

Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic

*Official Journal of Atatürk University Faculty of Letters
Department of Russian Language and Literature*

Issue: 2 • September 2025

EISSN 3061-9874

<https://dergipark.org.tr/en/pub/ri>

Russian Insight: Literature, culture and linguistic

EDITOR / EDITÖR

Rahman ÖZDEMİR

Department of Russian Language and Literature,
Atatürk University, Erzurum, Turkey
*Atatürk Üniversitesi- Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Erzurum, Türkiye*

ASSOCIATE EDITOR/ YARDIMCI EDITÖR

Onur YILDIZ

Department of Russian Language and Literature,
Atatürk University, Erzurum, Turkey
*Atatürk Üniversitesi- Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Erzurum, Türkiye*

EDITORIAL BOARD / YAYIN KURULU

İnna KOVTUNENKO

Department of Philology
Southern Federal University – SFU, Rostov-on-Don,
Russia Taganrog, Russia
Güney Federal Üniversitesi – Filoloji Bölümü,
Rostov, Rusya

Raikova İrina NİKOLAYEVNA

Department of Philology,
Moscow City State University, Moscow, Russia
Moskova Şehir Devlet Üniversitesi – Filoloji
Bölümü, Moskova, Rusya

Maria ZAHAROVA

Department of Philology,
Moscow City State University, Moscow, Russia
Moskova Şehir Devlet Üniversitesi – Filoloji
Bölümü, Moskova, Rusya

Aleksandr TKACHEV

Russian State Agrarian University – Moscow
Agricultural Academy named after
K.A.Timiryazev (RSAU), Moscow, Russia
Rusya Devlet Tarım Üniversitesi - K.A.Timiryazev
adına Moskova Tarım Akademisi (RSAU), Moskova,
Rusya.

Zhanyl Aubakirovna TUKABAYEVA

International Engineering and Technology
University (METU), Almaty, Kazakhstan.
Uluslararası Mühendislik ve Teknoloji Üniversitesi
(ODTÜ), Almaty, Kazakistan.

İsmail ÇOBAN

Artvin Çoruh University, Faculty of Education,
Department of Turkish and Social Sciences
Education, Department of Turkish Education,
Artvin, Turkey,
Artvin Çoruh Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe
ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi
Ana Bilim Dalı, Artvin , Türkiye

Yuri Yuryeviç GREBENŞIKOV

Department of Philology,
Moscow City State University, Moscow, Russia
Moskova Şehir Devlet Üniversitesi – Filoloji
Bölümü, Moskova, Rusya

Muhammed TAŞKESENLİĞİL

Department of Russian Language and Literature,
Atatürk University, Erzurum, Turkey
*Atatürk Üniversitesi- Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Erzurum, Türkiye*

Erdi AKSAKAL

Department of Sociology,
Atatürk University, Erzurum, Turkey
*Atatürk Üniversitesi- Sosyoloji Bölümü, Erzurum,
Türkiye*

Ersin ÇETİNKAYA

Department of Translation and Interpretation
Ankara Social Sciences University, Ankara, Turkey,
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi - Mütercim ve
Tercümanlık Bölümü Ankara, Türkiye

Julian LESCANO

Department of Biology,
National University of Lanús, Lanús, Buenos Aires,
Argentina
Lanus Ulusal Üniversitesi - Biyoloji Bölümü,
Buenos Aires, Arjantin.

Emre Bekir GÜVEN

Department of Foreign Languages,
Siirt University, Siirt, Turkey
Siirt Üniversitesi - Yabancı Diller Bölümü, Siirt,
Türkiye

ADVISORY BOARD / DANIŞMA KURULU

Salavat AIUPOV

Department of Russian Language and Literature,
Atatürk University, Erzurum, Turkey
*Atatürk Üniversitesi- Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Erzurum, Türkiye*

Svetlana AIUPOVA

Department of Russian Language and Literature,
Atatürk University, Erzurum, Turkey
*Atatürk Üniversitesi- Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Erzurum, Türkiye*

Oğuzhan EKİNCİ

Erzurum Technical University, Faculty Of
Education, Department Of Psychology, Erzurum,
Turkey.
Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Psikoloji Bölümü, Erzurum, Türkiye.

Ahmet SARI

Department of Russian Language and Literature,
Atatürk University, Erzurum, Turkey

*Atatürk Üniversitesi- Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Erzurum, Türkiye*

Veyis DEĞİRMENÇAY

Department of Persian Language and Literature,
Atatürk University, Erzurum, Turkey
*Atatürk Üniversitesi- Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Erzurum, Türkiye*

Erdoğan ERBAY

Department of Turkish Language and Education,
Atatürk University, Erzurum, Turkey
Atatürk Üniversitesi, Türk Dili ve Eğitimi Bölümü,
Erzurum, Türkiye

Nazire ERBAY

Department of Turkish Language and Education,
Atatürk University, Erzurum, Turkey
Atatürk Üniversitesi, Türk Dili ve Eğitimi Bölümü,
Erzurum, Türkiye

Haldun ÖZKAN

Department of Turkish-Islamic Arts, Atatürk
University, Faculty of Letters, Erzurum, Türkiye.
Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk-İslam
Sanatları Bölümü, Erzurum, Türkiye.

Kubilay GEÇİKLİ

Department of English Language and Literature,
Atatürk University, Erzurum, Turkey
*Atatürk Üniversitesi- Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Erzurum, Türkiye*

Andrei SOROKIN

Department of Philology,
Moscow City State University, Moscow, Russia
Moskova Şehir Devlet Üniversitesi – Filoloji
Bölümü, Moskova, Rusya

FOREIGN LANGUAGE CONSULTANTS / YABANCI DİL DANIŞMANLARI

Hadi BAK

Department of Russian Language and Literature,
Atatürk University, Erzurum, Turkey
*Atatürk Üniversitesi- Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Erzurum, Türkiye*

Özlem ÜNSAL

Department of Russian Language and Literature,
Atatürk University, Erzurum, Turkey
*Atatürk Üniversitesi- Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Erzurum, Türkiye*

Can KARAYEL

Department of Russian Language and Literature,
Atatürk University, Erzurum, Turkey
*Atatürk Üniversitesi- Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Erzurum, Türkiye*

Russian Insight: Literature, culture and linguistic

AIMS AND SCOPE

Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic aims to publish studies of the highest scientific caliber in the field of Russian language and literature in the following fields: literary studies, linguistics, cultural studies, media studies, translation studies, and language teaching.

Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic publishes research, review, book review, and translation articles that will contribute to the literature on with Russian language and literature. The main purpose of the journal is to disseminate the scientific knowledge produced in the field of Russian literature, culture, linguistics, legends, fairy tales, cinema, music, philosophy, advertising language, riddles-puzzles, lullabies and translations to a wide platform. In doing so, the journal aims to bring together researchers, educational practitioners and policy makers at a common intersection.

The target audience of the journal consists of researchers who are interested in or working in the field of Russian language and literature.

Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic is covered in MLA International Bibliography.

Disclaimer

Statements or opinions expressed in the manuscripts published in the journal reflect the views of the author(s) and not the opinions of the editors, editorial board, and/or publisher; the editors, editorial board, and publisher disclaim any responsibility or liability for such materials.

Open Access Statement

Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic is an open access publication.

All content published in the journal is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial (CC BY-NC) 4.0 International License which allows third parties to use the content for non-commercial purposes as long as they give credit to the original work. This license allows for the content to be shared and adapted for non-commercial purposes, promoting the dissemination and use of the research published in the journal. All published content is available online, free of charge at <https://dergipark.org.tr/en/pub/ri>.

AMAÇ VE KAPSAM

Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic, Rus dili ve edebiyatına odaklanılarak yapılan edebiyat bilimi, dilbilim, kültürbilimi, medyabilimi, çeviribilim ve dil öğretimi alanında en yüksek bilimsel kaliteye sahip çalışmalarını yayınlamayı amaçlamaktadır.

Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic, Rus dili ve edebiyatıyla ilgili literatüre katkı sunacak, özellikle araştırma, derleme, kitap incelemesi ve çeviri yazılarını yayınlamaktadır. Derginin temel amacı, Rus edebiyatı, kültürü, dilbilimi, efsaneleri, masalları, sineması, müziği, felsefesi, reklam dili, bilmece-bulmacaları, ninnileri ve çevirileri alanında üretilen bilimsel bilgiyi geniş bir platforma yaymaktır. Dergi bunu yaparken araştırmacıları, eğitim uygulayıcılarını ve politika yapımcılarını ortak bir kesişim noktasında buluşturmayı hedeflemektedir.

Derginin hedef kitle, Rus dili ve edebiyatı alanına ilgi duyan ya da bu alanda çalışan araştırmacılar tarafından oluşmaktadır.

Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic, MLA International Bibliography tarafından indekslenmektedir

Sorumluluk Reddi

Dergide yayınlanan yazılarda ifade edilen ifadeler veya görüşler, editörlerin, yayın kurulunun ve/veya yayıncının görüşlerini değil, yazar(lar)ın görüşlerini yansıtır; editörler, yayın kurulu ve yayıncı bu tür materyaller için herhangi bir sorumluluk veya yükümlülük kabul etmemektedir.

Açık Erişim Bildirimi

Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic açık erişimli bir yayındır.

Dergide yayınlanan tüm içerik, Creative Commons Attribution-NonCommercial (CC BY-NC) 4.0 International License lisansı ile yayınlanmaktadır. Bu lisans, içeriğin ticari olmayan amaçlarla paylaşılmasını ve adapte edilmesini sağlayarak dergide yayınlanan araştırmaların yayılmasını ve kullanılmasını teşvik eder.

Tüm yayımlanan içerikler <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ri> adresinden çevrimiçi olarak ücretsiz olarak erişilebilir.

Contact (Editor in Chief) / İletişim (Baş Editör)

Rahman ÖZDEMİR

Atatürk University, Faculty of Letters, Erzurum, Turkey
Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Erzurum, Türkiye

✉ rahman.ozdemir@atauni.edu.tr

✉ russianinsights@atauni.edu.tr

🌐 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ri>

☎ +90 442 231 81 81

Contact (Publisher) / İletişim (Yayıncı)

Atatürk University

Atatürk University, Erzurum, Turkey
Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü 25240 Erzurum, Türkiye

✉ ataunijournals@atauni.edu.tr

🌐 <https://bilimseldergiler.atauni.edu.tr>

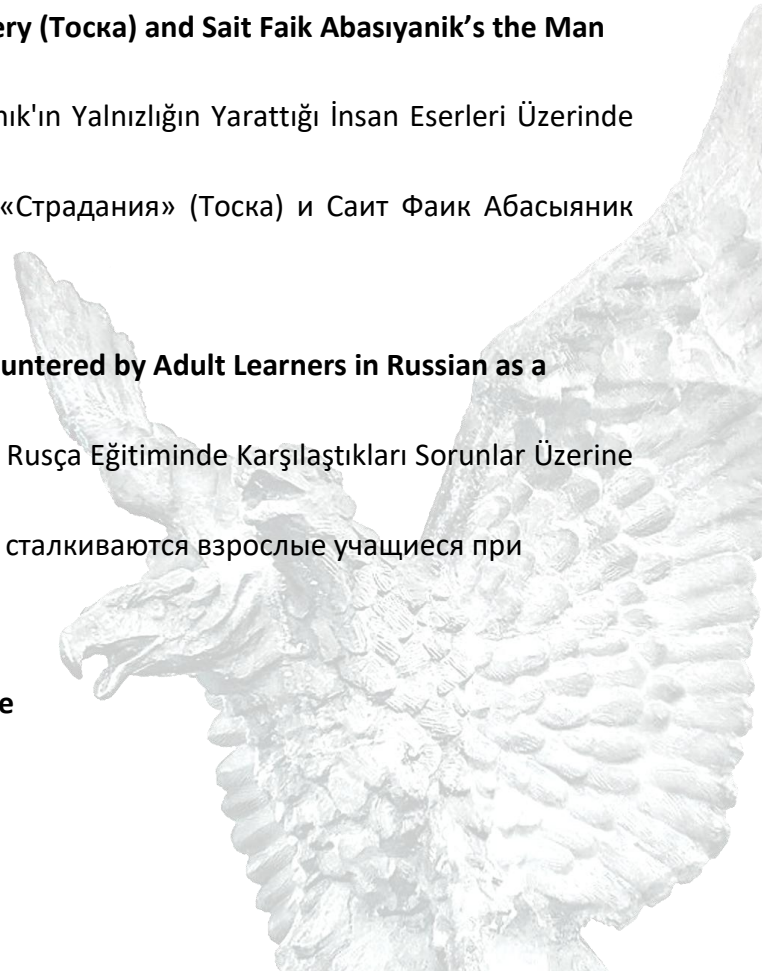
☎ +90 442 231 15 16

Russian Insight: Literature, culture and linguistic

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

RESEARCH ARTICLES / ARAŞTIRMA MAKALELERİ

- 1 The Musical Legacy of Princess Zinaida Volkonskaya, Investigating Her Compositions and Influence in The Early 19th Century**
Prenses Zinaida Volkonskaya'nın müzik mirası, 19. yüzyılın başlarında besteleri ve etkisinin araştırılması
Музыкальное Наследие Княгини Зинаиды Волконской, Исследование Ее Композиций и Влияния в Начале XIX Века
Stacy JARVIS
- 23 Pragmatic Perception of the Concept of Time in The Russian and Uzbek Languages: Cultural and Linguistic Parallels**
Rusça ve Özbek Dillerinde Zaman Kavramının Pragmatik Algısı: Kültürel ve Dilsel Paralellikler
Прагматическое Восприятие Концепта Времени в Русском И Узбекском Языках: Культурные и Лингвистические Параллели
Otabek SULTONKULOV - Mubina MAMADJANOVA
- 29 The Image of Loneliness in A. P. Chekhov's Misery (Тоска) and Sait Faik Abasıyanık's the Man Created by Loneliness**
A. P. Çehov'un Acı (Тоска) ve Sait Faik Abasıyanık'ın Yalnızlığın Yarattığı İnsan Eserleri Üzerinde Yalnızlık İmgesi
Образ одиночества в романах А. П. Чехова «Страдания» (Тоска) и Сait Фаик Абасыяник "Человек, созданный одиночеством
Zehra KAPLAN
- 38 A Qualitative Evaluation of the Difficulties Encountered by Adult Learners in Russian as a Foreign Language Education**
Rusçayı Yabancı Dil Olarak Öğrenen Yetişkinlerin Rusça Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme
Качественная оценка трудностей, с которыми сталкиваются взрослые учащиеся при обучении русскому языку как иностранному
Saliha KEKLİK - Mahmut ÖNER
- 58 "Ardahan" in the Archives of the Russian Empire**
Rusya İmparatorluğu Arşivlerinde "Ardahan"
« Ардаган» В Архивах Российской Империи
Emre KIRLI

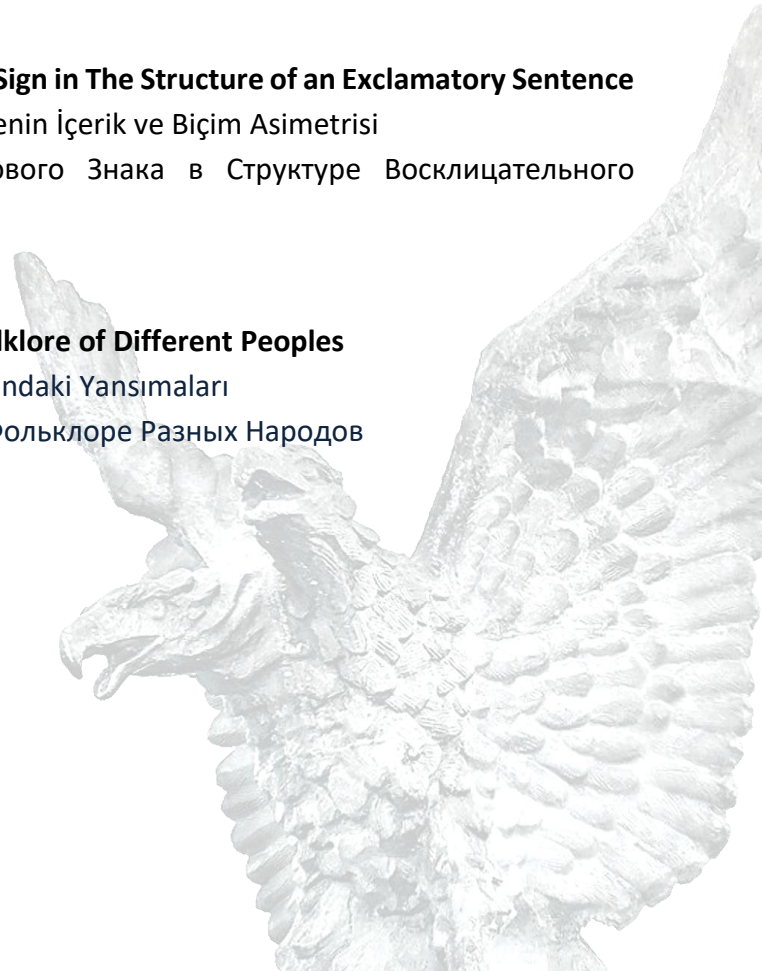

Russian Insight: Literature, culture and linguistic

- 69** **Comparative analysis of the concept of 'sea' in the works of K. G. Paustovsky and Sait Faik Abasiyanik**
K. G. Paustovski ve Sait Faik Abasiyanik'in Eserlerinde "Deniz" Kavramının Karşılaştırmalı Analizi
Сравнительный анализ концепта "море" в произведениях К. Г. Паустовского и Сайта Фаика Абасыяныка
Olha BOIKO - Deniz KABADAYI
- 76** **"Turgenev's Stakhov" and Other Intertexts in A.P. Chekhov's The Story of an Unknown Man**
"Turgenev'in Stakhov'u" ve A.P. Çehov'un Bilinmeyen Bir Adamın Öyküsü'ndeki Diğer Metinlerarası İlişkiler
Тургеневский Стахов И Другие Интертексты В «Рассказе Неизвестного Человека» А.П. Чехова
Salavat AIUPOV - Svetlana AIUPOVA
- 83** **Current Problems and Trends in Machine Translation from Russian into Kazakh**
Rusçadan Kazakçaya Makine Çevirisi Alanındaki Güncel Sorunlar ve Eğilimler
Современные Проблемы и Тенденции в Области Машинного Перевода с Русского на Казахский Языки
Janyl Aubakirovna TUKEBAYEVA

REVIEW ARTICLES / DERLEME MAKALELERİ

- 88** **Asymmetry of Content and Form of a Linguistic Sign in The Structure of an Exclamatory Sentence**
Bir Ünlem Cümlesinin Yapısındaki Dilsel Göstergenin İçerik ve Biçim Asimetrisi
Асимметрия Содержания и Формы Языкового Знака в Структуре Восклицательного Предложения
Elena KOVALEVIČH
- 100** **Reflection of Images of Domestic Animals in Folklore of Different Peoples**
Evcil Hayvan İmgelerinin Farklı Halkların Folklorundaki Yansımaları
Отражение образов Домашних Животных в Фольклоре Разных Народов
Assel ALDAZHAROVA

The Musical Legacy of Princess Zinaida Volkonskaya, Investigating Her Compositions and Influence in The Early 19th Century

Prensess Zinaida Volkonskaya'nın Müzikal Mirası: 19. Yüzyılın Başlarında Besteleri ve Etkisi Üzerine Bir İnceleme

Музыкальное наследие княгини Зинаиды Волконской: исследование её композиций и влияния в начале XIX века

Stacy Olive JARVIS

PhD Candidate, University of Birmingham,
England

(Sorumlu Yazar-Corresponding
Author)

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Stacy Olive JARVIS

E-mail: musician@sjarvis-violin.co.uk

Geliş Tarihi/Received 18.06.2025

Kabul Tarihi/Accepted 20.08.2025

Yayın Tarihi/

Publication Date 21.08.2025

Cite this article

Jarvis, S. (2025). The Musical Legacy of Princess Zinaida Volkonskaya, Investigating Her Compositions and Influence in The Early 19th Century *Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic*, 2, 1-22.

Цитировать эту статью

Jarvis, S. (2025). Музыкальное наследие княгини Зинаиды Волконской: исследование её композиций и влияния в начале XIX века *Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic*, 2, 1-22.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Abstract

This article examines the creative legacy of Zinaida Alexandrovna Volkonskaya (1789-1862), a distinguished figure in early 19th-century Russian culture, known as a singer, composer, and literary patroness. Despite her significant impact on the cultural milieu, scholarly attention to her musical contributions have been limited and often overshadowed by her literary and musical associations with eminent contemporaries. This study aims to address this oversight by conducting a detailed analysis of Volkonskaya's compositions, particularly her romances, to explore her unique musical language. This study assesses the stylistic influences that shaped her oeuvre, emphasizing the synthesis of French and Italian musical elements within the development of a Russian identity. Utilizing archival materials, this study illuminates her multifaceted role as a cultural intermediary who bridges Russian and European artistic traditions. The findings of this research position Volkonskaya as a pivotal figure in the evolution of Russian music, highlighting her transitional style, which anticipated later developments in the field. By providing a comprehensive musical evaluation of her works, this study contributes to a deeper understanding of her influence on the Russian musical heritage.

Keywords: Zinaida Volkonskaya, salon music, 19th century, romance.

Öz

Bu makale, şarkıcı, besteci ve edebiyat hamisi olarak tanınan, 19. yüzyılın başlarındaki Rus kültürünün seçkin bir figürü olan Zinaida Aleksandrovna Volkonskaya'nın (1789–1862) yaratıcı mirasını incelemektedir. Kültürel ortam üzerindeki önemli etkisine rağmen, onun müzikal katkılarına yönelik akademik ilgi sınırlı kalmış ve çoğu zaman dönemin ünlü çağdaşlarıyla olan edebî ve müzikal ilişkilerinin gölgesinde kalmıştır. Bu çalışma, özellikle romansları olmak üzere Volkonskaya'nın bestelerinin ayrıntılı bir analizini yaparak, onun kendine özgü müzikal dilini keşfetmeyi amaçlamakta ve bu konudaki eksikliği gidermeye çalışmaktadır. Araştırma, eserlerini biçimlendiren üslup etkilerini değerlendirerek, Fransız ve İtalyan müzik unsurlarının Rus kimliği gelişimi içinde sentezini vurgulamaktadır. Arşiv materyallerinden yararlanan bu çalışma, Volkonskaya'nın Rus ve Avrupa sanat geleneklerini birleştiren çok yönlü bir kültürel aracı rolünü ortaya koymaktadır. Araştırmanın bulguları, Volkonskaya'yı Rus müziğinin evriminde kilit bir figür olarak konumlandırmakta ve onun, alandaki sonraki gelişmeleri önceden haber veren geçiş üslubunu öne çıkarmaktadır. Onun eserlerinin kapsamlı bir müzikal değerlendirmesini sunarak, Rus müzik mirası üzerindeki etkisinin daha derinlemesine anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Zinaida Volkonskaya, Salon müziği, 19. yüzyıl, Romans.

Аннотация

В данной статье рассматривается творческое наследие Зинаиды Александровны Волконской (1789–1862) — выдающейся фигуры русской культуры начала XIX века, известной как певица, композитор и покровительница литературы. Несмотря на её значительное влияние на культурную среду, научное внимание к её музыкальному вкладу было ограниченным и часто затмевалось литературными и музыкальными связями с именитыми современниками. Настоящее исследование призвано восполнить этот пробел посредством детального анализа композиций Волконской, в частности её романсов, с целью выявления её уникального музыкального языка. В работе оцениваются стилистические влияния, сформировавшие её творчество, с акцентом на синтез французских и итальянских музыкальных элементов в контексте формирования русской идентичности. Используя архивные материалы, исследование раскрывает многогранную роль Волконской как культурного посредника, соединяющего русские и европейские художественные традиции. Результаты исследования позволяют рассматривать Волконскую как ключевую фигуру в развитии русской музыки, подчёркивая её переходный стиль, предвосхитивший дальнейшие тенденции в этой области. Предоставляя всестороннюю музыкальную оценку её произведений, работа способствует более глубокому пониманию её влияния на русское музыкальное наследие.

Ключевые слова: Зинаида Волконская, салонная музыка, XIX век, романс.

Introduction

Princess Zinaida Alexandrovna Volkonskaya (1789-1862) holds a significant place in early 19th-century Russian culture. A gifted contralto salon singer, composer, and socialite, she contributed to arts and society development, reflecting the interplay of cultural flourishing and political upheavals of her era (Harris, 1916, pp. 3, 4). Born into the notable Beloselsky-Belozersky family, her formative years in Dresden and Rome immersed her in the world of art that shaped her aspirations (Fairweather 1999, p. 5).

Volkonskaya's youth combines cultural and aristocratic privileges. Raised in her diplomatic father's cosmopolitan environment, she was exposed to artistic expressions, which were later incorporated into her work. Her 1811 marriage to Prince Nikita Volkonsky connected her to the imperial court of Emperor Alexander I, allowing her to navigate the complex social and political landscape and play an influential role in the arts and cultural elite (Fairweather, 1999, p. 37).

The heart of her career played a pivotal role in the cultural salons across Russia during the transformative period. These salons became centers of intellectual exchange and artistic creation, where the elite discussed literature, politics, and art. Volkonskaya's salon on Tverskaya Street in Moscow served as a beacon for luminaries, including Emperor Alexander I, poet Alexander Pushkin, composers Mikhail Glinka and Iosif Genishta (Arutyunova, 2017, p. 27). In this setting, she fostered an atmosphere conducive to artistic dialogue and collaboration, enabling emerging talent, such as Dmitry Venevitinov, to gain recognition and to flourish (Arutyunova, 2017, p. 27).

Her salon was crucial for artistic patronage during the transformative era of Russian culture and played a decisive role in the evolution of Russian cultural identity. As an outstanding salon hostess attracting intellectuals, artists, and musicians, Volkonskaya created a vibrant cultural space where ideas and artistic expressions thrived. Her salon merged literary and musical talent, facilitating collaboration and interaction that shaped the artistic landscape (Fairweather, 1999, p.29).

Princess Zinaida Alexandrovna Volkonskaya's artistic mastery was evident in her vocal performances, which garnered acclaim from contemporaries. Known for her powerful contralto voice, she captivated audiences and critics, earning admiration from Italian composer Gioachino Rossini, who dedicated a collection of romances to her. Her participation in opera productions, notably as Elvira in Rossini's *L'Italiana in Algeri*, demonstrated her exceptional talent (Arutyunova, 2017, p. 11). Zinaida's repertoire includes well-known operatic roles and compositions. Her performance in the title role of Rossini's opera *Tancredi* was a career highlight, solidifying her reputation as a leading artist on the European opera stage (Fairweather, 1999, p. 126). She performed works by renowned composers and created her own compositions, including the opera *Joan of Arc*, inspired by Friedrich Schiller's poetry. Her dual existence as a noblewoman and performer

underscores the changing perceptions of women in the arts as Zinaida navigated societal expectations.

The life of Zinaida is difficult. The early 19th-century Russian political climate, especially post-Decembrist uprising in 1825, increased scrutiny of those linked to revolutionary movements. Her ties with prominent figures, including a brother-in-law involved in the uprising, had put her in a precarious position. Emperor Alexander I, her patron, further complicated her standing, leading to her exile in Rome, where she continued her creative pursuits until her death (Fairweather, 1999, p. 18). Princess Zinaida Volkonskaya's life and work exemplified the intersection of art, politics, and social change in early 19th-century Russia. As singers, composers, and salon hostess, she enriched the cultural milieu and paved the way for future female artists. Understanding her legacy is crucial for understanding Russian cultural history and the evolving role of women in the arts. Princess Zinaida Volkonskaya's significance extends beyond her creative contributions; she embodied the intersection of Russian cultural identity with European influence. Her works blended Western and Russian musical traditions, demonstrating her role as a cultural intermediary. She incorporated Russian folk melodies into her compositions, contributing to a distinct Russian musical identity.

Figure 1.

Karl Pavlovich Bryullov. (≤1842). Portrait of the Luminous Princess Maria Petrovna Volkonskaya [Oil on canvas, 103 × 85 cm]. Saint Petersburg: Mikhailovsky Palace.

This study explores Princess Volkonskaya's significant contributions as a female composer in the early 19th century, a period dominated by male musicians. By examining her creative legacy and cultural context, this research aims to highlight her contributions to the development of Russian music and her influence on contemporaries. Studying her contribution is critical for several reasons. Her role challenges traditional perceptions of women in the arts. Her compositions, blending European styles and new Russian elements, reflect the transitional period in Russian music. Understanding her compositions allows us to comprehend the stylistic changes occurring in music of that time; they exhibit characteristics of a “transitional style,” combining influences from Italian opera and French romance with emerging Russian musical elements.

This study analyzes the musical language of Volkonskaya, thematic choices, and compositional techniques, showing how her creations conformed to and diverged from prevailing norms. This aspect is crucial for understanding how she contributed to music and facilitated the growth of others, positioning herself as a significant figure in the cultural discourse of her era. The significance of her role is further reflected in cultural portrayals of her, such as Bryullov's Portrait of the

Luminous Princess Maria Petrovna Volkonskaya (no later than 1842) (see Figure 1), which underscores her prominence in Russian society. Examining her contributions thus enables a deeper understanding of the interplay between music, society, and politics during this pivotal period of Russian history. By synthesizing her compositions, memoirs about her, and her social circle, this study presents a comprehensive portrait of Zinaida Volkonskaya as a pioneering female composer.

Historical Context

At the start of the 19th century, Russian music evolved rapidly under Western European influences. Composers integrated Western styles while creating a distinct Russian identity. Literary and musical salons became venues for aristocratic socialization where attendees discussed art and literature, played games, and listened to musical performances (Kelly 2001, p. 58, 60). These salons also fostered patronage (Ogarkova, 2020, p. 17).

Serving as meeting places for writers, readers, performers, and listeners, salons held significant social importance, popularizing works of art. Musicians found inspiration and self-promotion in salons, acting as intermediaries between drawing room and concert hall, offering venues for encountering new talents, a gateway to high society, and a platform for professional advancement (Carew, 2001, p. 250). Salons played a crucial role in the musical culture of early 19th-century Russia. These gatherings, often organized by prominent societal figures, became key venues for exchanging artistic ideas and promoting both established and emerging talents.

Salons fostered a creative atmosphere for musicians, composers, and audiences to engage with music and literature. They provided a platform for performances and popularized new compositions and styles. Salons bridged amateurs and professionals, enriching the musical landscape. Their influence shaped Russian aristocratic tastes and broader musical trends. Western European music profoundly influenced this era, with Russian composers adapting elements of Western traditions, notably Italian opera and French romance. The growth of salon culture spread Western musical forms. Salons showcased Russian works and emphasized Italian bel canto and French melodies, enriching Russian compositions.

Overall, the early 19th century in Russia was marked by the significant role of salons in developing musical culture and integrating Western European music into Russian compositions. This era laid the foundation for a unique Russian musical identity, since composers balanced foreign influence and the national style.

The Salon of Princess Zinaida Volkonskaya

The literary and musical intelligentsia gathered in Zinaida Volkonskaya's salon, the 'queen of muses and beauty.' Her Moscow house on Tverskaya Street No. 14 received guests from 1824 to 1829. About 60 guests came to her parlour at six or eight in the evening. Some evenings lasted almost until morning. (Ogarkova 2020, p. 19). According to Prince Pyotr Vyazemsky's memoirs, *"Representatives of the great world, dignitaries and handsome men, young people and mature age, people of intellectual labor, professors, writers, journalists, poets, and artists, were brought together here. Everything in this house bore the imprint of service on art and thought. There were readings, concerts, amateurs, and amateur performances of Italian operas, during the artists and at the head of them stood the mistress of the house herself"* (Pushkin, 1928, p. 328). Volkonskaya transformed the house into an art temple, displaying her father's collection of famous paintings, with walls adorned by frescoes. As a skilled host, she planned the salon's content and flow. Furniture placement was strategic, with central seating for those requiring attention and lightweight chairs for others. The composition of conversational groups was carefully considered, and seats were assigned accordingly. Salon layouts were refined for intimacy, niches, Recamier couches, loveseats, corner sofas, two-seaters ('secrete'), three-seaters ('discrete'), round sofas, chairs with a single backrest for two seats, corner and adjoining chairs, and various benches. Salon furnishings included embroidery frames, easels, and musical instruments, while maintaining space for dancing. Playing the piano or singing were deemed appropriate musical activities for women (Mannherz, 2017, p. 300).

Figure 2.

Cozette (or Loveseat). (1840–1850s). [Red wood, velvet, carved and polished, upholstered, 90 × 132 × 61 cm]. Moscow: State Historical Museum.

Everything in the salon was subject to the hostess's will, the choice of conversation topics, music content, poetry, and financing of the entire event, including interior furnishings, decorations, services, refreshments, and drinks. Prince Serge Volkonsky notes that the hostess was dexterous, artistic, and had a versatile personality with various creative gifts, “knew how to receive a guest, to give him great courtesy and to introduce him to the environment – moral, physical and social – that he needed for his work and inspiration” (1918, p. 39). Volkonskaya's house “was like a magical castle inhabited by a musical fairy, when you step on the threshold, consonances resound; whatever you touch, a thousand words of harmony resonate. The walls sang, thoughts, feelings, conversation, movement – everything was singing” (Vyazemsky, 1899, p. 232). The refinement of her salon extended also to its furnishings, such as the elegant *cozette* (or loveseat) of the 1840–1850s (see Figure 2), which reflected both her taste and her ability to shape the cultural atmosphere of her gatherings. Due to her intelligence and her husband's rank and wealth, the princess achieved a prominent position in society.

In Moscow, Princess Zinaida Volkonskaya's house was an elegant gathering place for all the remarkable and select personalities of the modern society. Among the artists, and at their heads, stood the lady of the house herself. Those who heard her could not forget the impression she made with her full and sonorous contralto (Vyazemsky, 1882, p. 329).

The tradition of lover's etiquette dictated expressing feelings using ready-made speech genres in music, arias from opera, romances and vocal nocturnes (Ogarkova, 2020, p. 29). Consequently, the Italian Bel Canto style was cultivated in Volkonskaya's salon. Theatre critique Pimen Arapov recalled that Volkonskaya's halls were filled with Italian music (Arapov, 1861, p. 280). Decembrist Andrei Muravyov recalls, “in Princess Volkonskaya's halls, as if in a Roman palazzo, operas, live pictures, and masquerades were often repeated in the winter of 1826-1827, each performance furnished a special taste, as the princess was surrounded by Italians” (Muravyev, 1871, p. 11).

Women's musical and professional interventions began in vocals, where they remained most extensive. Instrumental specializations were mastered by women later. Researchers like Lucy Green explain this not by physiological reasons but by aesthetic attitudes, women's singing was perceived as a natural bodily sound, while instrument use introduced 'technology' into the process, contradicting the understanding of women as creatures of natural beauty (Green, 1997, p. 54). ‘The emphasis on the unmediated expression of tender emotions and the role of women ... meant that the culture underwent a process of feminization even if female creativity itself was limited’ (Hammarberg, 1996, p. 300).

The princess composed vocal music about which Henry Stendhal wrote on March 3, 1820, ‘m-me Volkonskaya sings

contralto like an angel [...] and writes wonderful music'. It is likely that the writer heard chamber-vocal miniatures performed by the princess. The female voice, with its intimate charm, enthralled male audiences, 'Music is erotic because of culturally encoded signals' (Rycenga, 2006, p. 284).

One of the earlier romances composed by Volkonskaya was written to words by Vasily Zhukovsky 'Dubrava Shumit' ('The Noise at the Oak Grove')¹ dedicated to Elizaveta Okulova (1806-1886). It is known that the singer Dyakova née Okulova² began attending Volkonskaya's salon in late 1825. Information about her participation in the salon concerts can be traced in the letters of contemporaries up to February 1827.³

Figure 3.

Thomas Wright. (1842). Portrait of Elizaveta Alekseevna Dyakova [Pencil sketch; measurements and location unknown].

At the center of the vocal miniature *'The Noise at the Oak Grove'* is an image of a young girl lamenting her sad fate as an unhappy lover. From a performative perspective, Vasily Zhukovsky's romance is extremely complex, as one can sense closeness to operatic vocal writing. Most revealing in this respect is the coverage of a wide range at the shortest melodic distances, which truly opens the colors of theatrical expression and requires the singer to master the technique of great breathing. It appears that professional qualities of the vocal part, as it seems, and had to distinguish the performing manner and style of the addressee of the dedication – singer Okulova, who was remembered by contemporaries as a brilliant vocalist who shared "primacy with first-class singers" (Harris, 1916, p. 19). The artistic milieu of this period is also illustrated by contemporary portraits, such as Thomas Wright's *Portrait of Elizaveta Alekseevna Dyakova* (1842) (see Figure 3), which visually situates the cultural circle surrounding Zhukovsky's romance.

¹ It is known that the text of Vasily Zhukovsky's poem 'The Noise at the Oak Grove' also served as the poetic foundation for Glinka's romance.

² Elizaveta Alekseevna Okulova (1806-1886) was a famous amateur singer. She had a good voice for which Pyotr Vyazemsky called her 'Solovyova' (nightingale). For reviews of her and her singing see Vyazemsky's letters to his wife (Pyotr Vyazemsky. 1936. Letters of Vyazemsky to his wife (1830-1838). Leningrad, Nauka, 803–812).

³ Elizaveta Okulova participated in the production of the opera *Tancredi* by Gioachino Rossini in the salon Volkonskaya where she played the role of the daughter.

Figure 8.

Cover page of the first edition of *Three Romances with Piano Accompaniment* by Zinaida Volkonskaya [Score]. Russian National Library.

The place and time of publication of the *Three Romances* based on the words of Madame Favart could not be determined; there is no indication on the title page (see Figure 8). All three miniatures by Princess Volkonskaya in French with accompaniment are dedicated to her sister Madame Vlasova, née Princess Beloselskaya.

The plot of the first romance 'La Dame d'amour' tells of a medieval knight's love for the Fair Lady, his exploits, and his adventures, and the memory that the fair lady keeps of the knight of honor. Like the practice of the medieval aria, the romance has seven verses and is written in the key of F major in *Andante Maestoso* tempo.

In general, this romance is dominated by conventional phrases typical of the salon romance genre, which was designed for domestic music-making. However, it is noteworthy that certain melodic intonations typical of romance can also be found in vocal works by Cécile Chaminade (1857–1944). For instance, the progression involving the tonic triad that lead to the sixth scale degree is a characteristic feature.

Figure 9.

Zinaida Volkonskaya. (n.d.). Romance "La Dame d'amour" [Music score, bars 10–12; place, publisher unknown].

Пример 6. «Ой, мала, мала да мне ночью спалося», хут. Туркинский Краснодарского края
 Example 6. «Oy, mala, mala da mne nochnu spalos'» from Turkiñsky farm Krasnodar region

Ой, мала, мала да мне ночью спалося, ой, спалося, ой, ох(а), мала, мала, га,
 мала, мала да мне ночью спалося, ой, спалося, ой, ох(а), мала, мала, га,
 Ой, мала, мала да мне ночью спалося, ой, спалося, ой, ох(а), мала, мала, га,

Figure 10.

Cécile Chaminade. (1895). Romance "Chanson espagnole" [Music score, bars 4–6; transposed from *E_b* major to *F* major by Stacy Jarvis]. Paris: Enoch & Cie

SÉRÉNADE ESPAGNOLE
(CHANSON ESPAGNOLE)

Transcription pour piano par
C. CHAMINADE

C. CHAMINADE
Op. 110

Allegro $\text{♩} = 88$

PIANO
marcato

Copyright PROCTER & KERRY S.P.A. /
All rights reserved by PROCTER & KERRY S.P.A.
Reproduction of this score is prohibited.
Paris, Enoch & Cie Editeurs.

Reproducidos los derechos para los señores D. Agustín
y S. Frutos. Queda hecha y se duplica que nunca lo ha
sido. No se permite la reproducción o representación
ni el almacenamiento de datos para fines no permitidos.

R. S. C. 8511
Printed in France

An important detail is the trill at the end of the phrase, found in both Volkonskaya's and Chaminade's works (see Figure 9; Figure 10). Here, we observe an ornamentation characteristic of the cadence in French romance.

The second romance *'Bastienne'*⁶ is written in D minor with a tempo marked *Allegro Espressivo*, narrating the story of Bastienne and Bastien. The plot and texture are typical of French *bergerettes*⁷, depicting the lives of shepherds and shepherdesses. Therefore, the composer's choice of subject is quite in line with the fashionable tradition of composing French vocal miniatures at the time (it is worth noting that early Glinka and Alexander Alyabyev (1787–1851) were also fond of French romances in Russia).

The romance consists of three verses, each preceded by a piano prelude built on a dominant pedal point. As in the first romance, the pedal point serves as the foundation of the harmonic progression. In addition to the tonic and dominant triads, the VII⁷ chord is prominently featured. The subdominant harmony (II⁶⁵) is used only once, in the 11th bar of the romance. However, when the VII⁷ remains over the tonic bass, it immediately gives the melody an interesting harmonic color: the bass acquires a drone function, and the VII harmony in the right hand of the piano part sounds particularly 'poignant' and tense. In the vocal melody, there is a melodic motion from the fifth to the sixth scale degree. It is important to note that the simplest and most appropriate harmony for the sixth scale degree in the melody would be the subdominant. However, Volkonskaya employs a more complex 'harmonic mixture.'

⁶ The thematic material of Beethoven's Third Symphony has roots reaching back to the 18th century, the principal theme of its first movement coincides with the main theme of the overture to Mozart's children's opera *Bastien und Bastienne*.

⁷ An 18th-century French lyric song whose lyrics tell of the gallant love between shepherds and shepherdesses.

Figure 11.

Zinaida Volkonskaya. (n.d.). *Three Romances for Piano Accompaniment "Bastienne"* [Music score, bars 4–7; place, publisher unknown]

3 Romances for Violin and Piano, Opus 22
Romance No. 3 Leidenschaftlich schnell
(Easy-Intermediate Level)

Leidenschaftlich schnell Clara Schumann

© 2014 Eastbooks
www.eastplay.com

Figure 12.

Zinaida Volkonskaya. (n.d.). *Three Romances for Piano Accompaniment "Bastienne"* [Music score, bars 12–15; place, publisher unknown].

Three Romances
for Voice (or violin) and piano
Op. 34

K. Schumann ... (1810-1856)

Schnell

www.virtuosoetmusic.com

© 1995-2005 Virtual Sheet Music, Inc.

It is also curious that, having used the ‘poignant’ motion from the fifth to the sixth scale degree and back once, Volkonskaya incorporates it into the refrain of the romance, almost always accentuating the B-flat note – the sixth scale degree (see Figure 11).

Volkonskaya combined the best Western and Russian musical traditions in her romances; the gallantry, fluidity, and grace of the French minuet merged with the melody and tunefulness of Russian cantos and folk songs, whose simplicity and soulfulness were enhanced by virtuoso embellishments typical of Italian opera arias (see Figure 12). All three of Volkonskaya's romances, in subject choice, align with the fashionable tradition of French vocal miniatures at that time. However, these romances contain intonation and harmonic findings that neighbor common intonations for “domestic vocal works” or “vocal music for the home”, formulaic harmonies, and European style.

Melomaniac Vladimir Odoevsky and poet Dmitry Venevitino (1805–1827) participate in Volkonskaya's musical activities. Prince Vyazemsky reflects, “Women dominate life by the force of their and our weaknesses. They resemble a statue representing Cupid who has curbed the lion” (Vyazemsky, 1963, p. 21). The ‘Northern Corinna’, as the salon hostess, inspired the finest poets. In her interactions with guests, an erotic play emerges, balancing friendship and infatuation. Female sexual desire and pleasure are seen as inseparable from musical experiences (Holsinger, 2001). Melomaniac Vladimir Odoevsky and poet Dmitry Venevitino (1805–1827) participate in Volkonskaya's musical activities. Prince Vyazemsky reflects, “Women dominate life by the force of their and our weaknesses. They resemble a statue representing Cupid who has curbed the lion” (Vyazemsky, 1963, p. 21). The ‘Northern Corinna’, as the salon hostess, inspired the finest poets. In her interactions with guests, an erotic play emerges, balancing friendship and infatuation. Female sexual desire and pleasure are seen as inseparable from musical experiences (Holsinger, 2001).

Music is 'strongly informed by erotic imagery', notes musicologist Susan McClary (1991). This connection between music and sensuality influences language and cultural behavior, creating new concepts and modes of expression. Love romances and vocal nocturns transcended their artistic forms, becoming cultural touchstones offering guidance on relationships. Salon music has emerged as a vital communicative practice, functioning as a subtle language of allusion. It allows individuals to navigate complex social dynamics, using music for dialogue within the salon's intimate atmosphere.

The relationships between regular guests of the salon, such as Stepan Shevryov (1806-1864), Mikhail Pogodin (1800-1875), Ivan Kireyevsky (1806-1856), and Dmitry Venevitinov Zinaida Volkonskaya illustrate the architectonics in Russia in the 1820s, where visitors are tied to the hostess by 'collective service of knights to their chosen lady' (Lotman, 2009, p. 100). Interest in the *salonniere* is not inexplicable. Worship is a stable attribute of salon behavior, and her relations with visitors establish the principle of 'the queen and her subjects' transforming the salon into a microcosm of the state. Belonging to the highest circles of society, the emperor's attention, and Princess Zinaida's talents and appearance turned her worship into a common 'atmosphere'.

Another notable figure attending Volkonskaya's salons was composer Iosif Genishta (1785-1853). He contributed to musical entertainment during numerous evenings (Morozov, 2020, p. 84). Genishta, a student of Johann Wilhelm Hässler came from a Bohemian musical family, established himself as a respected pianist and composer in the early 1820s. His instrumental compositions adhered to classical tendencies, unlike his vocal works (Morozov, 2020, p. 81). He aimed to disseminate classical heritage through performance. As a conductor, Genishta introduced many of Beethoven's symphonic works to Russian audiences, and as a pianist, performed Beethoven's piano concertos (1828) and chamber ensembles (Muzalevsky, 1961, p. 161). His association with poet Dmitry Venevitinov was significant in Volkonskaya's salon context (Seaman, 1966, p. 192).

The portrayal of Princess Volkonskaya includes Schellingian undertones. Venevitinov's French vaudeville *Nezhdannyi prazdnik* (Unexpected Celebration) synthesizes poetry, music, sculpture, and painting (Venevitinov, 1940, p. 120). Until February 1827, Venevitinov, 'inflamed by a pure yet fervent love, he dedicated resonant, melancholic verses' to her, many connected with the Princess (Harris, 1916, p. 78). His talisman was a ring from Herculaneum's ruins, gifted by his affection (Harris, 1916, p. 80). The poet's presence sanctified Volkonskaya's stay in Moscow.

In his infatuation, Venevitinov composed short-form compositions sustained by hope and enthusiasm; yet 'his unrequited love vacillated between ecstatic joy and profound despair' (Harris, 1916, p. 79). Although Zinaida Volkonskaya never directly rejected Venevitinov's passionate advances, she was unable to affirm them, subjecting him to emotional distress. This impasse stemmed from her affections being already engaged—Count Miniato Ricci had captured the princess's affections, further complicating their dynamics (Zhikharev, 2012, p. 165).

Dmitry Venevitinov's *Nocturne in D Major*⁸ is written in a strict chorale texture, a style that is atypical for the principles of Romanticism and musically aligns more closely with the Austro-German tradition than with the Italian cantilena. This can be attributed to the influence of Venevitinov's teacher, Joseph Genishta, a devoted advocate of Beethoven's music.⁹ It is plausible that the piece was composed of a harmony exercise. *Nocturne* is structured in a two-part form with an unusual phrase structure of 8+6+2+2+8 and features dominant ninth chords, which are commonly found in nocturnes in that era. In addition, Venevitinov frequently employs the diminished fifth on the dominant side, further contributing to the harmonic complexity of the work.

⁸ The date of Venevitinov's *Nocturne* is unknown.

⁹ Venevitinov's poem *To a Music Enthusiast* (1826) denounces the hypocrisy of a pretender who fancies himself a connoisseur and admirer of musical art. The final lines reference Beethoven's Ninth Symphony, a work that deeply captivated the young poet. Through this allusion Venevitinov contrasts the genuine emotional and intellectual engagement with music embodied by Beethoven's symphony with the superficiality of the so-called expert, thus underscoring his reverence for true artistic mastery.

Figure 13.

Alexander Munster. (19th century). D. V. Venevitinov [Lithography, 35.8 × 25.8 cm]. Moscow: State Historical Museum.

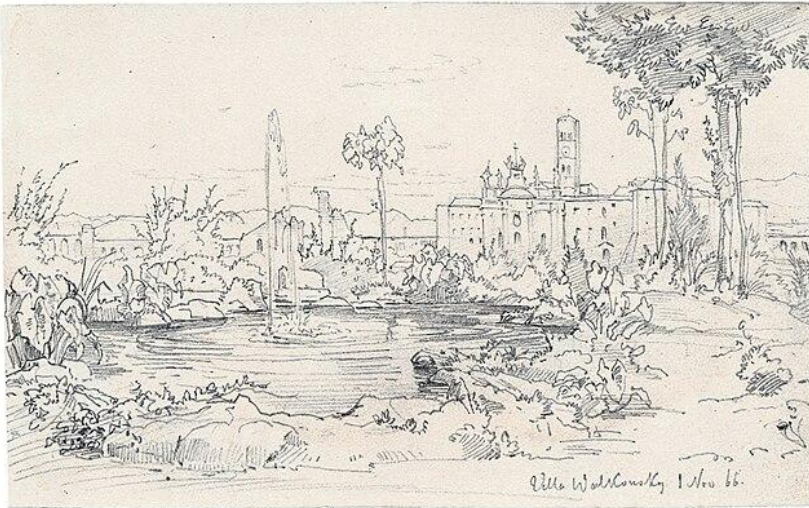

The main efforts in Russian 'ladies' circles and family evenings of the late 18th century were directed "towards the cultivation of love and the affirmation of the idea that it was the sole purpose of women" (Lotman, 1987, p. 270). Venevitinov's poetic and musical works gave rise to a beautiful intra-salon literary legend, a 'visiting card' of the salon and became part of the salon's literary activity. Music is essential for salon culture. Salon concerts catalyzed the creation of nocturnes, recognized as 'excellent salon music' (Thames, 1981, p. 35). They expect from the listener delight and 'labor' in understanding the language of allusion that music often speaks. "The aria, romance, instrumental piece, and album picture depicting musicians and even the music was an encrypted 'script' which did not cause difficulties in deciphering" (Ogarkova, 2020, p. 37) (see Figure 13).

The affair between Miniato Ricci and Zinaida Volkonskaya became widely known, leading to Ricci's departure from Russia in 1828 to Italy, leaving his pregnant wife. A year later, Volkonskaya also relocated to Italy with her son Alexander and Dmitry Venevitinov's friend Stepan Shevryov, Alexander's tutor. Volkonskaya's husband, General Nikita Volkonsky, remains in Moscow. Due to Ricci's lack of divorce and Volkonskaya's continued marriage, the couple could not legitimize their union, although this did not hinder their intimate relationship. Their liaison was met with censure from the Moscow Society (Arutyunova, 2017, p. 27).

Figure 14.

Albert Hertel. (1866, November 1). *Villa Wolkonsky* [Pencil sketch, 11.2 × 17.8 cm]. Berlin: Galerie Bassenge.

Following the premature death of the poet on 15 March 1827,¹⁰ two volumes of Venevitinov's works were compiled and published to unite his literary circle, fostering long-lasting bonds. In April 1829, after Princess Volkonskaya's departure from Italy, an assembly at Mikhail Pogodin's home revisited Venevitinov's life and unrequited love. The gathering widely criticized Volkonskaya for rejecting their late friend and neglecting his affection. Barsukov records the discussion, noting how participants spoke of Venevitinov's passionate, idealized love, *"She sought in him a fresh young man... However, feared approaching her and perceiving her as a divine ideal. She is shallow"* (Golitsyn, 1889, p. 304) (see Figure 14).

The role of women in the musical arts during the first third of the 19th century

The early 19th century was a dynamic era for music, with significant changes in composition, performance, and the social framework surrounding artistic expression. Women played an important role in this history by navigating constraints and opportunities (Mazur-Park, 2023, p. 2). This subsection examines the limitations and opportunities available to female composers during this period and compares them with their male counterparts.

Women composers face systemic barriers limiting their recognition and success. Societal norms often relegated women to housewives, diminishing chances of musical careers (Djedje & Koskoff, 1989, p. 514). Women were expected to see musical success as social expression rather than professional endeavor. This perception limited women to the private sphere, performing and composing in homes or salons, not on public stages or in concert halls (Koskoff, 2014, p. 86). Prevailing attitudes towards women's education further exacerbate these limitations. Although some women received musical education, it was often informal and oriented more towards performing than composing. For example, Zinaida Volkonskaya was educated in music composition and performance but faced scepticism about her artistic aspirations from Alexander I and his circle (Belozerskaia, 1868, pp. 314, 15). Institutional barriers prevent women from accessing professional networks and mentoring opportunities. The most prominent composers and musicians were men, holding key positions in the musical establishment, including concert halls, opera houses, and music academies. This male-dominated environment made it difficult for women to notice to gain recognition and support receive institutional support their work.

Despite these limitations, the early 19th century saw new opportunities for women in music. The emergence of salon culture provided women composers and performers with a platform to showcase their talents. Salons hosted by influential

¹⁰ The poet was arrested in Saint Petersburg during the investigation of the Decembrist uprising. The poet was kept for about two weeks in the damp cold room of the brig subjected to harsh interrogation and all this took a heavy toll on his weak body (Harris 1916, 84). Thirty-six years after Venevitinov died, his beloved, Princess Zinaida Volkonskaya also passed away from a cold.

women, such as Zinaida Volkonskaya, became crucial spaces for artistic exchange and cultural dialogue (Arutyunova, 2017, p. 11). These gatherings allowed women to perform, compose, and discuss contemporary artistic ideas outside of public concerts. The cultural significance of salons cannot be underestimated, they gave women the opportunity to make their presence known in the arts, though as amateurs rather than professionals (Ogarkova, 2020, pp. 19, 20).

The changing musical landscape due to the Romantic movement led to a shift in public attitudes towards women artists from aristocratic circles (Bowers & Tick 1987, p. 6). The Romantic ideal of glorified emotion and individual expression resonated with many women composers seeking to carve out a niche. Women began to challenge traditional norms and assert their artistic judgement through their compositions. This period saw the emergence of women composers like Clara Schumann and Fanny Mendelssohn, who, despite societal restrictions, became recognized figures in the musical world (Mazur-Park, 2023, p. 2). Comparing female composers of this period with their male counterparts, men had greater access to opportunities, resources, and recognition. Male composers created and published works more freely, benefiting from established connections and institutional support (Bowers & Tick, 1987, p. 4). Their works were performed in prestigious venues, and their contributions to Western classical music were widely recognized and celebrated.

By contrast, women like Volkonskaya faced constant difficulties gaining recognition. Although talented and holding a prominent salon position, her composer persona is often overshadowed by her social status and hostess role. Musical education available to men tended to be more formalized and rigorous than for women (Mazur-Park, 2023, p. 2). Male composers often study conservatories, at conservatories, access qualified tutoring, and a curriculum emphasizing composition and theory. Women are more likely to receive private performance-oriented lessons, limiting their exposure to compositional techniques and formal training. This disparity in educational opportunities has contributed to women's underrepresentation in classical music canons.

Zinaida Volkonskaya's work was received with admiration both admiration and criticism during her lifetime, reflecting the complex social dynamics of early nineteenth-century Russia. As a prominent figure in intellectual and artistic circles, her contributions to music and literature were received differently by contemporaries. The princess Alexander Pushkin called the 'Queen of the Muses and of Beauty' was deeply woven into the cultural fabric of her era, arranging salons that became vibrant centers of artistic exchange (Fairweather 2000, p. 14). Her contemporaries respected her, and her performances were characterized by technical mastery and emotional depth. Colleagues often described her contralto voice as 'remarkable', capable of captivating listeners with its richness and expressiveness (Muravyev, 1871, p. 11).

Social norms complicated this admiration. As a high-society woman, Volkonskaya pursued a public musical career based on gendered expectations. While her talent was extolled, tensions existed regarding a noblewoman performing. This ambivalence was reflected in contemporaries and writings, which often refrained from direct criticism and instead emphasized her noble status and the incongruity of her public artistic expressions. The upper classes framed their remarks in the context of her social standing, blurring the line between admiration and condescension. An example is a letter written to Volkonskaya by diplomat Pyotr Kozlovsky (1783-1840) in the 1820s.

The taunts of these cold and ignorant souls should not derail you from your path. A high society has its values but does not deal with serious matters. One can pity them only. Save for your friends that source which refreshes and renews everything it touches (Belozerskaia, 1897, p. 952).

Others considered her an amateur, believing women in her position should not pursue art professionally. This view was common among women artists in the nineteenth century. The dichotomy between admiration and criticism resulted in a complex legacy in which her artistic contribution was often overshadowed by societal expectations. Over time, this

perception shifted. By the late nineteenth and early twentieth centuries, renewed interest in women's artistic contributions allowed figures like Volkonskaya to be re-evaluated (Bowers & Tick, 1987, p. 336). Since then, musicologists and historians have recognized her work as an important part of the Russian cultural landscape, highlighting her contribution to the development of opera and vocal music in Russia (Belozerskaia, 1897; Golisyn, 1889; Harris, 1916; Kantarovich, 1996; Fridkin, 1991).

Considering Zinaida Volkonskaya's musical legacy in European classical music, her work occupies a unique place, and her compositions significantly contributed to Russian musical heritage. Her 1821 opera, *Joan of Arc*, precedes Mikhail Glinka's operas, combining Italian operatic traditions with emerging Russian musical elements. Volkonskaya's music demonstrates a transitional period in Russian classical tradition, fitting into broader movements seeking to define a distinct Russian musical identity. Scholars note her work embodies a 'transitional style' reflecting Western European influence, while seeking a uniquely Russian voice. This duality is important for understanding how Volkonskaya's compositions resonate within the historical narrative of Russian music. Her integration of Russian folk motifs and lyrical themes coincides with the efforts of later composers, including Glinka, referred to since the late 19th century as the 'founder of the modern Russian school of music and the father of Russian opera' (Keeton, 1899, p. 414).

Perceptions of Zinaida Volkonskaya's work reflect the complex relationship between admiration and societal expectations. The ambivalent reception of her public appearances emphasizes challenges faced by women artists in the 19th century. Her legacy remains integral to European classical music history, marking her as a pioneer who contributed to the art form's development and fostered a Russian musical identity. Through her compositions and salon performances, Volkonskaya symbolizes art's power to transcend societal boundaries and inspire future generations.

The role of women in music in the early 19th century was characterized by constraints and opportunities. Although societal norms often restricted their access to the professional musical sphere, the rise of salon culture and the Romantic ideal provided women with opportunities for self-expression and recognition. Princess Volkonskaya's contribution as a singer, composer, and salon hostess helped shape the artistic landscape of her time. She played a crucial role in promoting art appreciation in Russian society and demonstrated women's power to influence cultural discourse. However, a comparison of female musicians' activities with their male contemporaries highlights the systemic inequalities that persisted in the musical world.

Volkonskaya's musical style

Zinaida Volkonskaya composed many operas, romances, and cantatas. Her work reflects a rich musical heritage interweaving Western European styles with emerging Russian characteristics. This section examines her compositions and their musical characteristics, and compare them to Italian, French, and Russian traditions.

Volkonskaya's compositions often reflect themes and moods discussed in her salon. The relationship between her socializing and music is evident in her song's lyrical content, exploring love, loss, and longing - common themes in her contemporaries' works. Drawing on exchanges in her salon, she created works resonating with the cultural zeitgeist. The opera *Joan of Arc* demonstrates her ability to combine dramatic narratives with musical expression. This opera is notable for being one of the few by a female composer of its time, emphasizing her unique position in the male-dominated composition field. The opera is written in Italian opera's lingua franca, reflecting her devotion to operatic tradition.

In the opera, melodic structure varies according to characters' dramatic needs. Arias demonstrate the protagonist's inner thoughts and feelings, utilizing a wider melodic range to convey heightened emotions. Joan's arias combine lyrical passages and more dramatic, powerful sections reflecting her struggles and triumphs. This contrast serves the narrative and

emphasizes the composer's skill in creating memorable melodies that resonate with listeners.

Volkonskaya's harmonic language shows a fine understanding of the tonal system, using both traditional and innovative techniques. In her romances, simple harmonic progressions support vocal lines, allowing the melody to take center stage. She introduces chromaticism and unexpected modulations, adding richness to the harmony. In her cantatas and operas, harmonic complexity increases with larger orchestral forces, using diminished and seventh chords to add tension and release, reflecting characters' emotional arcs. This approach aligns with early 19th century European music trends, expanding harmony's expressive potential. Volkonskaya's orchestration reveals her understanding of instrumental color and texture. She often uses a modest orchestral palette, favoring strings and woodwinds for a warm, intimate sound, complementing her lyrical style.

In *Joan of Arc*, Volkonskaya's orchestration became more complex, using fuller orchestral sound to convey the narrative's grandeur. Brass and percussion emphasize dramatic moments, while strings maintain a lyrical foundation. This provides dynamic interplay between vocal lines and orchestral accompaniment, enhancing the music's overall impact. Completed in 1821, the opera integrated dramatic elements with Russian themes, reflecting its unique cultural position. Nadezhda Belozerskaia and Maria Harris emphasize that her works, especially *Joan of Arc*, were significant in the operatic tradition, noting her as one of the few women composers to venture into large-scale operatic composition. Volkonskaya also composed cantatas such as *Cantata in the Memory of Alexander I*, demonstrating her ability to incorporate solemnity and grandeur. The cantata format allowed her to combine orchestral and vocal forces, expanding her musical language and emphasizing her compositional skills.

Volkonskaya's work cannot be fully appreciated without considering the Western influence that shaped her musical language. The Italian operatic tradition, particularly the bel canto style, significantly influenced her compositional approach. Her melodies often reflect the flowing, lyrical lines of Italian opera, emphasizing vocal expression and ornamentation. Composers such as Gioachino Rossini, whom she admired and performed, served as models for her melodic constructions. French musical aesthetics have shaped her style. The influence of French chanson and Romanticism, evident in composers like Berlioz, can be traced to her expressive use of text and melody. The delicate treatment of lyrical themes in her romances echoes French vocal music traditions, emphasizing emotional subtlety and text-music interplay. Although Volkonskaya was influenced by Western styles, her music displayed nascent Russian traits. The inclusion of folklore-like elements and melodic passages reminiscent of Russian-song traditions indicates an effort to create a unique identity in her compositions. The combination of Western harmonic practices and Russian melodic motifs creates a distinctive style that reflects the cultural currents of her time.

Analyses of Volkonskaya's compositions reveal distinct musical characteristics, particularly in melodic structure, harmony, and orchestration. Volkonskaya's melodies are characterized by lyricism and expressiveness. In her romances, she often uses long, flowing melodic lines that evoke deep emotional responses. Melodic contours often exhibit staggered movements with random leaps, creating a sense of longing and introspection. This approach is consistent with the romantic ideal of expressing personal emotions through music.

Thus, Zinaida Volkonskaya's musical style is marked by a rich tapestry of influence and personal expression. In her operas, romances, and cantatas, she navigates the complexities of melody, harmony, and orchestration, weaving the threads of her cultural heritage. Her ability to draw on Italian, French, and Russian traditions has resulted in works that are innovative and reflective of the broad musical landscape of the early nineteenth century. As we familiarize ourselves with her compositions, it becomes clear that Volkonskaya's contribution to music deserves recognition for its artistic merit and role in the evolution of Russian musical identity.

The socio-cultural impact of Volkonskaya's salon

The salon culture of early 19th century Russia played a crucial role in shaping the artistic and musical landscape, especially for figures like Princess Zinaida Volkonskaya. Her salon has become an important venue for artistic expression and cultural exchange, significantly influencing her musical career and composition. The salon setting fostered creativity and collaboration (Arutyunova 2017, p. 26). Many musical gatherings included performance and discussion of the works, stimulating artistic dialogue that could have influenced her work. For example, feedback from guests during salon performances may have prompted revisions or inspired new compositions. This dynamic demonstrates how the social environment directly influences creativity (Fairweather, 2000, p. 142).

Her ability to forge relationships in this social environment plays a crucial role in advancing her career. Famous figures, such as Alexander Pushkin, Mikhail Glinka, and various Italian musicians frequented her salon, providing a network of influential contacts. These connections were crucial, opening opportunities that might not otherwise be available. Socializing with Glinka, who was at the vanguard of Russian music, likely influenced her development as a composer. Glinka's works reflect a growing national identity in music, and Volkonskaya's exposure to his ideas enriches her creative process (Ogarkova, 2020, p. 20). The success of her salon, attracting distinguished guests, established her as a central figure in Moscow's cultural life. Moreover, salon culture allowed her to perform for distinguished guests, reinforcing her reputation as a contralto. These performances showcased her vocal talent and compositions, such as the cantata written in memory of Alexander I (Ogarkova, 2020, p. 26). Through these public performances, Volkonskaya solidified her identity as both performer and composer, creating a duality that was rare for women of her time.

The relationship between Volkonskaya's salon encounters and its composition is symbiotic. The salon provided fertile ground for testing new works and receiving immediate feedback from peers. This was crucial when public performance was limited to professional musicians and women's roles in music were restricted. By including her compositions in the salon programme, Volkonskaya contributed to the musical repertoire while gaining publicity for her work (Harris, 1916, p. 56, 71). The correlation between her social engagements and musical endeavors provides insight into the sociocultural dynamics of the era and demonstrates how salon culture cultivated artistic talent and established crucial connections between musicians, writers, and other intellectuals. Salon culture allows for exposure to diverse musical styles and genres. Guests from different cultures, including Italian musicians and Russian writers, have exposed Volkonskaya to various musical influences. These influences enriched her compositions, combining elements of Italian bel canto with Russian folk motifs, creating a unique sound that reflected her multifaceted personality as a composer and performer. By incorporating these influences, she carved out her own niche in the broad musical landscape of the time.

In conclusion, salon culture significantly influences Zinaida Volkonskaya's musical career and composition. Her salon was a vibrant cultural center fostering artistic exchange and collaboration. The connections she made enhanced her reputation and provided opportunities to showcase her talent. Her compositions were shaped by interactions and feedback from salon guests, indicating the profound influence of the sociocultural context on her work. Volkonskaya thus exemplified the power of salon culture to foster artistic innovation and connection in the early nineteenth century.

Conclusion

At the start of the 19th century, Russian music was characterized by a rapidly evolving cultural landscape influenced by Western European traditions. This period marked a significant transformation, as composers assimilated Western styles while endeavoring to establish a distinct Russian identity in their composition. One manifestation of intellectual enlightenment for Russian aristocracy was the emergence of literary and musical salons.

It is important to note that examining Zinaida Volkonskaya's life and musical contributions identifies her as pivotal in early

19th-century Russian culture. Her significance extends beyond salon circles, playing a crucial role in synthesizing Russian artistic expressions with European musical traditions. Princess Volkonskaya's compositional contributions are substantial, although often overshadowed by their social and artistic roles. Her oeuvre represents a unique amalgamation of Western European influence and emerging Russian stylistic elements. Although her compositions may not have garnered the same recognition as her contemporaries, they are invaluable for comprehending the transitional phase of early 19th-century Russian music. Volkonskaya's artistic endeavors elucidate women's potential in the arts when their contributions are undervalued. Her salon performances and engagement with notable figures emphasize her significance in the cultural milieu of the early 19th century.

Volkonskaya's compositional contribution is characterized by the innovative use of musical forms and the ability to synthesize Western styles with emerging Russian influences. Her works exhibit elements of Italian bel canto while incorporating Russian folk elements. This synthesis is evident in her romances, which combine the emotional depth of Russian themes with the melodic complexity of Italian music. An analysis of her romances demonstrates her ability to convey intricate emotional narratives, affirming her status as a composer of profound artistic expressions. The significance of Volkonskaya's work is evident in her composition and her role as a hostess of a prominent Moscow salon, where she fostered musical and literary talent. In these gatherings, her compositions were presented, engaging audiences and forming a community of like-minded artists.

In light of these findings, Zinaida Volkonskaya occupies a distinct position in Russian musical history. As a prominent female figure in musical and social spheres, predominantly controlled by males, her accomplishments challenged the prevailing perspectives of her era. She serves as a testament to women's creative capacity when their contributions were often disregarded or undervalued. Acknowledging her creativity contributes to a more comprehensive understanding of gender dynamics within the 19th-century musical landscape.

In summary, Princess Zinaida Volkonskaya's legacy as a composer and cultural figure is characterized by her innovative approach, ability to synthesize diverse musical influences, and role in fostering a dynamic artistic community. Her contribution is significant and presents subsequent developments in European music, thereby establishing a foundation for future composers. Volkonskaya's oeuvre reflects her ability to integrate Western European musical traditions with Russian themes, exemplifying her role as a cultural intermediary. Despite societal constraints on women in the early 19th century, Volkonskaya's salon demonstrated that women could exert a substantial influence on cultural discourse. Her legacy remains a testament to Russia's vibrant cultural milieu during a pivotal period, reflecting the resilience and ingenuity of an exceptional artist navigating evolving artistic and political dynamics. This study affirms Princess Volkonskaya's esteemed position in music history by acknowledging her significant contribution to the evolution of Russian music and her role as an inspirational figure for female artists. Contemporary scholars continue to examine her life and work, ensuring that Zinaida Volkonskaya remains an enduring example of artistic resilience and creativity.

Hakem Değerlendirmesi: *Dış bağımsız.*

Çıkar Çatışması: *Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.*

Finansal Destek: *Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.*

Peer-review: *Externally peer-reviewed.*

Conflict of Interest: *The author has no conflicts of interest to declare.*

Financial Disclosure: *The author declared that this study has received no financial support.*

References

- Arapov, P. (1861). *The chronicle of the history of the Russian theatre*. Nicolas Thieblin and Co. Typography.
- Arutyunova, B. (2017). *A life in letters, Princess Zinaida Volkonskaya and her correspondents*. Russkaya Kultura.
- Belozerskaia, N. (1868). Princess Z. A. Volkonskaya. *Sbornik Russkogo Istoricheskogo Obshchestva*, 3, 314–315.
- Belozerskaia, N. (1897). Princess Z. A. Volkonskaya. *Sbornik Russkogo Istoricheskogo Obshchestva*, 67, 952.
- Brower, J., & Tick, J. M. (Eds.). (1987). *Women making music, The Western art tradition, 1150–1950*. University of Illinois Press.
- Carew, D. (2001). The consumption of music. In J. Samson (Ed.), *The Cambridge history of nineteenth-century music* (pp. 237–258). Cambridge University Press.
- DjeDje, J. C., & Koskoff, E. (1989). Women and music in cross-cultural perspective. *Ethnomusicology*, 33(3), 514.
- Fairweather, M. (1999). *The pilgrim princess, A life of Princess Zinaida Volkonsky*. Constable.
- Fridkin, V. (1991). *Pushkin's missing diary*. Znanie.
- Glinka, M. (1963). *Memoirs* (R. B. Mudge, Trans.). University of Oklahoma Press.
- Golitsyn, N. (1889). *Bibliographic dictionary of Russian women writers*. Balashev's Typography.
- Green, L. (1997). *Music, gender, education*. Cambridge University Press.
- Hammarberg, G. (1996). Creative license. In H. Goswami & B. Holmgren (Eds.), *Russia. Women. Culture* (pp. 295–321). Indiana University Press.
- Harris, M. (1916). *Volkonskaya and her time*. Nekrassov Typography.
- Holsinger, B. (2001). *Music, body, and desire in medieval culture, Hildegard of Bingen to Chaucer*. Stanford University Press.
- Kantarovich, I. (1996). 'The most gentle sound of Moscow...'. Salon of Zinaida Volkonskaya. *New Literary Review*, 20, 177–219.
- Keeton, A. E. (1909). Russian music. In E. Singleton (Ed. & Trans.), *Russia, as seen and described by famous writers* (pp. 195–200). Dodd, Mead and Company.
- Kelly, C. (2001). *Refining Russia, Advice literature, polite culture, and gender from Catherine to Yeltsin*. University of Oxford.
- Koskoff, E. (2014). *A feminist ethnomusicology, Writings on music and gender*. University of Illinois Press.

Lotman, J. (1987). *The creation of Karamzin*. Kniga.

Lotman, J. (2009). *Culture and explosion* (M. Grishakova, Ed.; W. Clark, Trans.). Mouton de Gruyter.

Mannherz, J. (2017). Nationalism, imperialism and cosmopolitanism in Russian nineteenth-century provincial amateur music-making. *The Slavonic and East European Review*, 95(2), 293–319.

Mazur-Park, F. C. (2023, February). The liberation of women composers, Overcoming a history of sexism in the classical music world. Paper presented at the RAW Conference (Women, Art, Freedom), The University of Texas at Dallas.

McClary, S. (1991). *Feminine endings, Music, gender, and sexuality*. University of Minnesota Press.

Morozov, M. (2020). The new materials to the biography of Iosif Genishta, To the 225th birth anniversary. *Music Academy*, 3, 78–95.

Muravyev, A. (1871). *Familiarisation with Russian poets*. Typography of I. and A. Davidenko.

Muzalevsky, V. (1961). *Russian piano art*. Gosudarstvennoye Muzykalnoye Izdatel'stvo.

Ogarkova, N. (2020). The music salon in Russia in the first half of the 19th century. *Vestnik of the Saint Petersburg State University*, 10(1), 17–40.

Pushkin, A. (1928). *Letters* (B. Modzalevskiy, Ed.). Gosudarstvennoe Izdatel'stvo.

Rycenga, J. (1994). Lesbian compositional process, One lover-composer's perspective. In R. A. Solie (Ed.), *Queering the pitch, The new gay and lesbian musicology* (pp. 275–296). Routledge.

Stendhal, H. (1993). *Correspondence (1800–1842)* (Vol. 5). Le Divan.

Seaman, G. (1966). The rise of Russian piano music. *The Music Review*, 27, 177–193.

Thames, J. (1981). John Field, the nearly forgotten Irishman. *The American Music Teacher*, 31(1), 34–37.

Venevitinov, D. (1934). *The complete works* (B. Smirensky, Ed.). Academia.

Vyazemsky, P. (1882). *Complete works of Prince P. A. Vyazemsky* (Vol. 7). Edition by Count S. D. Shermetev.

Vyazemsky, P. (1899). *Correspondence of Prince Pyotr Vyazemsky with Alexander Turgenev, 1824–1836* (Vol. 2). Prince Vyazemsky Archive.

Vyazemsky, P. (1936). *Letters of Vyazemsky to his wife (1830–1838)*. Nauka.

Vyazemsky, P. (1963). *Notes (1813–1848)*. Nauka.

Wolkonsky, S. (1918). *Archive of the Decembrist S. G. Wolkonsky*. Ogni.

Zhikharev, V. (2012). Dmitry Venevitinov and Mignato Ricci. In E. Belozertsev & Y. Borsyakov (Eds.), *Dmitri Venevitinov, Personality and creativity in the context of Russian culture of the 19th–20th centuries* (pp. 162–169). Voronezh State Pedagogical University Press.

Прагматическое Восприятие Концепта Времени в Русском и Узбекском Языках: Культурные и Лингвистические Параллели

Rusça ve Özbek Dillerinde Zaman Kavramının Pragmatik Algısı: Kültürel ve Dilsel Paralellikler

Otabek SULTONKULOV
Andijan State Institute of Foreign Languages,
Andijan, Uzbekistan
(Sorumlu Yazar-Corresponding
Author)

Mubina MAMADJANOVA
Andijan State Institute of Foreign Languages,
Andijan, Uzbekistan

Pragmatic Perception of the Concept of Time in the Russian and Uzbek Languages: Cultural and Linguistic Parallels

Аннотация

В данной работе рассматривается прагматическое восприятие концепта времени в русском и узбекском языках. Прагмалингвистический анализ концепта времени позволяет выявить контекстуальные особенности и различия, а также определить закономерности его употребления в языках и культурах.

Ключевые слова: Прагматика, концепт времени, языковая картина мира, русская культура, узбекская культура, фразеология, паремии, лингвокультурология, межкультурная коммуникация, восприятие времени, сравнительная лингвистика.

Öz

Bu makale Rus ve Özbek dillerinde zaman kavramının pragmatik algılanışını incelemektedir. Zaman kavramının pragmatik-dilsel analizi, bağlamsal özellikleri ve kültürel farklılıkları ortaya koymayı, ayrıca dillerdeki kullanım kalıplarını belirlemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Pragmatik, zaman kavramı, dünyanın dilsel resmi, Rus kültürü, Özbek kültürü, anlatım bilimi, parèmiler, dil-kültüroloji, kültürlerarası iletişim, zaman algısı, karşılaştırmalı dilbilim.

Abstract

This paper examines the pragmatic perception of the concept of time in the Russian and Uzbek languages. Pragmalinguistic analysis of the concept of time highlights contextual features and cultural differences, as well as identifies usage patterns across the two languages.

Keywords: Pragmatics, concept of time, linguistic picture of the world, Russian culture, Uzbek culture, phraseology, paremias, linguoculturology, intercultural communication, perception of time, comparative linguistics.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Otabek SULTONKULOV
E-mail: otabek_1992_80@mail.ru

Geliş Tarihi/Received 01.10.2024
Kabul Tarihi/Accepted 25.02.2025
Yayın Tarihi/
Publication Date 21.08.2025

Cite this article

Sultonkulov, O., & Mamadjanova, M. (2025). Pragmatic Perception Of The Concept Of Time In The Russian And Uzbek Languages: Cultural and Linguistic Parallels. *Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic*, 2, 23-28.

Цитировать эту статью

Sultonkulov, O., & Mamadjanova, M. (2025). Прагматическое Восприятие Концепта Времени в Русском И Узбекском Языках: Культурные и Лингвистические Параллели. *Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic*, 2, 23-28.

Введение

Время является важным фактором в социальных отношениях и взаимодействиях. Это влияет на то, как мы думаем, чувствуем и ведем себя в различных ситуациях. Социальные аспекты времени и его значения глубоко укоренены в сознании общества. Время влияет на наши отношения с другими людьми и формирует наше восприятие времени. Концепт время является понятием абстрактным и имеет свои виды и направления. Восприятие всех видов времени зачастую зависит от многих факторов: возраста, пола, нации, места нахождения, культурного и духовного развития и видения языковой картины мира. У каждого человека свое индивидуальное восприятие времени. Также под влиянием многих факторов меняется качественное и ценностное осмысление времени. Восприятие времени связано с процессом мыслительной и духовной деятельности и проявляется в формировании языковой выразительности на основе полученной информации.

Материалы и методы

Термин “прагматика” в большом толковом социологическом словаре (Bol’shoi tolkovyi sotsiologicheskii slovar’, 1999, с. 70) – «это раздел лингвистики, занимающийся изучением языка в контексте». Это говорит о том, что прагматика не берет за основу отдельные лексемы, она стремится продемонстрировать смысловые изменения в структуре лексического корпуса, которые являются важным компонентом в коммуникационной функции.

Прагматика в психологии затрагивает социальные и практические аспекты использования языка. Основная задача прагматики - чтобы речевые действия стали точкой, от которой человек будет брать направление при достижении цели, при решении задач, и этим он смог бы выражать свое отношение к определенной ситуации. Согласно Б. Л. Уорфу, понятие времени не дано всем людям в одной и той же форме, даже люди, относящиеся к одной социальной группе, владеющие одним и тем же языком, могут иметь различное понятие о времени. Именно в этом случае важна передача информации в структуре контекста, в котором смысловая составляющая содержит одну общую мысль.

Субъективный характер восприятия времени в прагматическом аспекте наблюдается в пословицах и поговорках: *обещанного три года ждут, в час по чайной ложке, как снег на голову*; во фразеологизмах: *искать вчерашний день, битый час, бальзаковский возраст*; в мифологических и исторических высказываниях: *аредовы веки, сизифов труд, кануть в лету*. В этом случае, если индивид не владеет понятием о времени, устойчивых выражениях, культуре народа и об источнике происхождения данных структур, то незнание семантики и контекста разнообразных трактовок времени может стать барьером между лицами, не только в национально-своеобразной обстановке, но и в отношениях представителей одной социальной группы. Так, С. Г. Тер-Минасова утверждает: «Язык - это зеркало культуры, в котором отражается не только реальный мир, окружающий человека, не только реальные условия его жизни, но и общественное самосознание народа, его менталитет, национальный характер, образ жизни, традиции, обычаи, мораль, система ценностей, мироощущение, видение мира... Он хранит культурные ценности - в лексике, грамматике, в идиоматике, в фольклоре, в художественной и научной литературе, в формах письменной и устной речи» (Zalevskaia, 2013, с. 15).

Каждое сказанное выражение имеет свою этимологию, которая отражает многовековой опыт народа и его восприятие картины мира.

1. *Обещанного три года ждут (невыполнение своих обещаний)* - эта пословица имеет художественное и историческое начало. Цифра три часто упоминается в фольклоре, а также имеет отсылку к Святой Троице в христианстве.

2. *В час по чайной ложке (очень медленно)* - источником данного выражения является старая привычка. Рецепт лекарств писался вручную, и изначально это высказывание имело сугубо медицинский характер, прописывая

частоту приёма лекарств.

3. *Искать вчерашний день (бесполезное дело)* - заниматься бесполезным поиском. Когда Курфюрст Иоганн Фридрих говорит при своем шуте Клаусе фразу: «*День этот я потерял*». Клаус ответил: «*Завтра мы все хорошенько поищем и, наверно найдем день, который ты потерял*». В этом высказывании наглядно показано ценностное отношение к времени, с другой стороны, скрашивающую роль играет сарказм.

4. *Бальзаковский возраст (женщина определенного возраста)* - происходит от названия романа О. Бальзака «*Тридцатилетняя женщина*». На данный момент бальзаковскими женщинами принято называть дам за 40.

5. *Кануть в лету (бесследно исчезнуть)* - происходит из греческой мифологии. Лета - река забвения в царстве мертвых.

6. *Аредовы веки (долго прожить)* - берет начало из религиозного источника Библии. Патриарх Иареда прожил 962 года.

Изучение прагматики, культуры и времени на основе отношений между ними, дает понять, что на контекст определенных изречений влияют территориальные, климатические и религиозные моменты, например, если сравнивать узбекскую и русскую культуры с помощью паремий, получим интересные результаты.

1. *Как снег на голову* - важную роль в построении данной поговорки играет европейский климатический пояс. Из-за частых снежных погодных условий с крыш построек может упасть только *лед* либо *снег*. Этим и объясняется семантика неожиданности.

2. *Tomdan tarasha tushganday* - дословный перевод «*С крыши дрова упали*», а эквивалентом этой поговорки является русское высказывание «*Гром среди ясного неба*». *Tarasha* - это дрова, которые в давние времена сушили так, как позволяли погодные условия: долгое лето, длящееся 6-7 месяцев в

году и палящее солнце с минимальной температурой 35 градусов. Дрова закидывались на крышу, и высыхая, падали на землю. В русском языке внезапность выражается с поговоркой «*Как снег на голову*», «*Гром среди ясного неба*» а в узбекском языке «*Tomdan tarasha tushganday*». Эти примеры дают наглядный образ двух культурных наследий, быта народа и исторического опыта. Ситуации выражения внезапности в русском и узбекском языках идентичны, но семантика их схожести имеет разную структуру. Ведь культура жизни, манера поведения и привычки являются основой для зарождения ассоциаций, связанных с выражениями народного характера.

Также узбекская культура тесно связана с религией, что впоследствии дало временные ассоциации на основе вероисповедания, например,:

1. *Bomdod* - это время принято называть периодом ранней молитвы, которая совершается от 3 до 5 часов утра. Так как это время является зафиксированным в нашем сознании, то мы уже интуитивно время молитвы подставляем под определенное время суток.

2. *Peshin* - этот промежуток полуденной молитвы люди часто относят к времени обеда. И в диалоге двух людей, когда один из них говорит «*Peshin vaqti*», то можно понять, что время 12:00-13:00 дня.

3. *Asr* - формулировка данного промежутка времени варьируется от 16:00 до 17:00 часов вечера. Также это слово имеет свойство многозначности, которое тоже связано с понятием времени. Слово *Asr* в узбекском языке означает век, столетие.

4. *Shom* - это время часто относят к периоду ужина, начиная с 18:00 до 19:00 часов.

5. *Xufton* - данное понятие включает себя время, начиная с 21:00 вечера. Данное время каждый понимает по-своему, для кого-то это поздний вечер, у кого-то это уже ночь и приготовления ко сну.

Таким образом все выше указанные примеры, образы и ассоциации пытаются передать одну общую мысль, что зачастую метафоричные по-своему происхождению понятия и термины воспринимаются как описывающие реальное положение дел, то есть изначальное значение «возможно, похоже на...» понимается как «так, и только

так»(Plugian, 1997, с. 148). И все концептуальные выражения отражают процесс выстраивания человеческого сознания, появления в нем абстрактных фигур и различных концептов. Во многих случаях для разбора и интерпретации контекстуальных метафор основным образцом являются художественные и поэтические тексты. Плунгян В. А. разделил все устойчивые выражения на «метафорические блоки», которые показывают тесную взаимосвязь между концептом времени и другими абстрактными образами (Sultonkulov, 2021, с. 159).

1.Время-агрессор

В данном случае время демонстрируется как разрушитель

Все вещи разрушает время,

И мрачный скукой нас томит;

Оно как тягостное бремя

У смертных на плечах лежит. (Н. М. Карамзин. «Время»)

Из приведенных строчек мы можем сделать вывод, что перед нами предстает линейное время. Когда само время движется только вперед, а объекты, находящиеся в этой оболочке, обратного хода иметь не могут. Каждый предмет со временем ржавеет, ломается или перестает быть актуальным, даже человека не обходит это явление, ведь с годами людей тяготит их возраст и восприятие течения времени изменяется.

2. Время-субстанция

«Сильнейшими из всех воинов являются эти двое – Время и Терпение» (Л.Н. Толстой «Война и мир»)

Так же для наглядного примера можно взять поэтические строчки.

Чего еще ты ждешь и хочешь, время?

Каких стихов ты потребуешь, ответствуй. (Б.А. Ахмадулина. «Чего еще ты ждешь и хочешь, время»)

В представленном стихотворении и литературном высказывании концепт времени приобретает форму автономного объекта реального мира.

3.Время- контейнер

Время в понятии контейнера транслируется в качестве оболочки, в которой протекают все жизненные события индивидуума. Рассмотрев основные положения, можно сказать, что последовательность жизненных моментов детерминирована временем.

Живите не в пространстве, а во времени, минутные деревья вам доверены, владейте не лесами, а часами, живите под минутными домами, и плечи вместо соболя кому-то закутайте в бесценную минуту... (Вознесенский А.А. «Живите не в пространстве, а во времени»)

4.Время- имущество

В представленной структуре время определяется как что-то личное, то что всегда рядом, следует вместе с вами и подвластно контролю и изменениям.

когда

Когда года твои ползут,

Ты прыгаешь и бегаешь,

Зато, когда они идут,

Шаг в ногу с ними делаешь. (Л. О. Утесов. «О времени»)

5.Время- путник

Основная роль данного понятия представляется как указатель либо же путеводитель в прошлом, настоящем и будущем.

Никто не знает, что нас ждет.

Я в ожидание встречи замер...

Но птица счастья свой полет

Не согласовывает с нами.

(А.Д. Дементьев. «Никто не знает, что нас ждет»)

Выводы

Подводя итог изложенным выше теориям, можно сказать, что анализ концепта «время» с прагмалингвистической точки зрения является одним из актуальных вопросов языкознания. Благодаря анализу темпоральности мы понимаем, что необходимо уделять больше внимания некоторым проблемам и вопросам прагмалингвистики, которые нуждаются в изучении. Анализ концепта времени с прагмалингвистической точки зрения открывает множество интересных аспектов, которые могут повлиять на наше понимание языка и общения. Изучение единиц времени позволяет нам понять, как язык отражает и структурирует наше восприятие времени, а также как понятия времени культурно детерминированы и могут различаться в разных языках и культурах. Это может быть особенно важно для перевода и межкультурной коммуникации. Подобный анализ также может выявить способы выражения и восприятия временных отношений в тексте и разговоре, что приведет к лучшему пониманию коммуникативных стратегий и механизмов в различных контекстах.

Hakem Değerlendirmesi: *Dış bağımsız.*

Yazar Katkıları: [Otabek SULTONKULOV (OS), Mubina MAMADJANOVA (MM):] *Fikir-OS, MM; Tasarım-OS; Denetleme-OS; Kaynaklar-OS,, MM; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi - OS, MM; Analiz ve/ veya Yorum-OS; Literatür Taraması-OS; Yazıyı Yazan-OS; Eleştirel İnceleme-OS,MM.*

Çıkar Çatışması: *Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.*

Finansal Destek: *Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.*

Peer-review: *Externally peer-reviewed.*

Author Contributions: [Otabek SULTONKULOV (OS), Mubina MAMADJANOVA (MM):] *Concept -OS; Design-OS; Supervision-OS; Resources-OS, MM; Data Collection and/or Processing-OS, MM; Analysis and/or Interpretation-OS; Literature Search-OS; Writing Manuscript-OS; Critical Review-OS, MM.*

Conflict of Interest: *The authors have no conflicts of interest to declare.*

Financial Disclosure: *The authors declared that this study has received no financial support.*

Ссылки/ References

Bol'shoi tolkovyi sotsiologicheskii slovar'. (1999). (Vol. 2: P–la; Collins, Trans.). Veche, AST.

Plugian, V. A. (1997). Vremia i vremena: K voprosu o kategorii chisla. In *Logicheskii analiz iazyka. Iazyk i vremena* (pp. 158–169). Indrik.

Sultonkulov, O. Zh. (2021). *Kontsept "vremia" v russkoi kul'ture*. N34 Nauka i innovatsii v XXI veke: Materialy Mezhdunarodnoi konferentsii, 116.

Sultonkulov, O. Zh. (2021). Poniatie antropotsentrizma i problemy iazyka. *Redaktsionnaia kollegiia*, 74.

Ter-Minasova, S. G. (2000). *Iazyk i mezhkul'turnaia kommunikatsiia*. Slovo.

Zalevskaia, A. A. (2013). *Vvedenie v psikholingvistiku: Uchebnik* [Elektronnyi tekst]. <https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=210597> (Accessed: 26 September 2024). <https://doi.org/10.23681/210597>

Zalevskaia, A. A. (2013). *Vvedenie v psikholingvistiku: Uchebnik* [Elektronnyi tekst]. <https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=210597> (Accessed: 26 September 2024). <https://doi.org/10.23681/210597>

A. P. Çehov'un Acı (Тоска) ve Sait Faik Abasıyanık'ın Yalnızlığın Yarattığı İnsan Eserleri Üzerinde Yalnızlık İmgesi

The Image of Loneliness in Anton P. Chekhov's Misery (Toska) and Sait Faik Abasıyanık's The Man Created by Loneliness

Образ одиночества в рассказах А. П. Чехова «Тоска» и Сайта Фаика Абасыяныка «Человек, созданный одиночеством»

Zehra KAPLAN

Moskova Devlet Pedagoji Üniversitesi, Rus Edebiyatı ve Rusya Federasyonu Halklarının Edebiyatı Bölümü Doktora Öğrencisi, Moskova, Rusya.

(Sorumlu Yazar-Corresponding Author)

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Zehra KAPLAN

E-mail: zkpln98@gmail.com

Geliş Tarihi/Received 12.06.2025

Revizyon Talebi / Revision

Request 04.08.2025

Kabul Tarihi/Accepted 12.08.2025

Yayın Tarihi/

Publication Date 21.08.2025

Cite this article

Kaplan, Z. (2025). The Image of Loneliness in Anton P. Chekhov's Misery (Toska) and Sait Faik Abasıyanık's The Man Created by Loneliness

Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic, 2, 29-37.

Öz

Yalnızlık, modern zamanlarda hem bireysel hem de toplumsal boyutlarıyla gözlemlenen bir olgu ve bu bağlamda disiplinler arası çalışmalarda sıklıkla ele alınan bir kavram hâline gelmiştir. Terim olarak yalnızlık, her ne kadar fiziksel bir ayrılığı çağırırsa da özünde bireyin tanınma ve kabul görme arzusunun karşılık bulmadığı durumları ifade eden çok katmanlı bir duygudur. Bu nedenle yalnızlık, sosyal izolasyonun yanı sıra varoluşsal bir fark edilmeme olarak da tanımlanır. Konuya edebiyat üzerinden yaklaşmak, bu çok yönlü kavramın bireyin iç dünyasında nasıl şekillendiğini anlamayı mümkün kılar. Bu çalışmada, Türk ve Rus edebiyatının önemli isimlerinden Sait Faik Abasıyanık ve Anton Çehov'un sırasıyla Yalnızlığın Yarattığı İnsan ve Acı (Тоска) adlı öyküleri, yalnızlık teması çerçevesinde incelememize esas alınmıştır. Karşılaştırmalı çalışmalar sonucunda belirlenen benzerlikler ya da farklılıkların, okuyucu veya araştırmacı tarafından fark edilmesi, metnin doğru, çok yönlü ve katmanlı bir biçimde yorumlanmasına zemin hazırlayan değerli bir çabadır. Karşılaştırmalı analiz yöntemiyle ele alınan bu iki eserde karakterlerin içsel çatışmaları ve çevreleriyle kurdukları ilişkiler incelenerek, yalnızlık deneyimlerinin benzerlikleri ve ayrıştıkları yönler sonuç bölümünü oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Acı, Yalnızlığın Yarattığı İnsan, yalnızlık, karşılaştırmalı edebiyat

Abstract

Loneliness is a phenomenon observed in modern times with both individual and social dimensions, and in this context, it has become a concept frequently addressed in interdisciplinary studies. Although loneliness as a term evokes physical separation, it is essentially a multi-layered emotion that refers to situations in which an individual's desire for recognition and acceptance is not met. Loneliness is therefore defined as an existential feeling of not being noticed as well as social isolation. Approaching the subject through literature makes it possible to understand how this multifaceted concept takes shape in the inner world of the individual. In this study, the stories of Sait Faik Abasıyanık and Anton Chekhov, two important figures of Turkish and Russian literature, titled The Man Created by Loneliness and Misery (Toska), respectively, were taken as the basis for our analysis within the framework of the theme of loneliness. The reader or researcher's recognition of the similarities or differences identified because of comparative studies is a valuable effort that paves the way for a correct, multi-faceted and layered interpretation of the text. In these two works, which were handled with the comparative analysis method, the internal conflicts of the characters and their relationships with their environment were examined, and the similarities and differences in their experiences of loneliness constituted the conclusion.

Keywords: Misery, The Man Created by Loneliness, loneliness, comparative literature.

Аннотация

Одиночество — это феномен, наблюдаемый в современную эпоху как в индивидуальном, так и в социальном измерении, и в этом контексте оно стало понятием, часто рассматриваемым в междисциплинарных исследованиях. Хотя термин «одиночество» вызывает ассоциации с физической разобщённостью, по сути, это многослойное чувство, отражающее ситуации, в которых стремление человека к признанию и принятию остаётся неудовлетворённым. Таким образом, одиночество определяется как экзистенциальное ощущение незамеченности, а также как социальная изоляция. Обращение к теме через призму литературы позволяет понять, как этот многогранный концепт формируется во внутреннем мире личности.

В настоящем исследовании в рамках темы одиночества рассматриваются рассказы двух выдающихся представителей турецкой и русской литературы — Саита Фаика Абасыяныка «Человек, созданный одиночеством» и Антона Чехова «Тоска». Осознание читателем или исследователем сходств и различий, выявленных в результате сравнительного анализа, является ценным шагом на пути к правильной, многоплановой и глубокой интерпретации текста. В этих двух произведениях, изученных методом сравнительного анализа, исследуются внутренние конфликты персонажей и их отношения с окружающей средой, а выявленные сходства и различия в их переживании одиночества составляют основу выводов.

Ключевые слова: «Тоска», «Человек, созданный одиночеством», одиночество, сравнительное литературоведение

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca yalnızlık, bireyin hem en büyük korkularından hem de en derin düşünme biçimlerinden biri olmuştur. Yalnızlık çalışmalarının disiplinler arası doğası nedeniyle bu alandaki araştırmalar yalnızca psikolojiden değil, sosyoloji, sosyal psikoloji, edebiyat, coğrafya gibi alanlardan da beslenmektedir. Yalnızlık, insanlığın karşılaştığı ortak bir deneyimdir. Ancak bu deneyime verilen tepkiler ve araştırmalar oldukça çeşitlidir. Sosyal bir varlık olarak insan, varoluşunu başkalarıyla kurduğu ilişkiler üzerinden anlamlandırırsa da zaman zaman bu ilişkilerin yetersizliği ya da yokluğu bireyi kaçınılmaz bir içsel çöküntüye sürükler.

Yalnızlık ister gerçek ister algılanmış olsun, bir bireyin tanınma ya da başkalarıyla bağ kurma arzusunun karşılanmamasından doğan, acı verici ve öznel bir duygudur. Bu durum özellikle bireyin bir kişi olarak değerinin kabul edilmediğini hissettiği anlarda belirginleşir. Setiya'ya göre, yalnızlık hissi bireyin başkaları için önemli olmadığını düşündüğü anda ortaya çıkar (Setiya, 2022, s. 56). Bu durumda, yalnızlık duygusu bireyin tanınma eksikliğinden kaynaklanır. Kişi bir özne olarak değer görme arzusunu karşılayamadığında kendini yalnız hisseder. Yalnızlık, fiziksel uzaklıkla sınırlı kalmayıp, görülmemek ve önemsenmemekle de ilişkilendirilir. Kişi, bir insan olarak değerinin başkaları tarafından tanınmadığını hissettiğinde yalnızlık kaçınılmaz hale gelir.

Yalnızlık, yalnızca temel düzeyde tanınma eksikliğinden kaynaklanmaz; daha derin bir tanınma biçiminin karşılanmaması durumunda da ortaya çıkabilir. Bir birey, genel anlamda kabul gördüğünü hissetse bile, kendi varoluşunun, onu diğerlerinden ayıran somut bir varlık olarak kişiliğinin tanınmadığı durumlarda da yalnızlık yaşayabilir (Creasy, 2025, s. 3). Bu bağlamda, yalnızlığın sadece yüzeysel sosyal izolasyonla açıklanamayacak kadar derin bir fenomen olduğu vurgulanır.

Bireyin yalnızlık deneyimi, sadece “var” olduğunun fark edilmesiyle değil, “kim” olduğunun tanınmasıyla da yakından ilişkilidir. Çok katmanlı bir varoluşsal durum olarak tanımlanan yalnızlık, başkalarından fiziksel olarak uzak kalmanın ötesinde kimliğimizin derinliklerinin görülmemesiyle ilgilidir. Bu durum, kişisel deneyime bağlı olarak kimi zaman yakıcı bir olgu hâline gelebilir.

Bağlantı kurma girişimlerinin başarısız olduğu durumlarda, yalnızlık genellikle bireyin belirli bir ilişki biçimine yönelik karşılanmamış arzularından kaynaklanır. Bu arzular arasında başkaları için önemli olma isteği de yer alır ve bunların

karşılanmaması, kişi için acı verici bir deneyim yaratır (Macdonald ve Leary, 2005, s. 202). Bu durumda, yalnızlık içsel bir arzunun karşılanmaması bağlamında ontolojik bir terim olarak ele alınır.

Yalnızlık ve kişilerarası ilişkiler alanındaki önemli çalışmalarıyla tanınan Perlman ve Peplau'ya göre yalnızlık, kişinin sosyal ilişkilerindeki eksikliklerden kaynaklanan öznel bir deneyimdir. Bu durum her zaman nesnel izolasyonla örtüşmez; yani bir birey yalnız kalmasa bile yalnızlık hissedebilir. Yalnızlık, kişinin arzuladığı sosyal ilişki düzeyi ile ulaştığı düzey arasındaki uyumsuzluk olarak tanımlanır. Bireyin yakınlık ihtiyacının karşılanmaması durumunda yalnızlık kaçınılmaz hale gelir (Perlman ve Peplau, 1981, s. 32). Sosyal izolasyon, kişinin az sayıda sosyal bağlantısının olmasıdır. Yalnızlık ise, kişinin sosyal ilişkilerinin kalitesini ve bu ilişkilerden ne kadar tatmin olduğunu nasıl değerlendirdiğidir (Cacioppo ve Hawkley, 2009, ss. 447, 454).

Yalnızlık, edebiyat tarihinde günümüze dek süregelen biçimde işlenen, farklı dönemlerde, coğrafyalarda ve kültürel bağlamlarda yeniden yorumlanan evrensel bir temadır. Modern edebiyatla birlikte daha da belirginleşen bu olgu, bireyin yabancılaşmasını, topluma ve kendine karşı duyduğu uzaklığı simgeler. Yalnızlık kavramını kapsamlı bir biçimde tanımlamak için çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiş olsa da klasik literatürde bu olguya dair uzlaşıya varılmış tek bir tanım bulunmamaktadır. Buna karşın, tarihsel süreçte yalnızlık etrafında gelişen tartışmalar, bu deneyimin evrensel olduğunu ve insan varoluşunun temel bir unsuru olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Tanımlanması güç olan bu hissin ifadesinde ise edebi dil, önemli bir araç olarak öne çıkar.

Yalnızlık temasının bireyin iç dünyasında nasıl şekillendiğini ortaya koymak amacıyla bu çalışmada Sait Faik Abasıyanık'ın Yalnızlığın Yarattığı İnsan ve Anton Çehov'un Acı (Тоска) adlı öyküleri incelenmiştir. Bu iki öykünün karşılaştırmalı bir perspektifle incelenmesi, yalnızlık temasının farklı boyutlarını ortaya koymakla beraber yazarların bu temayı nasıl yapılandırdığını da gözler önüne serer. Karşılaştırma sonucu ortaya çıkan bu tür yapısal benzerlikler veya farkların, okuyucu ya da araştırmacı tarafından fark edilmesi, metnin derinlikli ve doğru bir biçimde yorumlanmasına katkı sağlayan anlamlı bir çabadır. Öncelikle, Sait Faik Abasıyanık ve Anton Çehov'un edebi dünyalarını daha iyi anlamak ve eserlerindeki yalnızlık olgusunu kavrayabilmek için yazarlar hakkında kısa bir bilgi sunmak faydalı olacaktır.

Anton Çehov (1860-1904), 19. yüzyıl Rus edebiyatının en önemli figürlerinden biri olarak kabul edilir. Hem kısa öykü yazarı hem de tiyatro oyunları ile tanınan Çehov, özellikle "durum öyküsü", yani Çehov tarzı adıyla anılan öykü türünün öncüsü olmuş realist bir yazardır. Genel olarak sanatında toplumun çelişkisini ve sorunlarını realist bir dille ortaya koyar. Tarihte kısa öykü alanında en iyi yazarlar arasında sayılmaktadır. Eserlerinde insan doğasının inceliklerini, sıradan bireylerin yaşamlarındaki trajedileri ve ilişkilerdeki kırılma noktaları işler. Edebiyatında yalnızlık, umutsuzluk, insanın kendini gerçekleştirilememesi halleri gibi temalar da öne çıkar.

Çalışmamıza konu olan, Anton Çehov'un 1886 yılında kaleme aldığı Acı (Тоска), ilk kez 16 Ocak 1886'da Petersburg Gazetesi'nde (Петербургская газета) yayımlanır. Bu kısa öykü, yaşlı arabacı İona Potapov'un oğlunun ölümünden sonra içine düştüğü tarifsiz kederi ve bu acıyı paylaşacak birini bulamamasını konu edinir.

İona, yorgun düşmüş bedeninin altında, ruhunu kemiren ağır bir yalnızlık taşır. Oğlunun zamansız ölümüyle sarsılan bu yaşlı adam, yaşadığı derin acıyı birileriyle paylaşmak ister. Ne var ki Petersburg'un keskin soğukunda, kalabalığın arasında dolaşırken karşılaştığı herkes ona karşı kayıtsızdır. Gün sona erdiğinde, İona hâlâ konuşacak birini bulamamıştır. Sessizliğin ortasında, şehrin gürültüsü arasında yalnızlığı daha da yoğunlaşır. Nihayetinde, bir insanın duymaya yanaşmadığı bu acıyı, tüm gece boyunca sadece beygirine anlatır. Bu büyük şehirde, onu dinleyen tek varlık beygirdir.

Çehov bu öyküsünde acı, yalnızlık, duyulmama ve anlaşılmama temaları üzerine yoğunlaşır. Öyküde duyulmama motifi ile sosyal ve psikolojik kavramlar ele alınır; özellikle insanın metafizik yalnızlığı sorunu ön plana çıkarılır. Eleştirmen V. B.

Kataev'e göre, Çehov bu öyküyü Petersburg'a gerçekleştirdiği ilk ziyaretinin etkisiyle kaleme almıştır. Yazar, bu şehirde kendini ışıklarla yanıp sönen, bitmek bilmeyen güdültülerle çalkalanan ve insan seliyle dolup taşan bir karmaşanın ortasında bulur. Bu yoğun kent atmosferi, Acı öyküsünün karamsar ve melankolik ruh hâline zemin hazırlar (Kataev, 1989, ss. 27, 38).

Çehov'un öyküsünde, iletişim sorunu defalarca tekrarlanarak, kalabalıkların ortasında derinleşen bireysel yalnızlık vurgulanır. Bu yapısal yinelemeler, yalnızlık temasını giderek daha görünür kılar. Öykü, yabancılaşmaya ya da başkalarının acısına ilgisiz kalan toplumun bir eleştirisi olarak değerlendirilebilir. Ancak İona'yı dinlemeyen karakterler öyküde doğrudan eleştirilmez; aksine, yargılayıcı olmayan bir üslupla, her birinin kendi meşguliyetleri içinde bulunduğu haliyle tarafsız biçimde sunulur. Bu yüzden hepsi bir yönüyle anlaşılabilir görünür ve empatinin doğal bir biçimde kurulmasına alan açılır. Çehov, belirli bireylere indirgenemeyecek genel bir duyarsızlık olgusuna dikkat çeker. Şibaeva'ya göre, "Çehov'un öykülerinde, insanın hem kendisiyle hem de çevresiyle yaşadığı uyumsuzluğun nedeni, evrensel insani norm ve değerleri görmezden gelmesidir. Bu nedenle birey vicdanının sesini unuttur ve "acı" kavramı özel bir kullanımla yeni bir anlam kazanır (Şibaeva, 2020, ss. 5, 6).

İona "küçük insan" (маленький человек) imgesinin tipik temsilcisidir. Ancak Çehov, sadece bu yönüne odaklanmaz; herhangi bir insanın başına gelebilecek ilgisizlik ve anlayışsızlığa da dikkat çeker. İnsanlar arasında iletişim kurmanın neredeyse imkânsız hale gelmesi, bireylerin kendi dünyalarına kapanması ve karşısındakini anlamakta zorlanması, meslek, sınıf ya da yaş gibi kategorilerin çok ötesinde, yaygın ve temel bir insanlık sorunu olarak varoluşsal bir boyuta ulaşır. Çehov'un eserlerinde sosyal ilişkiler, aslında bu daha geniş ve felsefi insan durumunun somut yansımalarıdır. Öyküde toplumsal ilişkiler, bu temel insanlık hâlinin yansımaları olarak anlam kazanır. Bir bakıma tipik bir olay üzerinden hayat yansıtılır ve İona'nın hüznü, aslında insanlığın hüznüdür.

Dini motiflerin de yer aldığı öyküde Çehov, "Güzel Yusuf'un Ağdı" adlı halk şiirinden "Kime anlatsam kederimi?..." (Кому повею печаль мою?...) dizesini seçer; bu dize, eserin ana fikrini oluşturarak insan ilişkilerinin yıkımını tasvir eder. Bireyin yaşadığı metafizik yalnızlığı hem toplumsal hem de dini-felsefi bağlamda yansıtır (Leonov ve Yanina, 2016, s. 121). Bu dizeler, Hz. Yusuf'un çektiği büyük acılar ve yaşadığı yalnızlıkla doğrudan bir bağ kurar. Hz. Yusuf kardeşleri tarafından ihanete uğrayarak haksız yere zindana atılan ve yalnızlığı göğüsleyen bir figürdür. Bu yüzden Çehov, değindiği dini motifle insanın varoluşsal yalnızlığını derinleştirirken, evrensel bir acı durumunu da ortaya koyar.

Linkov'un tanımlamasıyla Çehov'un kahramanları çölde yaşayan insanlar gibidirler (Linkov, 2008, ss. 76, 77). Bu benzetmede çöl, yalnızlık duygusunun simgesidir. İona da tıpkı çöldeki bir figürdür. Kederini anlatmak için birilerine ulaşmaya çalışır, ama her seferinde kayıtsızlıkla ya da aceleyle geçiştirilen sözlerle karşılaşır. Onun çığılı çölde yankılanmaz, acısı içine gömülür. Atına anlattığı son sahne, artık insanlardan tamamen umudu kesmiş bir ruhun yalnızlığa teslim oluşunun simgesidir. İona çölün ortasında bir ses bekleyen ama yalnızca kendi sessizliğini duyan bir "küçük insandır". Bu sessizlik, yalnızlığın evrensel yüzünü ortaya koyar ve benzer bir içe dönüş hali, çalışmamıza konu olan Sait Faik'in "Yalnızlığın Yarattığı İnsan" öyküsünde de karşımıza çıkar.

Sait Faik Abasıyanık ise (1906-1954), Cumhuriyet dönemi Türk öykücülüğünde önemli bir yere sahip ve modern Türk hikayeciliğinin öncülerinden sayılır. Eserlerinde insanın yalnızlığı, umudu ve yaşamın küçük ayrıntılarına dair derin gözlemler sunar. Sait Faik'in sanatında, toplumsal gerçekliklerle bireysel iç dünyaların iç içe geçtiği ve insanın varoluşsal sancılarının öne çıktığı temalar belirgindir. Çehov tarzı hikâyeciliğiyle de bilinir. Abasıyanık'ın ilk eserlerinin temalarına bakıldığında çocukluk, aşk, özgürlük, yaşama sevinci, cinsellik gibi temalar ön plandayken, ölümün yaklaştığı son dönem eserlerinde hayal kırıklığı ve melankoli havası görülmektedir. Çalışmamıza konu olan "Yalnızlığın Yarattığı İnsan" adlı öyküsünün de bulunduğu "Alemdağ'da Var Bir Yılan" kitabındaki hikâyelerinin çoğunu, hayatının son yıllarında, hastalandıktan sonra tedavi için gittiği Fransa'da, tesadüfen öleceğini öğrendikten sonra yazmıştır. Son kitabı olan "Alemdağ'da Var Bir Yılan" eserini gerçeküstüçülüğe yönelerek yazmıştır.

“Yalnızlığın Yarattığı İnsan” öyküsü 1954 yılında yazarın ölümünden iki ay önce Varlık Yayınları tarafından yayınlanan Alemdağ’da Var Bir Yılan adlı kitabında yer alır. Eser, yazarın siroz hastalığının ilerlediği günlerde yazdığı ve vefatından önce yayımlanan son kitabıdır. Öykülerin genelinde yalnızlık ve iç sıkıntıları duygusu hâkimdir. “Yalnızlığın Yarattığı İnsan” birbiriyle bağlantılı olan yedi öyküden biridir. Herhangi bir dergide yayımlanmaz, yazar tarafından doğrudan kitaba alınır. Adından da anlaşıldığı üzere yalnızlık teması üzerine inşa edilir. İnsanın varoluşsal yalnızlığını ve bu yalnızlığın insan ruhunda yarattığı etkileri derinlemesine işler. Bireyin çevresindeki insanlarla bağ kurmakta zorlanması, iç dünyasında büyüyen boşluk ve yabancılaşma temaları ön plandadır. Öykünün gerçeküstü anlatım tarzı, yarı bilinçli bir rüya izlenimi uyandırır. Kayıhan’a göre son dönem öykülerinde sanrılı ruh hâli, Sait Faik’in gerçeklikten uzaklaşarak olaylara daha çok gerçeküstü bir bakışla yaklaşmasının bir göstergesidir (Kayıhan, 2020, s. 557).

Öykü, İshak’ın hayal dünyasında var edilen Panco karakterinin betimlemesiyle başlar. Alangu, Panco karakterinin Sait Faik’in düşlerinde yarattığı gerçeküstü bir varlık mı, bastırılmış bir kompleksin yüceltilmiş bir yansıması mı, yoksa gerçekten yaşamına girmiş bir kişi mi olduğu konusunda şüphelerini belirtir (Alangu, 1965, s. 128). Bu ifadeden, yazarın bilinç ile bilinçdışı arasında gidip gelen bir belirsizlik dünyası kurduğu anlaşılır. Kayıhan ise “Sait Faik öykülerinde görülen ‘muhayyel arkadaşı’ toplumdaki kaçma isteğinin ve yalnızlık duygusunun bir yansımasıdır. Bu hayalî kahraman anlatıcı için hep birlikte olmak istenilen, yokluğunda mahzunlaşılan, onsuz bir hayat düşünülemezdir.” ifadeleriyle Panco karakterinin anlatıcının duygusal dünyasındaki yerini ve anlamını ortaya koyar (Kayıhan, 2020, s. 558).

İshak ve Panco arasında devam eden samimi diyalog, aniden bir ayrılık sahnesine dönüşür. “Birdenbire kaybettim onu. Seslendim: — Panco, Panco! Hiçbir cevap alamadım.” (Abasıyanık, 2005, s. 16). Bu noktadan sonra Panco, gerçeküstü bir biçimde ortadan kaybolur. İshak, yalnız kalma ve özellikle Panco’nun yokluğunu kabullenme düşüncesiyle derin bir ruhsal çöküntü yaşar. İshak’ın sanrılı ruh hâli, gerçek ile düş arasındaki sınırların silikleştiği bir iç dünyayı yansıtarak onun yalnızlıkla örülü bunalımını görünür kılar. Onu aramakla terk edildiğini kabul etmek arasında gidip geldikten sonra, nihayet terk edildiğine ve yalnız olduğuna kanaat getirir. Öykünün devamında İshak’ın yalnızlığın etkisiyle yaşadığı içsel çatışma merkeze alınır. Yalnızlık, sadece fiziksel bir durum değil; aynı zamanda duygusal ve psikolojik bir hal olarak işlenir. Kahraman, içinde bulunduğu toplumsal çevrede kendini dışlanmış, anlaşılmamış ve yalnız hisseder. Bu durum, onun içsel bunalımlarını ve karamsarlığını derinleştirir. Öykü, bireyin kendisiyle ve çevresiyle kuramadığı iletişimi, bir varoluş sorunu olarak ele alır.

Sait Faik Abasıyanık’ın “Yalnızlığın Yarattığı İnsan” öyküsünde İshak, yalnız kalma endişesiyle ruhsal çöküş yaşayan bir karakterdir. Fiziksel belirtilerle ortaya çıkan acı durumunu “Çok hasta olduğum zaman, ateşim kırka yaklaştığı zaman ellerim büyür. Dev gibi ellerim olur.” (Abasıyanık, 2005, s.16) diyerek ifade eden İshak, yaşadığı zorlukların bedeninde somut belirtiler bıraktığını gösterir. Eserin sonunda tekrar edilen “Ellerim büyüyor, büyüyor, büyüyor, büyüyor.” (Abasıyanık, 2005, s. 18) ifadesi, İshak’ın tamamıyla bir başına kalmasıyla yalnızlık ve ruhsal sıkıntı karşısındaki kırılganlığını güçlendiren bir metafor işlevi görür.

İshak’ın ruhsal sıkıntısı, Çehov’un “Acı” adlı eserinde Potapov’un durumuyla benzerlik gösterir: “Canlı bir vücut ne kadar büzülebilirse o kadar büzülmüştü. Hiç kıyıdamadan yerinde oturuyordu. Üzerine bir yığın kar düşse bile gene karı silkmeğe lüzumunu duymayacaktı.” (Çehov, 2016, s. 19). Bu betimleme, Potapov’un yaşadığı derin içe kapanmayı ifade eder. İshak, anlaşılmamanın ve ait olamamanın; Potapov ise duyulmamanın ve yok görülmenin yalnızlığını yaşar. Her iki karakterde de bu durumun farklı görünüşleri ve insan psikolojisi üzerindeki yıkıcı etkileri çarpıcı biçimde ortaya konur.

Her iki öyküde de özellikle kalabalığın, kargaşanın içinde yalnız kalma vurgusu vardır.

“Ben tek başıma. Milyonlar içinde tek başıma. Acı gitgide acıyor.” (Abasıyanık, 2005, s. 17).

“İona’nın gözleri kaygıyla, acıyla sokağın iki yanından geçen kalabalığa dikildi. Gelip geçen binlerce insandan onu dinleyecek biri var mıydı acaba? (Çehov, 2016, s. 24).

İshak ve İona'nın yaşadıkları, kalabalıkta bulunmanın bireyin yalnızlığını gizleyemediğini, aksine yalnızlığı daha da belirginleştirdiğini gösterir. Bu durum, bireyin toplumsal yapı içinde anlam arayışının zorluklarına ve sosyal bağların kopukluğuna işaret eder. Yalnızlık burada sadece fiziksel bir durum ötesinde, varoluşsal ve duygusal bir kriz olarak ortaya çıkar. İshak bu kalabalığın içindeki yalnızlıktan büsbütün şikâyetçi değildir, bir nevi bu durumu ona acı verse de kabullenmiştir.

“Dönüp baktı. Beni tanımadı. Taşa, duvara bakmış gibi idi.” (Abasıyanık, 2005, s.16).

“Müşteriye baktı ama o, gözlerini kapadı. Dinlemeye hiç de istekli olmadığı belliydi.” (Çehov, 2016, s. 21).

Her iki pasajdan hareketle, kahramanların çevre tarafından yok sayıldığı görülür. Bu durum, İshak ile Potapov'un reddedilme ve değersizlik duygularıyla yalnızlıklarının derinleşmesine yol açar. Bu yok sayılma yalnızca fiziksel bir görmezden gelinmeyle beraber duygusal bir kopuşu da temsil eder. Dolayısıyla, her iki kahraman yalnızlık ve dışlanmışlık temaları ekseninde belirgin bir benzerlik gösterir.

İshak'ın, “O pasajdaki birahaneye yine gitsem. O masaya otursam o masaya. İnsanlar gelse otursa çift çift kadınlı erkekli.” (Abasıyanık, 2005, s. 17) cümleleriyle yalnızlık, bireyin toplumsal varoluşunda sürekli bir mücadele değil, daha çok kırılğan ama dirençli bir varoluş hali olarak okunabilir. Yalnızlık onun için acı veren bir yaşam biçimi haline gelir. Kalabalığın içine karışmak yerine öylece durmayı tercih eder. Oraya ait olmayı istese de bunu başaramaz. Böylece yalnızlık, kabullenilmiş bir teslimiyet olarak görülür.

Potapov'da ise durum tam tersi şekilde tasvir edilir. Öykü “Kime anlatsam kederimi?” (Çehov, 2016, s. 19) diye başlar. Bu soru, özellikle alt sınıftan gelen ve toplum içinde görünmez kılınan bireyin duyulmayan çığlığını ve var olma mücadelesini çarpıcı biçimde yansıtır. Onun tabiri ile gelip geçen onca kalabalık içinde onu dinleyecek biri var mıdır acaba? Ne yazık ki yoktur. Kalabalık onun acısını dinlemek istemez, kimse bir arabacının kederiyle alakalı duymak istediği birkaç acıma cümlesini kurmak için kendini yormaz. Her karşılaştığı insanla konuşma girişimi, onu yeniden terk edilmişlik hissine sürükler. Potapov'un yaşadığı yalnızlık, sosyal bir ilgisizlik ya da tesadüfi bir ihmalkârlıktan ziyade, insan ilişkilerinin çürümüşlüğü, bireyin kalabalıklar içinde eriyip gitmesini anlatır.

“Acı” öyküsündeki ana kahramanın çaresizliğinin ve yalnızlığının tasviri kocaman bir topluluğun içinde çığlık çığlığa bağırın ama sesini kimseye duyuramayan bir adama benzer. “Gelip geçen binlerce insandan onu dinleyecek biri var mıydı acaba? Ama kalabalık ne onu ne de acısını fark etmeden geçip gidiyordu işte. Acısı korkunçtu, sınırsızdı. Ona öyle geliyordu ki göğsü patlayıp içinden acısı fıırsıra bütün dünyayı kaplayacaktır. Fakat gene de bu acı görünmezdi. O kadar küçük bir kabuğa sığınmıştı ki gündüz ışık altında bile görülmezdi.” (Çehov, 2016, s. 24). İona'nın acısı evrenseldir ama ona eşlik edecek bir insan yoktur. Bu durum, yalnızlığı bir bireysel his olmaktan çıkarır, toplumsal bir boşluk hâline getirir. Potapov kalabalığın içinde yalnız kalmaktan kaynaklanan varoluşsal sıkışmışlığı ve çaresizliği derin bir umutsuzlukla yaşar. Potapov'un yalnızlığı, İshak'ın kırılğan ama dirençli varoluş halinden farklı olarak, daha çok bir yabancılaşma, kopukluk ve toplumsal içinde yok sayılmanın sembolüdür. Bu durum, onun toplumla kurduğu bağların kopukluğunu, anlam arayışındaki başarısızlığı ve varoluşsal krizini ifade eder. Bu anlamda yalnızlık, pasif bir kabullenışten çok, aktif bir varoluşsal ızdırıp ve toplumsal yabancılaşma biçimidir. İshak'ın varoluşunu anlamlandırmaya yönelik kırılğan direnciyle karşılaştırıldığında, Potapov'un yalnızlığı daha çok duyulmama kavramı ile karakterizedir. Toplumun kayıtsızlığı içinde ezilen bir bireyin, en temel insani ihtiyacı olan “anlatmak ve anlaşılma” arzusunun karşılıksız kalışı, öykünün trajik etkisini artırır. Bu yönüyle “Acı”, modern insanın yalnızlığına ve duyarsız toplum yapısına yönelik evrensel bir eleştiri niteliğindedir.

Yalnızlık, karşılaştırmamıza konu olan bu iki öykünün ana kahramanlarına salt acı verir. Bu acı onların ruhunda o kadar büyük bir yara açmıştır ki ölümü isteyebilecek dereceye gelmişlerdir. İshak ve Potapov yalnızlıklarıyla var olmuşlar gibi gözükse de

yalnızlıktan yok olmanın eşğine gelmiş iki kahramandır. Onların ruh dünyasında açılan yara, onları yaşam ve ölüm arasındaki hassas dengede tutar.

“Yalnızlıktan başka nasıl kurtulunur? Yalnız ölmek mi? Hayır insanların içinde, milyonun içinde iki ölü. Üç ölü. Dört ölü, beş ölü. Bırak ölüleri saymayı.” (Abasıyanık, 2005, s. 17). Bu dizelerde yalnızlığın getirdiği çaresizlik ve umutsuzluğun somut bir ifadesi görülür. Ancak İshak için ölüm bile yalnızlıktan kurtulmanın kesin çözümü değildir; çünkü milyonlarca insan arasında bile tek başına ölmek korkutucudur. Bu durum, yalnızlığın hem fiziksel hem de psikolojik boyutlarda ne denli karmaşık ve yıkıcı olduğunu gösterir. Ölüm arzusu, yalnızlığın üstesinden gelme çabasından çok, o acının sona erdirilme isteğidir.

“Oğlum öldü de ben yaşıyorum. Şaşılacak şey. Ölüm, yanlış kapı çaldı. Bana geleceğine oğluma geldi.” (Çehov, 2016, s. 24) dizelerinde Potapov, ölümün kendisini değil de sevdiklerini almasını ve onun yaşamaya mahkûm kalmasını anlatır. Bu cümleleriyle, derin bir umutsuzluk ve yalnızlık duygusu ifade edilir. Potapov’un yalnızlığını, bir yaşam ve ölüm mücadelesi, kayıplarının yarattığı ağır bir yük olarak sunar. Yaşamı devam etmekte olsa da ruhen ölmüş gibidir; gerçek anlamda var olma halindedir. Ölümle yaşam arasındaki çatışma, onun yalnızlığının derinliğini ve trajedisini vurgular. Bu durum, insanın en temel varoluşsal sorunlarından biri olan anlam arayışının, kayıp ve acıyla nasıl iç içe geçtiğini gösterir.

Her iki öyküde de başkarakterlerin yalnızlıklarını ve içsel sancılarını paylaşabilecekleri gerçek bir dostun yokluğunda, hayali ya da insan dışı bir varlıkla kurdukları ilişki dikkat çekicidir. İshak’ın Panco adını verdiği hayali arkadaşı, onun toplumsal dünyadan ve gerçek insan ilişkilerinden kaçışının, yalnızlık duygusunun somutlaşmış hali olarak karşımıza çıkar. Bunun yanı sıra İshak’ın bir gemici biblosu ile konuştuğu dizeler dikkat çekicidir. “Masanın üstünde alçıdan bir gemici biblosu dururdu. Ben onu ta uzaktan bir Avrupa şehrinin bayram yerinde kazanmıştım. Altına para kordum. — Gemici paranı verdi mi? — Verdi, verdi. Eyvallah gemiciye. — Gemiciye eyvallah!” (Abasıyanık, 2005, s. 17). Diyalog, İshak’ın yalnızlıkla başa çıkma yöntemlerinden biri olarak hayali bir iletişim kurduğunu ve gerçek insanlardan uzaklaştığı bu dünyada, nesnelere bile anlam arayışına girdiğini gösterir.

Potapov’un beygiri, onun hayatında çok daha somut ve gerçek bir varlık olup, dertlerini dinleyen ve yükünü hafifletme imkânı sağlayan tek dosttur. “—Öyle işte kardeşim kısırak. Kuzma İoniç yok artık. Allah rahmet eylesin. Boşu boşuna gitti işte. Düşün bir kere: Senin bir tayın var, onun öz annesinin. Bir de bakıyorsun birdenbire tay ölüveriyor. Acıma mısın?” (Çehov, 2016, s. 26). Potapov’un beygiriyle dertleşmesi, aslında toplumun acıya karşı ne denli duyarsızlaştığını ve insanın yalnızlaştığını çarpıcı biçimde ortaya koyar.

İshak, belirli bir ölçüde kendine yetmeyi başarabilmiş görünse de Potapov benzer tutumu sürdürmekte güçlük çeker. İshak yalnızlığa kendisi teslim olur. Potapov ise yalnızlığa teslim olmak istemez ama yine de toplum onu yalnızlığa teslim eder. İshak kimseden bir acıma beklemez, Potapov ise her şeye rağmen güçlü kalmaya çalışsa da tam tersi bir beklenti içerisinde. Sonuç olarak, her iki karakter de toplumdan kendini soyutlamış, dışlanmış ve derin bir yalnızlık içindedir.

Sonuç

Çalışmamızda, yalnızlık kavramı Türk ve Rus edebiyatından iki önemli yazarın eserleri üzerinden ele alınmıştır. Çalışmamızın esasını ve yöntemini oluşturan karşılaştırmalı yaklaşım adına belirlenen iki öykü, Sait Faik Abasıyanık’ın *Yalnızlığın Yarattığı İnsan*, Anton Çehov’un ise *Acı* (Тоска) adlı öyküleridir. Anton Çehov dünya edebiyatına kendi tarzında öykücülüğü yani “Çehov Tarzı Öykü” kavramını kazandıran önemli bir yazardır. Sait Faik ise Çehov tarzı öykücülüğü kendi tarzında Türk edebiyatında temsil eden başlıca yazarlardandır. Kahramanların yalnızlık deneyimleri genel olarak benzerlik gösterse de bazı farklılıklar da barındırmaktadır. Her iki eserde de yalnızlık, sadece fiziksel bir yalnızlık değil; kişinin anlaşılması, dışlanmasıyla ortaya çıkan çok katmanlı ve varoluşsal bir durum olarak işlenmiştir. İshak ve İona karakterleri, çevrelerinde

onlarca insan olsa da ruhsal olarak tamamen yalnız kalmakta, bu durum onları hem duygusal hem de zihinsel düzeyde ciddi bir bunalıma sürüklemektedir. Çalışmamıza konu olan öykülerde kalabalık ve şehir yaşamı, yalnızlık hissini artıran bir ortam olarak işlev görür. Kalabalık içinde anlaşılma, yok sayılma ve iletişimsizlik, bireyin iç dünyasındaki boşluğu derinleştirir. Bu durum, yalnızlığın bireysel olduğu kadar toplumsal bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. İna toplumsal ilgisizlik ve duyulmama sorunuyla karşı karşıyadır; acısını paylaşacak kimseyi bulamayan, yabancılaşmış bir “küçük insan” imgesidir. Yalnızlık, özellikle çevreden duyulmama ve sosyal yabancılaşma biçiminde kendini gösterir. Buna karşılık, İshak yalnızlıkla kırılabilir ama dirençli bir ilişki kurmaya çalışan bir varoluş modelini temsil eder. Bu açıdan İshak’ın yalnızlığı pasif bir kabulleniş olmaktan ziyade içinde yaşanan bir mücadele ve varoluşsal sancının göstergesidir. Bireyin iç dünyasındaki çatışmalar ve hayali figürlerle olan ilişkisi dikkat çeker. İshak kabullenilmiş bir yalnızlığın içindeyken, İna içinden çıkmaya çalıştığı ama çıkamadığı yalnızlığı yaşamaktadır. Son olarak, her iki yazar da yalnızlığı kahramanların acısını büyüten, onları hayata ve anlam arayışına karşı kırılabilir kılan temel bir varoluşsal kriz olarak sunar.

Bu bulgular ışığında, yalnızlığı felsefi düşüncelere boğmadan, salt bir şekilde okuyucuya aktaran iki değerli yazarın yalnızlık temasını ele alış biçimlerinde genel olarak benzerlikler dikkat çekmektedir. Sait Faik Abasıyanık ve Anton Çehov’un yalnızlık teması üzerinden insan ruhunun derinliklerine dair sundukları edebi anlatımlar evrensel yalnızlık deneyimine ışık tutmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: *Dış bağımsız.*

Çıkar Çatışması: *Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.*

Finansal Destek: *Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.*

Peer-review: *Externally peer-reviewed.*

Conflict of Interest: *The author has no conflicts of interest to declare.*

Financial Disclosure: *The author declared that this study has received no financial support.*

Kaynaklar / References

Abasıyanık, S. F. (2005). *Yalnızlığın yarattığı insan*. In *Alemdağ’da var bir yılan* (ss. 15–19). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Alangu, T. (1965). *Cumhuriyetten sonra hikâye ve roman öncüler 1930–1950* (Antoloji, Cilt 2). İstanbul Matbaası.

Cacioppo, J. T., & Hawkley, L. C. (2009). Perceived social isolation and cognition. *Trends in Cognitive Sciences*, 13(10), 447–454. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2009.06.005>

Creasy, K. (2025). Loneliness and resentment. *Journal of the American Philosophical Association*, 1–19. <https://doi.org/10.1017/apa.2025.1>

Çehov, A. P. (2016). *Acı*. In *Anton Çehov’dan seçme hikayeler* (ss. 19–27). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Kataev, V. B. (1989). *Literaturnye svyazi Chekhova* [In Russian]. Izdatelstvo Moskovskogo universiteta.

Kayihan, İ. (2020). Sait Faik Abasıyanık’ın ‘Yalnızlığın Yarattığı İnsan’ Adlı Öyküsü Üzerine Bir Tahlil Denemesi. *Söylem Filoloji Dergisi*, 5(2), 549-563. <https://doi.org/10.29110/soylemdergi.791603>

Leonov, I. S., & Yanina, A. V. (2016). Motiv ne uslyshanne ponyat v rasskazakh A. P. Chekhova “Toska” i “Vanka” kak osnova formirovaniya filosofii odinochestva v tvorchestve pisatelya [In Russian]. *Novaya nauka: Teoreticheskiy i prakticheskiy vzglyad*, (8), 120–123.

Linkov, V. Ya. (2008). *Istoriya russkoy literaturiy XIX veka v ideyah* [In Russian]. Izdatelstvo Moskovskogo universiteta.

MacDonald, G., & Leary, M. R. (2005). Why does social exclusion hurt? The relationship between social and physical pain. *Psychological Bulletin*, 131(2), 202–223. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.131.2.202>

Perlman, D., & Peplau, L. A. (1981). Toward a social psychology of loneliness. In S. Duck & R. Gilmour (Eds.), *Personal relationships* (Vol. 3, pp. 31–56). Academic Press.

Setiya, K. (2022). *Life is hard*. Penguin Random House.

Şibaeva, N. B. (2020). Kontsept “Toska” v rasskazakh A. P. Çehova [In Russian]. *Filologiya i iskusstvovedenie*, 4–5(72), 4–6.

Ruşçayı Yabancı Dil Olarak Öğrenen Yetişkinlerin Rusça Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme

Saliha KEKLİK¹

¹Sinop Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü Lisans Mezunu, Sinop, Türkiye
(Sorumlu Yazar/Corresponding Author)

Mahmut ÖNER²

²Sinop Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü, Sinop, Türkiye

Sorumlu Yazar/Corresponding

Author: Saliha KEKLİK

E-mail: salihkeklik04@gmail.com

Geliş Tarihi/Received 14.07.2025
Revizyon Talebi /
Revision Request 11.08.2025
Kabul Tarihi/Accepted 14.08.2025
Yayın Tarihi/
Publication Date 21.08.2025

Cite this article

Keklik, S., & Öner, M. (2025). A Qualitative Evaluation of the Difficulties Encountered by Adult Learners in Russian as a Foreign Language Education

Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic, 2, 38-57.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

A Qualitative Evaluation of the Difficulties Encountered by Adult Learners in Russian as a Foreign Language Education

Öz

Bu araştırmanın amacı, Rusçayı yabancı dil olarak öğrenen yetişkin bireylerin karşılaştıkları öğrenme güçlüklerini nitel veriler doğrultusunda ortaya koymaktır. TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Desteği kapsamında yürütülen bu çalışma, Sinop Şehit Şakir Elkovan Halk Eğitimi Merkezi'nde A1 düzeyinde Rusça eğitimi alan, yaşları 18-25 arasında 5 kişi, 26-40 arasında 4 kişi, 41-55 arasında 4 kişi ve 56 yaş ve üzerinde 1 kişi olmak üzere toplam 15 kursiyerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelere dayanmaktadır. Görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, katılımcılar Rusçanın stratejik ve mesleki açıdan önemli olduğunu düşünmektedir. Ancak öğrenme süreci boyunca telaffuz, tonlama, vurgu, Kiril alfabesi, dil bilgisel cinsiyet, çekim sistemleri ve söz dizimi gibi alanlarda ciddi zorluklarla karşılaştıkları görülmüştür. Ayrıca, Türkçe ile Rusça arasındaki dil bilgisel ve kültürel farklar, öğrenme sürecini zorlaştırmakta; anadilden kaynaklanan müdahaleler (interferens) öğrenme hatalarını artırmaktadır. Yetişkin bireyler ise zaman kısıtı, motivasyon düşüklüğü, duyuşsal engeller ve öğrenme alışkanlıklarındaki farklılıklar nedeniyle dil öğreniminde ilave güçlüklerle karşılaşmaktadır. Araştırma, yaygın eğitim kurumlarında verilen yabancı dil öğretiminin, yetişkin bireylerin ihtiyaçlarına ve psikolojik özelliklerine göre yapılandırılması gerektiğini göstermektedir. Ses bilgisi odaklı, karşılaştırmalı ve iletişim temelli öğretim stratejileri ile pedagojik çeşitliliğin artırılması, bu sürecin daha işlevsel ve sürdürülebilir olmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yetişkin eğitimi, Rusça öğretimi, yabancı dil, içerik analizi, interferens.

Abstract

The aim of this study is to identify the learning difficulties encountered by adult learners of Russian as a foreign language through qualitative data. Conducted within the scope of the TÜBİTAK 2209-A Research Projects Support Program for Undergraduate Students, the study is based on semi-structured interviews with a total of 15 participants enrolled in A1-level Russian language courses at the Sinop Şehit Şakir Elkovan Public Education Center, comprising 5 individuals aged 18–25, 4 individuals aged 26–40, 4 individuals aged 41–55, and 1 individual aged 56 and above. The data obtained from the interviews were analyzed using content analysis. According to the findings, participants considered Russian to be strategically and professionally significant. However, throughout the learning process, they experienced substantial difficulties in areas such as pronunciation, intonation, stress, the Cyrillic alphabet, grammatical gender, inflection systems, and syntax. Furthermore, grammatical and cultural differences between Turkish and Russian were found to hinder the learning process, while native language interference increased the frequency of learning errors. Adult learners, in particular, faced additional challenges due to time constraints, low motivation, affective barriers, and differences in learning habits. The study indicates that foreign language instruction in non-formal education settings should be structured in accordance with the needs and psychological characteristics of adult learners. Increasing pedagogical diversity through phonetics-oriented, comparative, and communication-based instructional strategies could enhance the functionality and sustainability of the learning process.

Keywords. Adult education, Russian language teaching, foreign language, content analysis, interference.

Giriş

Yabancı Dil Öğreniminde Karşılaşılan Genel Sorunlar

Yabancı dil öğrenimi, bireylerin farklı kültürlerle iletişim kurabilmeleri, eğitim ve kariyer fırsatlarını genişletebilmeleri açısından çağdaş toplumların vazgeçilmez bir ihtiyacı haline gelmiştir. Ancak bu süreç, özellikle anadil haricinde farklı bir dil öğrenmeye çalışan bireyler için çeşitli bilişsel, duyuşsal ve pedagojik zorluklar barındırmaktadır. Dil bilgisi yapılarının farklılığı, ses sistemine alışık olmama, kelime hazinesi eksikliği, motivasyon yetersizliği, yaşa bağlı öğrenme kapasitesindeki değişiklikler ve öğrenme ortamlarının yetersizliği gibi sorunlar bu zorluklardan yalnızca birkaçıdır (Brown, 2007; Lightbown ve Spada, 2013;).

Ayrıca, bireylerin öğrenme stilleri, önceki öğrenme deneyimleri ve içinde buldukları sosyal-kültürel çevre de dil öğrenme sürecini önemli ölçüde etkilemektedir (Krashen, 1982). Türkiye bağlamında yapılan araştırmalar, yabancı dil öğrenen yetişkinlerin özellikle telaffuz, kelime ezberleme, konuşma özgüveni ve öğretim materyallerine erişim gibi sorunlar yaşadığını ortaya koymaktadır (Arslan ve Akbarov, 2010; Erarslan ve Höl, 2014). Bu bağlamda, yabancı dil eğitimine yönelik çalışmaların yalnızca öğretim materyali ve yöntemleri ile sınırlı kalmaması; öğrencilerin deneyimlerine, beklentilerine ve karşılaştıkları sorunlara odaklanması gerekmektedir.

Türkiye’de İkinci Yabancı Dil Olarak Rusçanın Yeri

Küreselleşen dünyada ikinci bir yabancı dil bilmek, bireylere sadece iletişim becerileri kazandırmakla kalmayıp, aynı zamanda uluslararası rekabette önemli avantajlar sunmaktadır. Bu çerçevede Rusça, sahip olduğu jeopolitik ve ekonomik önem nedeniyle Türkiye’de ikinci yabancı dil olarak giderek daha fazla tercih edilmektedir. Özellikle Türkiye ile Rusya arasında artan ticari, turistik ve kültürel ilişkiler, bu dili öğrenmeye yönelik talebi artırmıştır.

Rusça, dünyada en çok konuşulan diller arasında yer almakta ve Slav dilleri grubunun en yaygın örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de Rusça öğretimi; üniversitelerde ilgili bölümler aracılığıyla, halk eğitim merkezlerinde düzenlenen kurslarla veya bireysel özel derslerle gerçekleştirilmektedir. Ancak bu süreçte bazı uygulama eksiklikleri yaşanmaktadır. Can ve Can (2014), Türkiye’de ikinci yabancı dil öğretiminde öğrenciler, öğretmenler, öğretim programı ve eğitim politikalarından kaynaklı çok sayıda sorun yaşandığını saptamışlardır. Bu sorunlar arasında materyal eksikliği, yöntemsel tutarsızlıklar ve uygulama zafiyetleri öne çıkmaktadır. Ayrıca, Sabziyeva (2019), yabancı öğrencilere Rusçanın öğretiminde diyalog merkezli yöntemlerin kullanımının özellikle konuşma becerilerinin gelişiminde önemli katkılar sağladığını ortaya koymuştur.

Türkiye’de yabancı dil politikaları, özellikle İngilizce öğretimi merkezli olarak şekillenmiş ve zamanla çeşitli müfredat güncellemeleri, öğretmen eğitimi reformları ve materyal iyileştirmeleriyle gelişim göstermiştir (Ulum, 2015). Ancak bu politikalar, birinci yabancı dile (İngilizce) odaklandığından, Rusça gibi stratejik öneme sahip ikinci yabancı dillere yeterli planlama ve uygulama desteği sağlanamamıştır. Bu durum, Rusça eğitimi bağlamında öğretmen yeterliliği, materyal geliştirme ve alan uygulamaları gibi alanlarda eksikliklere yol açmıştır. Dolayısıyla, Rusça eğitimi özelinde saha temelli nitel çalışmalar, bu boşluğu doldurmak ve güncel durumu analiz etmek açısından büyük önem taşımaktadır.

Konunun Önemi ve Gerekçesi

Son yüzyılda ulaşım, iletişim ve bilişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler, uluslararası etkileşimi yaygınlaştırmış ve bu durum yabancı dil eğitiminin önemini küresel ölçekte artırmıştır. Türkiye’de de bu gelişmelere paralel olarak yabancı dil eğitimine olan ilgi artmakta; bireylerin farklı alanlarda kendilerini geliştirebilmeleri için yabancı dile hâkim olmaları bir zorunluluk hâline gelmektedir.

Türkiye’de yabancı dil politikasında özellikle İngilizceye yönelik müfredat güncellemeleri, öğretmen eğitimi tasarımları ve

materyal geliştirme adımları atılmışsa da bu önlemlerin sınıf içi uygulamalarda duyulan pratik ihtiyaçları tamamen karşılamadığı tespit edilmiştir (Kırkgöz, 2007). Bu durum, Rusça gibi stratejik önemi artan ikinci yabancı dillere yönelik eğitim politikalarının da benzer zayıflıklara sahip olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

Yabancı dil öğretimi sürecinde her yaş grubunun ihtiyaçları ve öğrenme biçimleri farklılık göstermektedir. Yetişkin bireyler; bilişsel esneklik, zaman sınırlamaları, iş ve aile yaşamı ile öğrenme sürecini dengeleme zorunluluğu ve duyuşsal faktörler gibi nedenlerle, çocuk ve genç öğrencilere kıyasla daha fazla zorlukla karşılaşmaktadır. Johnson (2015), yetişkin öğrencilerin dil sınıfındaki deneyimlerinin yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda duyuşsal, toplumsal ve kimliksel boyutlar içerdiğini; bu nedenle öğretim süreçlerinin yaşa ve bağlama duyarlı şekilde yapılandırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Krashen (1982) ise bireylerin önceki öğrenme deneyimlerinin, sosyal bağlamlarının ve duyuşsal durumlarının ikinci dil edinimini doğrudan etkileyebileceğini belirtmiştir.

Kuru Gönen (2005), yabancı dil öğrenen bireylerin özellikle “okuma” becerisi bağlamında yaşadıkları kaygının, öğrenme süreçlerini doğrudan etkilediğini ortaya koymuştur. Araştırma, bu kaygının kişisel faktörler, metin özellikleri ve kurs koşullarından kaynaklandığını belirtmektedir. Bu bulgu, yetişkin Rusça öğrencilerinin yaşadığı kaygısal engellerin, dil becerilerine özgü şekilde ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Tüm bu bulgular, yetişkinlerin Rusça öğrenim sürecinde karşılaştıkları özgün sorunların sistematik bir şekilde incelenmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda yürütülen bu araştırma hem yetişkin eğitimi politikalarına hem de yabancı dil öğretim uygulamalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu araştırma, TÜBİTAK Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı (BİDEB) tarafından yürütülen 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı'nın 2023 yılı 2. dönem çağrısı kapsamında desteklenmektedir. Çalışma, “Rusçayı Yabancı Dil Olarak Öğrenen Yetişkinlerin Rusça Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme” amacıyla planlanmıştır. Araştırmanın temel amacı, Türkiye’de yetişkin bireylerin yabancı dil olarak Rusça öğrenme sürecinde karşılaştıkları güçlükleri, bu sürece ilişkin algılarını, motivasyonlarını ve öğrenme deneyimlerini nitel veriler doğrultusunda incelemektir.

Bu kapsamda veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, Can ve Can (2014) tarafından geliştirilen “Türkiye’de İkinci Yabancı Dil Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar” başlıklı çalışmadan uyarlanarak hazırlanmış; öncesinde uzman görüşü alınarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Görüşme formuna ek olarak katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini toplamak amacıyla kısa bir kişisel bilgi formu da uygulanmıştır.

Araştırma verileri, Sinop Şehit Şakir Elkovan Halk Eğitimi Merkezi bünyesinde açılan A1 düzeyi Rusça kursuna devam eden 18 yaş ve üzeri gönüllü katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmakta olup, katılımcılardan ad-soyad gibi kişisel tanıtıcı bilgi talep edilmemiştir. Tüm veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılmakta ve gizlilik esasına göre değerlendirilmektedir.

Katılımcılara yöneltilen görüşme soruları aşağıda yer almaktadır:

1. Rusça öğrenmenin önemli olduğunu düşünüyor musunuz ve neden?
2. Rusça eğitimine başlama nedeniniz ve motivasyonunuz nedir? Bu motivasyonunuzu sürdürmede karşılaştığınız zorluklar var mı?
3. Rusça bir kelimenin telaffuz, tonlama ve vurgu gibi aşamalarında hangi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?
4. Rusça eğitiminde size en çok hangi konuların zorluk çıkardığını düşünüyorsunuz?

5. Hangi dil becerilerini (okuma, yazma, dinleme ve konuşma) geliştirmenin daha zor olduğunu düşünüyorsunuz ve neden?

6. Rusça ile ana diliniz arasındaki farklılıklar düşünüldüğünde, bu farklılıklar öğrenme sürecinizi nasıl etkiliyor?

7. Rusçayı günlük yaşamınızda kullanabiliyor musunuz?

8. Rusçanızı geliştirmenin kariyer hedeflerinize yönelik olası etkileri nelerdir?

Bu araştırma, elde edilen veriler ışığında, yetişkin öğrencilerin yabancı dil ediniminde yaşadığı özgün sorunları ve ihtiyaçları ortaya koyarak hem akademik alana katkı sunmayı hem de uygulayıcılara yol göstermeyi hedeflemektedir.

Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde çalışmanın dayandığı temel kavramlar, yabancı dil olarak Rusça öğretimine ilişkin mevcut literatür ve yetişkin dil öğrencileriyle ilgili teorik yaklaşımlar ele alınacaktır. Aşağıdaki başlıklar altında yapılandırılmıştır.

Rusça Öğretiminde Yapısal ve Ses Bilgisel Zorluklar

Rusça, ses bilgisi, vurgu sistemi, yapısal zenginliği ve Kiril alfabesiyle Türkçeden oldukça farklı bir dil yapısına sahiptir. Bu farklılıklar, anadili Türkçe olan bireylerin Rusça öğrenme sürecinde belirgin dilsel zorluklarla karşılaşmalarına yol açmaktadır. Başlangıç düzeyinde öğrenciler için Kiril alfabesini tanımak ve seslerle harfler arasında bağlantı kurmak zaman alıcı ve kafa karıştırıcı olabilir. Özellikle Türkçede bulunmayan “ь” (yumuşatma işareti), “ы”, “щ” gibi seslerin telaffuzu, öğrencilerde kalıcı ses hatalarına neden olabilmektedir (Fedorova, 2019).

Yapılan çeşitli alan araştırmaları, öğrencilerin sesbilgisel, yapısal ve sözdizimsel düzeyde benzer hataları tekrar ettiğini göstermektedir. Tipik hatalar arasında fiil-özne uyumuna dikkat edilmemesi, cümlede vurgunun yanlış yerleştirilmesi, fiil çekim eklerinin unutulması ve çok sesli harf yapılarına karşı duyarsızlık yer almaktadır (Alisultanov vd., 2023). Bu hataların önemli bir kısmının ana dilden (Türkçe) ya da daha önce öğrenilmiş bir yabancı dilden kaynaklandığı; yani dilsel alışkanlıkların hedef dile aktarılmasıyla ortaya çıktığı görülmektedir.

Ayrıca, Rusçada sözcüklerdeki vurgunun sabit olmaması, öğrencilerin hem doğru telaffuz hem de doğru anlamı kavramasında zorluk yaratmaktadır. Vurgunun yanlış yerleştirilmesi anlamın tamamen değişmesine neden olabilmekte; bu nedenle öğretim sürecinde vurgunun sistematik biçimde ele alınması önem arz etmektedir. Buna ek olarak, dil bilgisel cinsiyet, hâl çekimleri ve fiil zamanları gibi dilbilimsel yapılar da öğrencilerin sıklıkla hata yaptığı alanlardır (Muraşova ve Solovyeva, 2014).

Ses bilgisel ve dilbilimsel yapının öğretimine ilişkin olarak Ştykova (2014), Rusçanın yabancı dil olarak öğretiminde özellikle başlangıç düzeyindeki öğrenciler için yapısal sistemin oldukça karmaşık ve kademeli şekilde sunulması gerektiğini vurgular. Dil bilgisel kategorilerin (örneğin, cinsiyet, sayı, hâl sistemi) sadece kural ezberiyle değil, bağlamsal ve iletişim temelli alıştırmalarla öğretilmesinin daha etkili olacağını ifade eder. Bu yaklaşım, öğrencinin yalnızca doğru biçimi üretmesini değil, aynı zamanda hedef dilde işlevsel iletişim kurabilmesini de kolaylaştırmaktadır.

Gosya (2018), Rusçayı ikinci yabancı dil olarak öğrenen Çinli öğrencilerin, özellikle [ы], [и], [р], [щ] gibi Rusçaya özgü seslerin artikülasyonunda zorlandıklarını; bu seslerin telaffuzu için gerekli olan solunum kontrolünü sağlayamadıklarını belirtmektedir. Ses bilgisi öğretim sürecine nefes ve artikülasyon egzersizlerinin dâhil edilmesi gerektiğini öneren Gosya, öğretmenlerin düzeltici geri bildirim verirken öğrencilerin kültürel hassasiyetlerine de dikkat etmesinin önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Aşirmatova (2020), öğrencilerin yalnızca ses bilgisel veya dil bilgisel yapılarla değil, aynı zamanda kelime anlamı ve bağlamsal kullanım alanlarında da zorluk yaşadıklarını belirtmektedir. Çok anlamlılık, eş seslilik ve bağlamdan anlam

çıkarma gibi leksik sorunlar, öğrencilerin hem anlama hem de üretim becerilerini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle kelime öğretiminin sadece sözcük anlamlarına değil, aynı zamanda işlevsel ve bağlamsal kullanıma odaklanması gerektiğini savunur. Ayrıca, serbest sözcük sırasına sahip Rusça cümle yapısının, öğrencilerin iletişimsel niyeti doğru biçimde aktarmasını zorlaştırdığına dikkat çekilmektedir.

Golami, Beygi ve Pulaki (2018) ise ses bilgisi düzeyindeki sorunları çok yönlü olarak ele alarak “ш”–“щ” ayrımı, “ы” sesinin üretimi, ünsüz kümeleri ve yumuşaklık–sertlik farklarının algılanmasının öğrenciler açısından önemli bir engel olduğunu ortaya koymuştur. Aynı zamanda “тс”, “рск”, “ств” gibi ardışık sessiz harf yapılarının telaffuzunun, dinleme ve anlama süreçlerinde de güçlük yarattığı ifade edilmektedir. Kiril alfabesinde yer alan “ь” ve “ъ” gibi işaretlerin ses bilgisel karşılığının belirsizliği de öğrenme sürecini karmaşıklarıştırmaktadır.

Özetle, Rusçanın yapısal ve ses bilgisel özellikleri, onu ikinci yabancı dil olarak öğrenen bireyler için oldukça zorlu bir sistem hâline getirmektedir. Bu nedenle öğretim sürecinin yalnızca kural öğretimine değil, sistematik, karşılaştırmalı ve telaffuz odaklı etkinliklere dayalı biçimde yapılandırılması önem arz etmektedir.

Anadilden Kaynaklı Müdahaleler (Dilsel İnterferens)

İkinci ya da üçüncü bir dili öğrenen bireylerde, ana dilden veya daha önce öğrenilmiş dillerden gelen dilsel alışkanlıklar öğrenme sürecini etkileyebilir. Bu durum, dilbilimsel olarak interferens (müdahale) kavramı ile açıklanır: Öğrencinin hedef dildeki üretimlerine, anadil veya başka bir yabancı dilin ses bilgisi, sözdizimi ya da yapısının yansımalarıdır. Özellikle ikinci yabancı dil olarak Rusça öğrenen bireylerde hem Türkçenin hem de daha önce edinilmiş İngilizce gibi dillerin birikimli etkisiyle bu durum daha karmaşık hâle gelebilmektedir.

Obuhova (2023), Arap dili konuşucularının Rusça öğrenme sürecinde karşılaştığı interferens türlerini ses bilgisel, yapısal ve kültürel düzeyde incelemiştir. Araştırmada, Rusça ile Arapça arasında yapılan yapısal karşılaştırmaların öğrencilerin dil farkındalığını artırdığı ve öğrenme motivasyonunu güçlendirdiği gözlemlenmiştir. Özellikle karmaşık dil yapılarının anlaşılmasını kolaylaştırmak için ana dile dayalı egzersizlerin öğretim sürecine dâhil edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Pogosova (2022) ise ikinci yabancı dil olarak Rusça öğrenen bireylerde, hem anadil (örneğin Türkçe) hem de ilk yabancı dil (örneğin İngilizce) kaynaklı müdahalelerin eş zamanlı görüldüğünü belirtir. Bu durumu “çift yönlü interferens” olarak tanımlayan araştırmacı, özellikle İngilizce-Rusça arasındaki yüzeysel sözdizimsel benzerlik sınırının, Türk öğrencilerde Rusça cümlelerin hatalı biçimde kurulmasına yol açtığını ifade etmektedir. Örneğin, Türkçedeki tekil-çoğul kavramı ile Rusça’daki sayı+isim ilişkilerinin uyuşmaması ya da fiil kiplerinin doğrudan çevrilmesi gibi aktarımlar, öğrencilerin yapısal hatalar yapmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, Pogosova karşılaştırmalı öğretim yöntemlerinin interferensi azaltmada etkili bir çözüm olduğunu vurgulamaktadır.

Benzer biçimde, Avvakumova ve Sergienko (2022), İngilizce konuşan öğrencilerin Rusça öğreniminde sıkça başvurduğu otomatik kalıpların cümle kurma hatalarına yol açtığını göstermektedir. Rusçanın özne–fiil–nesne sırasındaki esnekliği, İngilizce’nin katı sözdizimsel yapısıyla karıştırıldığında öğrencilerin doğru vurgu ve bağlamı kurmakta zorlandığı gözlemlenmektedir.

Tüm bu bulgular, dil öğretiminde yalnızca hedef dilin değil, öğrencinin geçmiş dilsel deneyimlerinin de hesaba katılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle ikinci yabancı dil öğretiminde interferens kaynaklı hataların önlenmesi için karşılaştırmalı dil çözümlemelerine dayalı öğretim stratejileri geliştirilmelidir.

Yetişkin Öğrencilerde Psikolojik ve Pedagojik Güçlükler

Dil öğrenme süreci yalnızca yapısal faktörlerden ibaret değildir; bireyin yaşı, öğrenme alışkanlıkları ve psikolojik özellikleri de süreci doğrudan etkiler. Bu nedenle, özellikle yetişkin bireylerin öğrenme deneyimlerine ayrı bir dikkat gösterilmesi gerekmektedir.

Yetişkin bireylerin yabancı dil öğrenme süreçleri, çocuk ve genç yaş gruplarından belirgin biçimde farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar sadece bilişsel kapasiteleri değil; aynı zamanda zaman yönetimi, öğrenme alışkanlıkları, duyuşsal tepkiler ve motivasyon düzeylerini de kapsamaktadır. Türkiye’de yapılan araştırmalar, yetişkin bireylerin genellikle “yanlış yapmaktan utanma”, “başarısız olma korkusu” ve “yaşlılarına karşı yetersiz hissetme” gibi engelleyici duygular nedeniyle dil öğrenimine mesafeli yaklaştıklarını göstermektedir (Arslan ve Akbarov, 2010). Bu durum, özgüveni azaltmakta ve özellikle konuşma gibi aktif becerilerin gelişmesini sınırlamaktadır.

Ayrıca, birçok yetişkin birey dil öğreniminin yalnızca genç yaşlarda başarıyla gerçekleşebileceği yönündeki yaygın inanca sahiptir. Bu önyargı, öğrenme sürecine aktif ve güvenli katılımı engellemekte; içsel motivasyonun zayıflamasına, öğrenmenin yüzeysel ve geçici kalmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla, yaşa bağlı bu psikolojik bariyerlerin etkili biçimde aşılabilmesi için öğretim stratejilerinin de yaşa özgü olarak yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Fateyeva ve Çigrinova (2015), Rusçayı yabancı dil olarak öğrenen yetişkin öğrencilerin bağımsız çalışma alışkanlığı geliştirmekte zorlandığını, ders dışı öğrenme sürecini sürdürmediklerini ve bireysel öğrenme stratejilerini etkili biçimde kullanamadıklarını tespit etmiştir. Bu eksiklikler, öğretmen merkezli ders yapılarına olan bağımlılığı artırmakta ve öğrenci özerkliğini sınırlamaktadır. Yetişkin öğrenciler açısından motivasyon faktörü de kritik bir değişken olup, yaşam boyu öğrenmeye açık olan bireylerde bile anlık başarı hissini eksikliği, ilerlemenin yavaş olması ve yeterli sosyal ya da akademik desteğin sağlanamaması gibi nedenlerle zamanla zayıflayabilmektedir. Bu durum, özellikle uzun vadeli hedeflerle öğrenmeye başlayan bireylerde öğrenmeyi bırakma eğilimini tetikleyebilmektedir.

Bu bulgular, yetişkin bireylerin yabancı dil öğreniminde karşılaştıkları güçlüklerin yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda duyuşsal ve sosyal boyutları da içerdiğini göstermektedir. Dolayısıyla, yetişkin öğrencilerin psikolojik gereksinimlerini ve pedagojik beklentilerini merkeze alan özel eğitim tasarımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Etkileşimli, katılımcı ve bireyselleştirilmiş öğretim stratejileri; yaşa duyarlı, düşük kaygılı ve güvenli öğrenme ortamlarıyla desteklenmelidir. Aksi takdirde, yabancı dil öğrenimi yetişkin bireyler açısından yalnızca akademik bir zorluk değil, aynı zamanda duygusal bir yük hâline gelebilir.

Türkiye’de İkinci Yabancı Dil Öğretiminde Sistemsel Sorunlar

Türkiye’de yabancı dil öğretimi tarihsel olarak büyük ölçüde İngilizceye odaklanmış, ikinci yabancı diller (örneğin Rusça, Almanca, Fransızca) ise bu yapının gölgesinde kalmıştır. Özellikle ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında ikinci yabancı dil öğretimi; program bütünlüğü eksikliği, öğretmen yeterliliği sorunları, materyal yetersizliği ve yönetsel desteğin sınırlılığı gibi çeşitli sistemsel engellerle karşı karşıyadır.

Can ve Işık Can (2014), Türkiye’de ikinci yabancı dil derslerinin genellikle haftalık yalnızca iki saatle sınırlı olduğunu ve bu sürenin uygulamaya dayalı etkinlikler için yeterli olmadığını belirtmektedir. Ayrıca, öğretim süreçlerinin ağırlıklı olarak ezberci ve dil bilgisi odaklı yürütüldüğü; nitelikli öğretmen eksikliği, alan dışı görevlendirmeler ve materyal yoksunluğu gibi sorunların öğretimin verimliliğini düşürdüğü vurgulanmaktadır. Üniversite sınavlarında ikinci yabancı dillere yer verilmemesi ise öğrencilerin bu dersleri ikincil önemde görmesine yol açmakta ve motivasyonu zayıflatmaktadır.

Benzer şekilde, Arslan ve Akbarov (2010) da Türkiye’de yabancı dil öğretiminde yöntemsel tekdüzelik, öğrenci merkezli

yaklaşımların benimsenmemesi, teknolojik olanakların sınırlı kullanımı ve haftalık ders saatlerinin yetersizliği gibi yapısal sınırlılıkların, özellikle ikinci yabancı dil öğretiminde başarıyı düşürdüğünü belirtmiştir.

Bu sorunlar yalnızca sınıf içi öğretimi değil; öğrencilerin dili gerçek bağlamlarda kullanma fırsatlarını, hedef dile ilişkin motivasyonlarını ve uzun vadeli öğrenme hedeflerini de doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla, ikinci yabancı dil öğretiminin yalnızca pedagojik değil; politika düzeyinde de yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Yöntem Sorunları ve Pedagojik Çıkmazlar

İkinci yabancı dil olarak Rusçanın öğretiminde karşılaşılan başlıca sorunlardan biri, kullanılan öğretim yöntemlerinin öğrencilerin iletişimsel becerilerini geliştirmeye yeterince olanak tanımamasıdır. Türkiye’de birçok kurumda hâlen ağırlıklı olarak geleneksel dil bilgisi–çeviri yöntemi kullanılmakta; bu yaklaşım öğrencilerin dili kural düzeyinde öğrenmesine yol açmakta, ancak dili gerçek bağlamda kullanma becerisini sınırlamaktadır.

Arslan ve Akbarov (2010), yabancı dil öğretiminde yöntem çeşitliliğinin sınırlı olduğunu ve derslerin genellikle ezberci, sınav odaklı tekniklerle işlendiğini belirtmektedir. Bu durum, öğrencilerin motivasyonunu düşürmekte ve özellikle konuşma-dinleme gibi üretici becerilerin gelişimini engellemektedir. Benzer bulgulara Burina (2013) da ulaşmış; öğretim materyallerinin yetersizliği, otantik içerik eksikliği ve öğrenci merkezli pedagojik yaklaşımların ihmal edilmesinin, öğrencilerin dili işlevsel olarak kullanmalarını güçleştirdiğini vurgulamıştır.

Bu tür yöntemsel sorunlara karşı, Pogosova (2022), ikinci yabancı dil öğretiminde karşılaştırmalı dil öğretimi, çift yönlü dil bilinçlendirme ve öğrenci özerkliğini destekleyen stratejilerin etkili olduğunu ifade etmektedir. Öğrencilere yalnızca hedef dilin yapıları değil, aynı zamanda ana dilleriyle arasındaki benzerlik ve farkların fark ettirilmesi hem anlama hem üretme sürecini desteklemektedir.

Sonuç olarak, Rusçanın etkili biçimde öğretilmesi için yalnızca dil bilimsel içeriklere değil, iletişim odaklı, kültürel bağlamı dikkate alan ve bireysel öğrenme stillerini destekleyen bütüncül yaklaşımlara ihtiyaç vardır. Aksi hâlde, öğretim süreci hem öğretmen hem de öğrenci açısından verimsiz ve sınırlı kalacaktır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma desenine dayalı olarak yapılandırılmıştır. Çalışmada, bireylerin deneyimlerini, algılarını ve karşılaştıkları sorunları derinlemesine anlamak amaçlandığından, olgubilim (fenomenoloji) deseni benimsenmiştir. Olgubilim, bireylerin belli bir olguya ilişkin yaşantılarını ve bu olguya yükledikleri anlamları ortaya koymayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu doğrultuda, Rusçayı yabancı dil olarak öğrenen yetişkin bireylerin öğrenme sürecinde karşılaştıkları güçlükler, onların kendi ifadeleri üzerinden analiz edilmiştir.

Bu modelin tercih edilme nedeni, araştırma konusunun doğrudan deneyimlere ve kişisel yorumlara dayanmasıdır. Ayrıca, katılımcıların dil öğrenme süreçlerinde yaşadıkları zorlukların yalnızca yüzeyde değil, duyuşsal ve bağlamsal boyutlarıyla da anlaşılabilmesi, nitel yaklaşımın açıklayıcı gücünü gerektirmiştir.

Çalışma Grubu / Katılımcılar

Araştırmanın çalışma grubunu, 2024-2025 yılı Güz döneminde Sinop Şehit Şakir Elkovan Halk Eğitimi Merkezi’nde açılan A1 düzeyindeki Rusça kursuna katılan 15 yetişkin birey oluşturmaktadır. Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiş olup, özellikle yetişkin yaş grubuna mensup ve Rusçayı yabancı dil olarak öğrenen bireyler arasından seçilmiştir. Katılım gönüllülük esasına dayalıdır.

Katılımcıların demografik dağılımları aşağıdaki gibidir:

- Yaş Aralığı:
 - o 18–25 yaş arası: 5 kişi
 - o 26–40 yaş arası: 4 kişi
 - o 41–55 yaş arası: 5 kişi
 - o 56 yaş ve üzeri: 1 kişi
- Cinsiyet:
 - o Kadın: 8 kişi
 - o Erkek: 7 kişi
- Eğitim Düzeyi:
 - o İlköğretim mezunu: 1 kişi
 - o Lise mezunu: 1 kişi
 - o Önlisans mezunu: 1 kişi
 - o Lisans mezunu: 9 kişi
 - o Lisansüstü mezunu: 3 kişi
- Meslek Dağılımı:
 - o 6 öğrenci
 - o 2 akademisyen
 - o 2 satış sorumlusu
 - o 2 inşaat mühendisi
 - o 1 kamu çalışanı
 - o 1 emekli öğretmen
 - o 1 ev hanımı

Katılımcıların yaş, eğitim düzeyi ve mesleki çeşitliliği, araştırmanın amacı doğrultusunda farklı sosyo-demografik profillerden bireylerin Rusça öğrenme deneyimlerine ilişkin zengin veriler elde edilmesine olanak sağlamıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, ilgili literatür taranarak ve özellikle Can ve Işık Can'ın (2014) çalışmasındaki ölçütlerden yararlanılarak oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış form, katılımcıların hem yönlendirici sorulara yanıt verebilmelerini hem de kendi deneyimlerini özgürce aktarabilmelerini sağlamak amacıyla tercih edilmiştir.

Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır:

1. Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve meslek gibi sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular içermektedir.
2. Görüşme Soruları: Katılımcıların Rusça öğrenme deneyimlerini ve karşılaştıkları zorlukları derinlemesine ortaya koymayı hedefleyen toplam sekiz açık uçlu soru içermektedir. Bu sorular aşağıdaki gibidir:
 3. Rusça öğrenmenin önemli olduğunu düşünüyor musunuz ve neden?
 4. Rusça eğitimine başlama nedeniniz ve motivasyonunuz nedir? Bu motivasyonunuzu sürdürmede karşılaştığınız zorluklar var mı?
 5. Rusça bir kelimenin telaffuz, tonlama ve vurgu gibi aşamalarında hangi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?
 6. Rusça eğitiminde size en çok hangi konuların zorluk çıkardığını düşünüyorsunuz?
 7. Hangi dil becerilerini (okuma, yazma, dinleme ve konuşma) geliştirmenin daha zor olduğunu düşünüyorsunuz ve neden?

8. Rusça ile ana diliniz arasındaki farklılıklar düşünüldüğünde, bu farklılıklar öğrenme sürecinizi nasıl etkiliyor?
9. Rusçayı günlük yaşamınızda kullanabiliyor musunuz?
10. Rusçanızı geliştirmenin kariyer hedeflerinize yönelik olası etkileri nelerdir?

Sorular, katılımcıların bilişsel, duyuşsal ve deneyimsel boyutlarda yanıt verebileceği şekilde açık uçlu olarak hazırlanmıştır. Bu yapı, görüşmelerden elde edilen verilerin içerik zenginliğini artırmayı hedeflemiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, 2024 yılı Kasım–Aralık ayları arasında, Sinop Şehit Şakir Elkovan Halk Eğitimi Merkezi'nde gerçekleştirilen A1 düzeyindeki Rusça kursuna katılan 15 yetişkin birey ile yapılan yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşmeler bireysel olarak ve sessiz bir ortamda yapılmış; her bir görüşme ortalama 20 dakika sürmüştür.

Görüşmelerin kayıt altına alınmasında Sony ICD-PX240 ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Verilerin güvenliğini sağlamak amacıyla, görüşme kayıtları sadece araştırma kapsamında kullanılmış ve üçüncü kişilerle paylaşılmamıştır. Katılımcıların kişisel bilgileri alınmamış, görüşmelerden önce araştırmanın amacı hakkında sözlü bilgilendirme yapılmış ve gönüllülük esasına göre katılım sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Toplanan veriler, nitel araştırma tekniklerinden içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Görüşme kayıtları araştırmacı tarafından dikkatlice dinlenmiş, ardından sözel ifadeler yazılı metne dönüştürülerek veri dökümü (transkripsiyon) gerçekleştirilmiştir. Elde edilen metinler, tekrar eden ifadeler, anlamlı kümeler ve tematik yapılar doğrultusunda kodlanmış ve yorumlanmıştır.

Kodlama sürecinde, her bir katılımcıya rastgele bir numara verilerek anonimlik ilkesi korunmuştur. Veriler, benzer ve farklı yanıt örüntülerine göre temalar altında gruplandırılmış, bu temalar üzerinden yorumlayıcı analiz yapılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda, özellikle katılımcıların dil öğrenme sürecinde karşılaştıkları zorluklar, motivasyon kaynakları ve önerileri üzerinde yoğunlaşmıştır.

Etik İlkeler

Bu çalışma, insan katılımcılarla yürütülen nitel bir araştırma olduğundan, ilgili mevzuat çerçevesinde gerekli etik izin süreçleri tamamlanmıştır. Araştırma kapsamında Sinop Üniversitesi Etik Kurulu'ndan (Tarih: 31.05.2024, No: 2024/162) resmi etik onay alınmıştır. Etik kurul onayının ardından, çalışma sahasının bağlı bulunduğu Sinop İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne gerekli belgelerle başvurularak kurumsal izin süreci de tamamlanmıştır.

Görüşmeler öncesinde katılımcılara araştırmanın amacı, kapsamı ve verilerin nasıl kullanılacağı hakkında sözlü bilgilendirme yapılmıştır. Katılım tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleşmiş; kişisel bilgiler toplanmamış ve tüm yanıtlar anonim şekilde kodlanarak analiz edilmiştir. Araştırma sürecinin tüm aşamalarında insan haklarına saygı, gizlilik ve etik ilkelere tam uyum sağlanmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Rusça Öğrenmenin Önemi Üzerine Katılımcı Görüşleri

Katılımcıların tamamı (n=15), Rusça öğrenmenin kendileri için önemli olduğunu belirtmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgular, katılımcıların bu önemi özellikle mesleki gelişim, kültürel ilgi ve iletişimsel ihtiyaçlar bağlamında değerlendirdiğini göstermektedir.

Özellikle kamu sektöründe görev yapanlar ile akademik kariyer hedefleyen katılımcılar, Rusçanın profesyonel amaçlarla öğrenilmesinin kendileri için bir avantaj olduğunu vurgulamıştır. Katılımcıların bazıları ise Rusya ile olan ekonomik ve turistik ilişkiler nedeniyle Rusçanın stratejik bir dil olduğunu düşündüklerini ifade etmiştir.

Katılımcı ifadelerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

K1 (akademisyen): “Yaptığım akademik çalışmalarda Rusça kaynaklara erişim ihtiyacım var. Bu dili öğrenmem, bilimsel gelişimim açısından çok önemli.”

K4 (kamu çalışanı): “Çalıştığım kurum zaman zaman Rusça konuşulan bölgelerle iletişim kuruyor. O yüzden kendimi geliştirmem gerekiyor.”

K9 (öğrenci): “Gelecekte turizm sektöründe çalışmak istiyorum. Rusça, Türkiye’de en çok konuşulan yabancı dillerden biri.”

K12 (satış temsilcisi): “Bazı müşterilerimiz Rusça konuşuyor. Onlarla doğrudan iletişim kurabilmek işimi kolaylaştırır.”

Katılımcıların ifadelerinde, bireysel fayda, kariyer beklentisi ve günlük yaşamda kullanım potansiyeli gibi gerekçelerin öne çıktığı görülmüştür. Bu bulgu, literatürde yer alan “yetişkin bireylerin yabancı dil öğrenme motivasyonunun çoğunlukla işlevsel ve mesleki temelli olduğu” yönündeki sonuçlarla da örtüşmektedir (bkz. Arslan ve Akbarov, 2010; Fateyeva ve Çigrinova, 2015).

Rusça Eğitimine Başlama Nedenleri ve Motivasyonun Sürdürülmesinde Karşılaşılan Zorluklar

Katılımcıların büyük çoğunluğu, Rusça eğitime başlama gerekçelerini mesleki gereklilikler, kariyer planları ve profesyonel gelişim üzerinden açıklamıştır. Özellikle kamu kurumlarında çalışanlar, akademik çevrede bulunanlar ve satış/pazarlama alanında görev alan katılımcılar, Rusçanın iş hayatında onlara avantaj sağlayacağına inandıklarını belirtmiştir. Bunun dışında kalan bazı katılımcılar ise kültürel ilgi, turistik geziler ve kişisel merak gibi nedenlerle Rusça öğrenmeye başladıklarını ifade etmiştir.

K3 (satış sorumlusu): “İşim gereği zaman zaman Rusça konuşan müşterilerle iletişim kurmam gerekiyor. Bu da beni dil öğrenmeye yöneltti.”

K7 (öğrenci): “Rusya kültürüne ilgim vardı. Özellikle edebiyat ve sinema üzerinden Rusça öğrenmek istedim.”

K11 (akademisyen): “Alanımda Rusya’yı ve Avrasya bölgesini ilgilendiren akademik çalışmaları okumak ve bilimsel toplantılara katılmak istiyorum. Bu da beni Rusça öğrenmeye mecbur bıraktı.”

Katılımcılar, dil öğrenimine başlamadaki bu içsel ve dışsal motivasyonlarını çoğunlukla güçlü bir şekilde koruduklarını ifade etseler de sürecin zorluğu zaman zaman motivasyonlarında düşüşe yol açmıştır. Özellikle karmaşık dil yapısı, farklı alfabe sistemi (Kiril), motivasyonun sürdürülmesinde belirgin engeller olarak öne çıkmıştır.

K5 (emekli öğretmen): “Motivasyonum var ama Rusçanın yapısı çok karmaşık. Her seferinde yeni bir zorlukla karşılaşıyorum.”

K13 (ev hanımı): “İlgim hâlâ yüksek ama alfabeyi öğrenmek bile zaman aldı. Hâlâ zorlanıyorum.”

K2 (inşaat mühendisi): “İşim için öğrenmem gerekiyor ama bazen yoğunluk nedeniyle devam etmek zorlaşıyor.”

Katılımcı görüşlerinden elde edilen veriler, motivasyonun varlığına rağmen dilin yapısal zorluklarının sürdürülebilir öğrenme sürecini zorlaştırdığını ortaya koymaktadır. Bu durum, yetişkin öğrencilerde görülen zaman yönetimi, öğrenme hızında yavaşlama ve psikolojik direnç gibi faktörlerle birleştiğinde, dil öğrenme sürecinde kopmalara neden olabilmektedir (bkz. Arslan ve Akbarov, 2010; Fateyeva ve Çigrinova, 2015).

Telaffuz, Tonlama ve Vurgu Alanlarında Karşılaşılan Zorluklar

Katılımcıların büyük çoğunluğu (n=14), Rusça kelimelerin telaffuz, tonlama ve vurgu özelliklerinde belirgin zorluklar

yaşadıklarını belirtmiştir. Sadece bir katılımcı (K10), Gürcü kökenli olduğunu ve bu nedenle Kiril alfabesine ve ses bilgisel yapılara aşinalık duyduğunu ifade ederek bu konuda zorlanmadığını belirtmiştir.

Öncelikli zorluklar, Türkçede bulunmayan seslerin doğru artikülasyonu ile ilgilidir. Katılımcılar, özellikle aşağıdaki harf ve seslerin telaffuzunda zorlandıklarını belirtmiştir:

- Щ (şç), Ц (ts), X (h), Ж (j) gibi Rusçaya özgü ünsüzler
- б (yumuşatma işareti), Ъ (sertlik işareti) gibi ses bilgisel işaretler

K2 (inşaat mühendisi): “Bazı sesleri ağızımdan çıkarmakta zorlanıyorum, örneğin şu ‘щ’ sesi neredeyse boğazdan geliyor gibi.”

K13 (ev hanımı): “б işaretinin tam olarak ne işe yaradığını çözemedim. Söylerken yutuyorum sanki.”

Bununla birlikte, üçlü sessiz harf grupları da birçok katılımcı için güçlük yaratmaktadır. Türkçede en fazla iki sessizin yan yana geldiği kelimelere alışık olan öğrenciler, Rusçada “встретиться”, “взгляд” gibi kelimelerdeki ardışık üç sessiz yapılarla baş etmekte zorlanmaktadır.

Tonlama açısından katılımcılar, Rusçada soru cümlelerinin yazılış ve yapı bakımından düz cümlelerle benzer olmasından dolayı yalnızca ses tonuyla ayırım yapılmasının zor olduğunu belirtmiştir. Türkçede fiilden sonra gelen soru eki (-mi/-mı vb.) sayesinde bu ayırım daha netken, Rusçada intonasyonun (ses tonunun) anlam belirleyici olması, öğrencilerin alışkanlıklarını zorlamaktadır:

K4 (kamu çalışanı): “Aynı cümle hem soru hem de düz cümle gibi yazılıyor. Farkı ancak tonlamayla anlayabiliyorsunuz.”

(Örnek: Ты дома. → Evdesin. / Ты дома? → Evde misin?)

Vurgu konusunda ise katılımcılar, Rusçadaki kelimelerde sabit vurgu sisteminin olmamasını önemli bir zorluk olarak tanımlamıştır. Türkçede vurguların daha düzenli olması nedeniyle öğrenciler, Rusçada her kelimenin vurgulu hecesini ezberlemek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, kelimenin hem telaffuzunu hem de anlamını etkileyebilmektedir.

K8 (akademisyen): “Vurgu yanlış olunca kelimenin anlamı ya da anlaşılabilirliği bozuluyor. Her kelimeyi ayrı ayrı öğrenmek gerekiyor.”

Örnek: “Молоко ” (süt) kelimesinde vurgu son “о” harfi üzerindedir. Bu nedenle kelime “malakÓ” şeklinde telaffuz edilir. Vurgusuz iki “о” harfi ise [a] sesiyle okunur.

Bu bulgular, Fedorova (2019) ve Muraşova ve Solovyeva (2014) gibi çalışmalarda da belirtildiği gibi, Rusçanın ses bilgisi sisteminin öğrenciler açısından sistematik değil, sezgisel biçimde ezberlenmesi gerektiğini ve bu durumun yabancı öğrencilerde telaffuz temelli hataları artırdığını göstermektedir.

Rusça Eğitiminde En Çok Zorluk Çıkardığı Düşünülen Konular

Katılımcıların tamamına yakını (n=15), Rusça öğrenme sürecinde başlangıçta Kiril alfabesi konusunda çekince yaşadıklarını belirtmiştir. Ancak kursun ilk haftalarında gerçekleştirilen yoğun alıştırmalar sayesinde bu endişenin kısa sürede aşıldığı, alfabe kaynaklı zorlukların geçici olduğu ifade edilmiştir.

K1 (öğrenci): “En başta alfabeyle çok takıldım. Harfler çok farklıydı. Ama birkaç hafta sonra alıştım.”

K5 (emekli öğretmen): “Harflerden korkmuştum ama birkaç hafta içinde rahatladım. Esas zorluk sonradan başladı.”

Katılımcılar, asıl zorlukların ise dil bilgisel konular ilerledikçe karşılıklarına çıktığını belirtmiştir. Bu noktada, özellikle isimlerin

cinsiyet gruplarına göre ayrılması en yaygın ve ortak zorluk alanı olarak öne çıkmıştır. Katılımcılar, Rusçada her ismin eril (мужской род), dişi (женский род) veya nötr (средний род) gruplarına ait olduğunu öğrenmenin hem kavramsal hem de ezber açısından zorlayıcı olduğunu belirtmiştir.

K9 (satış sorumlusu): “Her kelimenin bir cinsiyeti varmış. Bu ayrımı yapmak çok zor.”

K12 (öğrenci): “Eril mi, dişi mi karıştırıyorum. Özellikle ‘ь’ ile bitenlerde çok zorlanıyorum.”

Katılımcılar, kelimenin son harfine göre cinsiyet ayrımı yapılabildiğini öğrenmelerine rağmen, özellikle “ь” (yumuşatma işareti) ile biten kelimelerin eril mi dişi mi olduğunu tahmin etmede sıklıkla hata yaptıklarını ifade etmiştir. Bu noktada Rusçada çok sayıda istisnanın bulunması, öğrenme sürecini daha da karmaşıktır.

Örnek:

Kelime: дверь (kapı) — dişi

Kelime: день (gün) — eril

Her ikisi de “ь” ile bitmesine rağmen farklı cinsiyete sahiptir.

Katılımcılar ayrıca, bu cinsiyet ayrımının yalnızca kelime bilgisini değil, sıfat tamlamaları, fiil çekimleri ve çoğul yapılar gibi diğer dil bilimsel konuları da doğrudan etkilediğini fark ettiklerini belirtmiştir. Cümle kurarken yapılacak küçük bir cinsiyet hatasının, tüm yapıyı yanlış hâle getirdiği sıkça dile getirilmiştir.

K8 (akademisyen): “Bir kelimenin cinsiyetini bilmeden sıfatı doğru çekemiyorsunuz. Cümle hep eksik kalıyor.”

K15 (kamu çalışanı): “İlk başta sadece kelime ezberliyorum sanıyordum, sonra öğrendim ki cinsiyetine göre fiil bile değişiyor.”

Bu bulgular, literatürde de sıkça vurgulanan bir noktayı doğrulamaktadır: Cinsiyetli dil yapıları, anadili Türkçe olan bireyler için özellikle başlangıç düzeyinde büyük bir bilişsel yük oluşturmaktadır (Muraşova ve Solovyeva, 2014; Fedorova, 2019). Çünkü Türkçede gramatikal cinsiyet bulunmadığından, bu kavram öğrenci için tamamen yeni ve soyut bir bilgi alanı olarak karşısına çıkmaktadır.

Dil Becerilerinin Geliştirilmesinde Karşılaşılan Güçlükler

Katılımcıların tamamı (n=15), dört temel dil becerisini (okuma, yazma, dinleme ve konuşma) zorluk derecesine göre sıralamış, ancak bu sıralamalar kişisel öğrenme deneyimlerine göre farklılık göstermiştir. Bazı katılımcılar için okuma ve yazma becerileri en zor alanlar olarak öne çıkarken, bazıları ise dinleme ve konuşma becerilerinde daha fazla zorlandıklarını belirtmiştir.

Okuma ve yazma becerilerini en zor olarak tanımlayan katılımcılar, bu görüşlerini özellikle Kiril alfabesine alışma sürecinin uzunluğu, ses bilgisi yapıyla yazılı yapı arasındaki uyumsuzluk ve vurgunun kelime içindeki yazım-telaffuz farkı yaratması gibi nedenlerle açıklamıştır.

K3 (öğrenci): “Okurken kelimenin nasıl telaffuz edileceğini kestiremiyorum. Yazıldığı gibi okunmuyor.”

K14 (inşaat mühendisi): “Yazarken yanlış harfleri seçiyorum çünkü bazı seslerin hangi harfle yazıldığını unutuyorum.”

Bu grubun özellikle “ь”, “ъ”, “ё”, “щ” gibi harflerin yazımı ve ses değeri konusundaki belirsizliklerden dolayı yazarken hata yaptığı; okuma sırasında da sesleri doğru eşleştirmekte güçlük yaşadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca vurgu ve tonlama kaynaklı olarak bir kelimenin yazılı hâli ile sesli biçimi arasında farklılık olması, okuma-anlama sürecini zorlaştırmaktadır.

Öte yandan, dinleme ve konuşma becerilerini en zor bulan katılımcılar, bu durumun en önemli nedenleri arasında pratik eksikliği, doğal konuşma hızına uyum sağlayamama, tonlama farklarını ayırt etmede güçlük ve özgüven eksikliği gibi faktörleri göstermiştir.

K6 (satış sorumlusu): “Konuşurken çekiniyorum. Ya yanlış bir şey söylersem diye susuyorum.”

K11 (akademisyen): “Dinlerken çoğu kelimeyi ayırt edemiyorum. Sesler çok hızlı geliyor ve birbirine karışıyor.”

Katılımcıların bir kısmı, Rusçadaki hızlı ve bağlantılı konuşmaların, özellikle vurgusuz seslerin farklı telaffuz edilmesi nedeniyle anlaşılmasının zorlaştığını belirtmiştir. Konuşma becerisinde ise özgüven eksikliğine ek olarak, yanlış yapmaktan çekinme, kelime dağarcığının sınırlı olması ve doğru vurgu kullanamama gibi sorunlar, öğrencilerin aktif üretimden uzak durmasına yol açmaktadır.

Bu bulgular, yabancı dil öğreniminde bireysel beceri alanlarının geliştirilmesinin yalnızca teknik yeterlik değil, aynı zamanda psikolojik destek ve uygun pedagojik ortam gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle yetişkin öğrencilerde bu tür duyuşsal faktörler, öğrenme sürecinin merkezine oturmaktadır (Arslan ve Akbarov, 2010; Fateyeva ve Çigrinova, 2015).

Rusça ile Ana Dil (Türkçe) Arasındaki Farklılıkların Öğrenme Sürecine Etkisi

Katılımcıların tamamı (n=15), Rusça ile Türkçe arasındaki yapısal ve kültürel farklılıkların hem öğrenme sürecinde hem de motivasyonlarını sürdürmede doğrudan etkili olduğunu belirtmiştir. Dil öğreniminde yalnızca yeni bir alfabe veya kelime hazinesi değil, aynı zamanda yeni bir düşünme biçimi ve dil mantığı kazanılması gerektiği yönünde farkındalık gelişmiştir. En sık ifade edilen dilsel fark, önceki sorularda da vurgulandığı üzere, gramatikal cinsiyet yapısıdır. Katılımcılar, sadece isimlerin değil, bu isimlerle birlikte kullanılan sıfatların ve zamirlerin de cinsiyete göre biçim değiştirmesinin özellikle zorluk yarattığını ifade etmiştir.

Örnek:

Eril: большой стол (büyük masa)

Dişi: большая книга (büyük kitap)

Nötr: большое окно (büyük pencere)

Bu yapıların Türkçedeki karşılığı bulunmadığı için öğrenciler kelimeleri yalnızca anlamlarıyla değil, cinsiyetleriyle birlikte ezberlemek zorunda kaldıklarını belirtmiştir.

Bunun yanı sıra, cümle dizilişindeki farklılıklar da öğrenciler tarafından dikkat çekici bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Türkçede tipik söz dizimi “Özne + Tümleç + Yüklem” şeklinde ilerlerken, Rusçada sıklıkla “Özne + Yüklem + Tümleç” kalıbı kullanılmaktadır. Bu durum, özellikle çeviri ve serbest konuşma sırasında öğrencilerin düşünce biçimlerini doğrudan etkilemekte; anadil temelli düşünme kalıplarının hedef dile taşınmasına (interferens) neden olmaktadır.

K4 (kamu çalışanı): “Cümleyi kurarken Türkçeye göre düşünüyorum ama Rusçada o yapı başka türlü gidiyor. Tersine çevirmek zorundayım.”

K13 (ev hanımı): “Bazen özne-sonra yüklem-sonra tümleç gibi geliyor. Bu dizilişi alışkanlık hâline getirmek zor oluyor.”

Dilsel farklara ek olarak, birçok katılımcı kültürel farklılıkların da öğrenme sürecini karmaşıktırdığını belirtmiştir. Özellikle kültüre özgü sözcükler, birebir çevirisi yapılamayan kavramlar ya da anlam aktarımında boşluk oluşturan yapılar bu zorluğun temel kaynakları arasında gösterilmiştir.

Örnek: “Отчество ” — Rusçada bir kişinin “baba adını” da içeren resmi ikinci ismi olarak kullanılır (örneğin: Иван

Сергеевич). Türkçede böyle bir kullanım yoktur. Türkçede “baba adı” isim olarak yer almaz, sadece kimlik bilgilerinde имя отца (babanın adı) şeklinde ifade edilir. Bu da çeviri ve anlamlandırmada boşluk hissi yaratmaktadır.

Bir başka kültürel fark ise, Rusça kişisel isimlerin yaygın olarak kısaltılmasıdır. Öğrenciler, bu kısaltmaların bazen cinsiyetle ilgili kafa karışıklığına yol açtığını ve iletişimde yanlışlar oluşturabildiğini ifade etmiştir.

Örnek:

- Михаил → Миша (erkek)
- Александр → Саша (erkek)
- Александра → Саша (kadın)

Aynı kısaltmanın hem kadın hem erkek isimleri için kullanılması, dil bilgisi açısından yanlış anlamalarla sonuçlanabilmektedir.

K6 (satış sorumlusu): “Biri ‘Саша’ diyince erkek mi kadın mı anlayamıyorum. Kelimenin sonu ‘-a’ olunca kadın sanıyordum.”

Tüm bu bulgular, dil öğreniminin yalnızca sözcük ve kurallardan ibaret olmadığını, aynı zamanda kültürel bir farkındalık ve zihinsel esneklik gerektirdiğini göstermektedir. Öğrenciler, Rusça dilinin ardında yatan düşünce tarzını anlamaya çalıştıkça hem öğrenmeye olan yaklaşımları hem de motivasyonları yeniden şekillenmektedir.

Rusçanın Günlük Yaşamda Kullanım Düzeyi

Katılımcıların büyük çoğunluğu (n=15), Rusçayı günlük yaşamlarında aktif biçimde kullanmakta zorlandıklarını belirtmiştir. Görüşmelerden elde edilen verilere göre, Rusçayla en yoğun temas genellikle kurs ortamı ile sınırlı kalmakta, bireysel olarak sürdürülebilir bir pratik ortamı yaratmakta güçlük çekilmektedir.

K2 (mühendis): “Günlük hayatta Rusçayla temasım yok. Sadece kursta konuşuyorum. Eve gidince işlerim oluyor, pek vakit kalmıyor.”

K10 (öğrenci): “Kurstan çıkınca hemen başka şeylere geçiyorum. Rusçayı yaşamam zor oluyor.”

Bu durumun temel nedeni olarak gündelik sorumluluklar ve zaman yönetimi kısıtları gösterilmektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı çalışmakta ya da eğitimine devam etmekte olduğu için Rusçaya düzenli zaman ayırmakta zorlanmaktadır. Bu da öğrenme sürecinin kursla sınırlı bir bağlamda kalmasına neden olmaktadır.

Bununla birlikte, bazı katılımcıların dijital ortamlar üzerinden Rusça ile etkileşim kurmaya çalıştığı görülmüştür. Özellikle sosyal medya uygulamaları ve dil öğrenme platformları aracılığıyla anadili Rusça olan bireylerle iletişime geçmeye çalışan katılımcılar, bu tür etkileşimlerin motivasyonlarını artırdığını ifade etmiştir.

K12 (öğrenci): “Instagram ve Telegram’da Rus arkadaşlarım var. Arada yazışıyoruz.”

K7 (akademisyen): “Bazen mesajlaşıyorum, nadiren de olsa sesli konuştuğumuz oluyor.”

Katılımcılardan bazıları, boş zamanlarında Rusça müzik dinlemek, film ve dizi izlemek gibi etkinlikleri tercih ederek hedef dile maruz kalma sürecini artırmaya çalıştıklarını belirtmiştir. Bu tür pasif maruziyetin zamanla kulak dolgunluğu oluşturduğu, ses ve vurgu yapılarını doğal yoldan tanımlarına katkı sağladığı ifade edilmiştir.

K14 (satış sorumlusu): “Şarkılarla öğrendiğim kelimeler var. Bazen aynı kelimeyi derste görünce hemen tanıyorum.”

K9 (ev hanımı): “Film izliyorum, altyazı açıyorum. Ne dediklerini tahmin etmeye çalışıyorum.”

İki katılımcı ise çevrim içi oyunlar aracılığıyla Rusça pratik yapma fırsatı yakaladıklarını belirtmiştir. Bu bireyler, farklı ülkelerden oyuncularla kurdukları iletişimde hem yazılı hem sözlü becerilerini geliştirmeye çalıştıklarını ve bu ortamların özgürce konuşabilmek için bir teşvik olduğunu dile getirmiştir.

K5 (öğrenci): “Oyunda tanıştığım biriyle mikrofonla konuşuyorum. Bazen yanlış yapıyorum ama bu şekilde daha iyi öğreniyorum.”

K1 (öğrenci): “Chat kısmında Rusça yazmaya çalışıyorum. Onlar düzeltince daha iyi anlıyorum.”

Bu bulgular, formel öğrenme ortamlarının dışında da öğrencilerin çeşitli yollarla hedef dile maruz kalmaya çalıştığını, ancak bu süreçlerin sistematik olmaktan çok bireysel çaba ve fırsatlara bağlı geliştiğini göstermektedir. Günlük yaşamda Rusça kullanımının sınırlı olması, öğrenilen bilgilerin kalıcılığı üzerinde belirleyici olabilmekte; özellikle konuşma ve dinleme gibi becerilerde otomatikleşmenin önünde engel oluşturmaktadır.

Rusça Öğrenmenin Kariyer Hedeflerine Etkisi

Katılımcıların (n=15) “Rusçayı geliştirmenin kariyer hedeflerine katkısı” sorusuna verdikleri yanıtlar, yaş grubu, meslekî konum ve eğitim düzeylerine bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik, yabancı dil öğreniminin bireyler için yalnızca mesleki bir araç değil; aynı zamanda sosyal, kültürel ve bilişsel bir yatırım alanı olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Akademik kariyer hedefi olan katılımcılar, Rusça bilgisinin özellikle bilimsel araştırma süreçlerinde avantaj sağlayacağını belirtmiştir. Bu grup, Rusça kaynaklara erişim, akademik yayınları anlayarak kullanabilme, konferans ve seminer gibi uluslararası ortamlarda etkin katılım gösterebilme gibi gerekçeleri vurgulamıştır.

K7 (akademisyen): “Rusça literatüre ulaşmak istiyorum. Bazı alanlarda İngilizce kadar güçlü bir bilgi birikimi var.”

K11 (öğrenci): “Rusya’daki bilimsel çalışmaları takip edebilmek istiyorum. Özellikle sosyal bilimler alanında çok şey üretiliyor.”

Ticari ve mesleki nedenlerle Rusça öğrenen mühendis ve satış personelleri, bu dili özellikle iş ilişkileri, ticari ağlar ve sektör ihtiyaçları açısından stratejik bir avantaj olarak değerlendirmektedir.

K2 (inşaat mühendisi): “Bazı şirketlerin Rusya’yla bağlantıları var. Rusça bilmek işe girişte etkili olabilir.”

K6 (satış sorumlusu): “Rusça konuşulan ülkelerle iş yapıyoruz. Müşteriyle doğrudan iletişim kurmak önemli.”

Bu grup için Rusça, profesyonel iletişim kurabilme, sektörel rekabette öne çıkma ve uluslararası pazarda varlık gösterebilme aracı olarak değerlendirilmektedir.

Turistik nedenlerle Rusça öğrenen katılımcılar (özellikle 56 yaş ve üzeri emekli öğretmen ve 41–55 yaş grubu bireyler), temel düzeyde Rusça bilmenin günlük ihtiyaçlara yanıt verme, yön sorma, alışveriş yapma veya sosyal ilişkiler kurma gibi beceriler kazandırdığını belirtmiştir.

K15 (emekli öğretmen): “Her yaz gidiyorum. En azından birkaç cümle kurabilmek bana yetiyor.”

K3 (56+ yaşındaki kişi): “Turist olarak Rusya’ya gittiğimde kendimi daha rahat hissediyorum.”

Uluslararası ilişkiler öğrencileri ve enerji sektörüyle ilişkili bölümlerde okuyan öğrenciler ise Rusçayı, jeopolitik, ekonomik ve stratejik bağlamlarda değerlendirmektedir. Bu öğrenciler, özellikle Rusya-Türkiye ilişkilerinin doğalgaz, enerji iş birlikleri, savunma ve diplomasi gibi alanlarda geliştiğini; dolayısıyla Rusça bilgisinin bu sektörlerde kariyer fırsatı yaratacağını düşünmektedir.

K5 (uluslararası ilişkiler öğrencisi): “İleride dış temsilciliklerde çalışmak istiyorum. Rusça bilmek ciddi avantaj.”

K8 (enerji mühendisliği öğrencisi): “Türkiye enerji konusunda Rusya ile yoğun iş birliği içinde. Bu dili bilmek, ileride bu alanda çalışmak isteyen biri için önemli bir avantaj olur.”

Bir katılımcı (ev hanımı) ise herhangi bir mesleki hedef olmaksızın, kişisel gelişim amacıyla Rusça öğrenmek istediğini belirtmiştir.

K9: “Yeni bir dil öğrenmek bana iyi geliyor. Beynimi diri tutuyor.”

Katılımcıların bu çeşitli yanıtları, Rusça öğreniminin yalnızca akademik ya da ticari değil, aynı zamanda kültürel ve kişisel amaçlarla da tercih edildiğini göstermektedir. Bu durum, yaygın eğitim kurumlarında verilen dil eğitiminin farklı yaş ve meslek gruplarına hitap edecek biçimde esnek, bireyselleştirilmiş ve hedef odaklı planlanmasının önemini ortaya koymaktadır.

Tartışma

Bu araştırmada, yabancı dil olarak Rusça öğrenen yetişkin bireylerin karşılaştıkları güçlükler nitel veriler aracılığıyla analiz edilmiştir. Bulgular, mevcut literatürle büyük oranda örtüşmekte; yetişkin öğrencilerin hem dilsel hem de pedagojik düzeyde benzer sorunlarla karşılaştığını ortaya koymaktadır.

Katılımcıların tamamı, Rusçanın önemli bir dil olduğu yönünde ortak bir kanaat belirtmiş; özellikle mesleki gelişim, akademik erişim ve kültürel etkileşim gibi nedenlerle Rusçanın stratejik bir değer taşıdığını vurgulamıştır. Bu bulgu, Pogosova (2022) ve Can & Işık Can (2014) tarafından da desteklenmekte; ikinci yabancı dil olarak Rusçanın özellikle iş, akademi ve diplomasi alanlarında önem kazandığı belirtilmektedir.

Motivasyon konusu hem öğrenme sürecini başlatan hem de sürdüren temel faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Ancak katılımcıların önemli bir kısmı, motivasyonlarını sürdürmede Rusçanın zorluk derecesiyle bağlantılı olarak problem yaşadıklarını belirtmiştir. Bu durum, Arslan ve Akbarov (2010)’un belirttiği gibi, yetişkin bireylerde dil öğreniminin yalnızca bilişsel değil aynı zamanda duyuşsal yönlerden de desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu, telaffuz, vurgu ve tonlama gibi ses bilgisi özelliklerin öğrenme sürecinde ciddi zorluklar yarattığını vurgulamıştır. Bu durum, Fedorova (2019), Gosya (2018) ve Golami vd. (2018) gibi çalışmalarla da paralellik göstermektedir. Özellikle Rusçada bulunan “ы”, “щ”, “ь”, “ъ” gibi seslerin Türkçede karşılığının bulunmaması, ses bilgisi alışkanlıkların yeniden yapılandırılmasını gerektirmektedir. Ayrıca, Rusçanın sabit vurgusuz yapısı ve yazıldığı gibi okunmaması, öğrencilerde hem anlam kaybına hem de ses üretiminde hatalara neden olmaktadır. Bu, Ştykova (2014) ve Muraşova ve Solovyeva (2014) tarafından da dile getirilen bir durumdur.

Araştırmada öne çıkan bir diğer bulgu ise, kelimelerin dil bilgisel cinsiyeti ve bunun öğretim sürecine etkisi olmuştur. Katılımcılar, bu konuda yoğun tereddütler yaşadıklarını ifade etmiş ve özellikle “ь” ile biten kelimelerde cinsiyetin belirsizliği nedeniyle hata yapmaya yatkın olduklarını belirtmiştir. Bu durum, Aşirmatova (2020) ve Obukhova (2023) tarafından da vurgulanmakta; cinsiyetli dil yapılarına alışkın olmayan öğrencilerin, cümle bütünlüğü kurmakta zorlandıkları ifade edilmektedir.

Anadilden kaynaklanan müdahaleler (interferens) ise çalışmanın dikkat çekici bulgularından biridir. Katılımcılar, Türkçeyle Rusça arasındaki sözdizimi, zaman kullanımı ve çok anlamlılık farklarının öğrenme sürecini karmaşıklaştırdığını ifade etmişlerdir. Bu bulgular, Pogosova (2022), Avvakumova ve Sergienko (2022) ve Alisultanov vd. (2023) tarafından da desteklenmekte; ikinci yabancı dil öğreniminde önceki dilsel deneyimlerin hem destekleyici hem de engelleyici rol oynayabileceği belirtilmektedir.

Yetişkin bireylerin öğrenme süreci, sadece dilsel zorluklarla değil; aynı zamanda pedagojik ve psikolojik engellerle de şekillenmektedir. Araştırma bulguları, yetişkinlerin yanlış yapma korkusu, düşük özgüven, zaman kısıtı ve bireysel öğrenme alışkanlıklarının eksikliği gibi faktörlerle süreci daha zorlu bir hâle getirdiğini göstermektedir. Bu durum, Arslan ve Akbarov (2010), Fateyeva ve Çigrinova (2015) ve Gürsoy (2010) gibi araştırmalarla örtüşmektedir.

Katılımcıların büyük kısmı, günlük yaşamda Rusçayı kullanma fırsatlarının sınırlı olduğunu belirtmiştir. Bu da öğrenmenin pasifleşmesine, edinilen bilgilerin kalıcılığının azalmasına neden olmaktadır. Buna karşın, sosyal medya, dijital platformlar ve çevrim içi oyunlar gibi araçlar aracılığıyla bazı bireylerin kendi çabalarıyla iletişim pratikleri geliştirdikleri görülmüştür. Bu bulgu, Fateyeva ve Çigrinova (2015) ve Gosya (2018) gibi çalışmalarda vurgulanan “öğrenici özerkliğinin teşvik edilmesi” ilkesine doğrudan karşılık gelmektedir.

Son olarak, katılımcıların Rusçaya yönelik mesleki ve akademik hedefleri, dil öğreniminin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda yapısal ve toplumsal bir yatırım olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Akademik, ticari, diplomatik ve kültürel amaçlarla Rusça öğrenen bireylerin çeşitliliği, yabancı dil öğretiminin çok boyutlu stratejilerle desteklenmesi gerektiğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma, Rusçayı yabancı dil olarak öğrenen yetişkin bireylerin karşılaştıkları öğrenme güçlüklerini nitel bir yaklaşımla incelemiştir. Sinop Şehit Şakir Elkovan Halk Eğitimi Merkezi’nde A1 düzeyinde Rusça eğitimi alan 15 katılımcıyla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgular hem dilsel hem de pedagojik düzeyde çeşitli sorunları ortaya koymuştur. Katılımcıların tamamı, Rusçanın öğrenilmesini önemli ve değerli bulduklarını ifade etmiştir. Ancak bu önem, öğrenme sürecinin kolay ilerlediği anlamına gelmemektedir. Araştırma bulguları, özellikle ses bilgisel (telaffuz, tonlama, vurgu) ve yapısal (isim cinsiyeti, çekimler, fiil zamanları) düzeylerde ciddi zorlukların yaşandığını göstermiştir. Bu sorunların büyük bir kısmı, Türkçeye Rusça arasındaki yapısal farklardan ve anadile dayalı dilsel alışkanlıklardan kaynaklanmaktadır.

Ayrıca, yetişkin öğrencilerin zaman yönetimi, motivasyon sürdürme, yanlış yapmaktan çekinme, düşük özgüven gibi duyuşsal ve bilişsel engellerle karşı karşıya kaldıkları da tespit edilmiştir. Bu durum, dil öğreniminin yalnızca bilişsel bir süreç değil, aynı zamanda psikolojik destek gerektiren çok yönlü bir gelişim alanı olduğunu göstermektedir.

Araştırma süresince elde edilen bir diğer önemli bulgu ise öğrenilen bilgilerin günlük yaşama taşınmasındaki sınırlılıktır. Katılımcıların çoğu, Rusçayı yalnızca kurs ortamında aktif olarak kullanabilmekte; ders dışında ise sınırlı fırsatlara sahip olduklarını ifade etmektedir. Bu durum, kalıcı ve işlevsel öğrenmenin önündeki temel engellerden biridir.

Son olarak, katılımcıların Rusçayı öğrenme nedenleri arasında akademik, ticari, kültürel ve kişisel gelişim temelli hedeflerin bulunduğu görülmüştür. Bu da yaygın eğitim kurumlarında verilen ikinci yabancı dil eğitimlerinin, katılımcı profiline göre hedef odaklı, esnek ve bireyselleştirilmiş programlarla yapılandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu araştırmanın bulgularına dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Eğitim İçeriği ve Yöntemsel Düzenlemeler

- Ses bilgisi öğretimi, sistematik biçimde yapılandırılmalı ve telaffuz, vurgu, tonlama gibi öğeler görsel-işitsel desteklerle (videolar, ses kayıtları, ses bilgisi haritaları) pekiştirilmelidir.
- Dil bilgisel cinsiyet, çekim kalıpları ve dilbilimsel yapılar için örnekli, bağlamsal ve oyun temelli öğretim materyalleri geliştirilmelidir.
- Anadilden gelen interferensi azaltmak amacıyla karşılaştırmalı dil öğretimi uygulamaları (ör. Türkçe–Rusça yapı eşleştirmeleri) ders planlarına entegre edilmelidir.

- İletişimsel yaklaşımı temel alan, konuşma ve dinleme becerilerine odaklanan uygulamalı etkinliklere daha fazla yer verilmelidir.

Yetişkin Öğrencilere Özgü Pedagojik Yaklaşımlar

- Öğrencilerin bireysel ilerleme takibini mümkün kılacak kişiselleştirilmiş ödevler ve geri bildirim uygulamaları oluşturulmalıdır.

- Motivasyonu sürdürebilecek mikro hedefler (kısa vadeli kazanımlar) belirlenmeli, bu hedeflere ulaşan öğrencilere somut geri bildirimler verilmelidir.

Yaygın Eğitim Kurumlarına Yönelik Yapısal Öneriler

- Halk eğitim merkezleri gibi yaygın eğitim kurumlarında, haftalık ders saatleri artırılmalı ve ders dışı uygulamalarla (konuşma kulüpleri, film analizleri, tandem sohbetler) desteklenmelidir.

- Otantik materyaller (haber metinleri, menüler, kısa hikâyeler) kullanılmalı, ders içerikleri günlük yaşamla ilişkilendirilmelidir.

- Sosyal medya, çevrim içi uygulamalar ve mobil öğrenme araçları gibi kaynaklar sistemli biçimde entegre edilerek sınıf dışı öğrenme ortamları yaygınlaştırılmalıdır.

Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

- Farklı yaş grupları ve meslek gruplarının dil öğrenme deneyimlerini karşılaştıran nicel ve nitel araştırmalar yapılabilir.
- Benzer şekilde, karşılaştırmalı yabancı dil öğretim modellerinin (ör. İngilizce vs. Rusça) öğrenme sürecine etkilerini ölçen deneysel araştırmalara ihtiyaç vardır.

- Rusçanın farklı düzeylerde (ör. A2 ve üstü) nasıl öğrenildiğini analiz eden boylamsal çalışmalar, uzun vadeli öğrenme çıktılarını ortaya koyabilir.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı Sinop Üniversitesi'nden (Tarih: 31.05.2024, No: 2024/162) alınmıştır.

Katılımcı Onamı: Katılımcı onamı bu çalışmaya katılan tüm katılımcılardan alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları:[Saliha KEKLİK (SK), Mahmut ÖNER (MÖ)]: Fikir-SK; Tasarım-SK; Denetleme-MÖ; Kaynaklar-SK, MÖ; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi-SK; Analiz ve/veya Yorum-SK; Literatür Taraması-SK; Yazıyı Yazan-SK; Eleştirel İnceleme-MÖ.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma 1919B012332590 numaralı TÜBİTAK Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı tarafından yürütülen, 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında desteklenmiştir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from the ethics committee of Sinop University (Date: 31.05.2024, No: 2024/162).

Informed Consent: Participant consent was obtained from all participants who participated in this study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: [Saliha KEKLİK (SK), Mahmut ÖNER (MÖ)]: Concept -SK; Design-SK; Supervision-MÖ; Resources-SK, MÖ; Data Collection and/or Processing-SK; Analysis and/or Interpretation-SK; Literature Search-SK; Writing Manuscript-SK; Critical Review-MÖ.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: This study was supported by the 2209-A University Students Research Projects Support Program, numbered 1919B012332590, carried out by the TÜBİTAK Scientist Support Programs Directorate.

Kaynakça / References

Alisultanov, A. S., Suleymanova, T. A., Sultanayeva, K. A., & Kurbanova, O. V. (2023). Tipichnye oshibki studentov pri izuchenii russkogo yazyka kak inostrannogo [Typical mistakes of students in learning Russian as a foreign language]. *Izvestiya Dagestanskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta. Psikhologo-pedagogicheskie nauki*, 17(3), 11–17. [In Russian]

Arslan, M., & Akbarov, A. (2010). Türkiye’de yabancı dil öğretiminde motivasyon-yöntem sorunu ve çözüm önerileri. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (24), 179–191.

Avvakumova, E. A., & Sergienko, N. V. (2022). Grammaticheskie trudnosti anglogovoryashchikh pri izuchenii russkogo yazyka kak inostrannogo [Grammatical difficulties of English-speaking learners in learning Russian as a foreign language]. *Mir nauki, kultury, obrazovaniya*, 4(95), 50–53. [In Russian]

Ashirmatova, M. J. (2020). Problemy v izuchenii leksiki russkogo yazyka u studentov v neyazykovoy srede [Problems in learning Russian vocabulary among students in a non-linguistic environment]. *Nauka i obrazovanie segodnya*, 3(50), 56–57. [In Russian]

Brown, H. D. (2007). *Principles of language learning and teaching* (5th ed.). Pearson Longman.

Burina, E. V. (2013). Sovremennye printsipy obucheniya vtoromu inostrannomu yazyku [Modern principles of teaching a second foreign language]. *Vestnik Rossiyskogo universiteta druzhby narodov. Seriya: Psikhologiya i pedagogika*, (4), 103–109. [In Russian]

Can, E., & Can, C. (2014). Türkiye’de ikinci yabancı dil öğretiminde karşılaşılan sorunlar. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 43–63.

Erarlan, A., & Höl, D. (2014). A study on language learning strategies of Turkish EFL learners at a state university. *Journal of Second and Multiple Language Acquisition*, 2(2), 1–10.

Fateyeva, Yu. G., & Chigrinova, E. A. (2015). Samostoyatel'naya rabota studentov pri izuchenii russkogo yazyka kak inostrannogo: problemy i perspektivy [Independent work of students in learning Russian as a foreign language: Problems and prospects]. *Simvol nauki*, (1–2), 89–92. [In Russian]

Fedorova, I. N. (2019). O trudnostyakh obucheniya russkomu yazyku studentov iz Turkmenistana [On the difficulties of teaching Russian to students from Turkmenistan]. *Norwegian Journal of Development of the International Science*, (36–4), 35–37. [In Russian]

Golami, H., Beygi, M., & Pulaki, P. (2018). Trudnosti studentov-inostrantsev pri izuchenii russkogo yazyka [Difficulties of foreign students in learning Russian]. *Mir nauki, kultury, obrazovaniya*, 2(69), 530–533. [In Russian]

Gosya, Ch. (2018). Puti preodoleniya yazykovykh trudnostey v protsesse izucheniya russkogo yazyka kak inostrannogo (RKI) [Ways to overcome language difficulties in learning Russian as a foreign language (RFL)]. *Problemy sovremennogo pedagogicheskogo obrazovaniya*, (59–1), 420–423. [In Russian]

Johnson, S. M. (2015). *Adult learning in the language classroom*. Multilingual Matters.

Kırkgöz, Y. (2007). English language teaching in Turkey: Policy changes and their implementations. *RELC Journal*, 38(2), 216–228. <https://doi.org/10.1177/0033688207079696>

Krashen, S. D. (1982). *Principles and practice in second language acquisition*. Pergamon Press.

Kuru Gönen, İ. (2005). The sources of foreign language reading anxiety of students in a Turkish EFL context (Unpublished master's thesis). Anadolu University, Eskişehir, Turkey.

Lightbown, P. M., & Spada, N. (2013). *How languages are learned* (4th ed.). Oxford University Press.

Murashova, O. V., & Solovyeva, S. A. (2014). Lingvokontseptologiya i problemy izucheniya russkogo yazyka kak inostrannogo [Linguoconceptology and problems of learning Russian as a foreign language]. *Vestnik Cherepovetskogo gosudarstvennogo universiteta*, 6(59), 71–76. [In Russian]

Obukhova, N. V. (2023). Puti preodoleniya yazykovoy interferentsii v prepodavanii russkogo yazyka kak inostrannogo v arabskoy auditorii [Ways to overcome language interference in teaching Russian as a foreign language in the Arab audience]. *Mir nauki, kultury, obrazovaniya*, 5(102), 207–210. [In Russian]

Pogosova, N. O. (2022). Aktualnye problemy obucheniya vtoromu inostrannomu yazyku i sposoby ikh resheniya [Current problems of teaching a second foreign language and ways to solve them]. *Problemy romano-germanskoy filologii, pedagogiki i metodiki prepodavaniya inostrannykh yazykov*, (18), 294–298. [In Russian]

Sabziyeva, M. (2019). Yabancı öğrencilere Rusçanın öğretiminde diyalogların rolü. *Kültür Evreni*, (36), 50–58.

Shtykova, N. V. (2014). Russkiy yazyk kak inostranny: K voprosu ob izuchenii grammatiki na nachal'nom etape (morfologicheskiy material) [Russian as a foreign language: On the study of grammar at the initial stage (morphological material)]. *Vestnik Cherepovetskogo gosudarstvennogo universiteta*, 5(58), 84–88. [In Russian]

Ulum, Ö. G. (2015). EFL policy of Turkey: Past and present. *International Journal of Development Research*, 5(9), 5577–5580.

Rusya İmparatorluğu Arşivlerinde “Ardahan”

“Ardahan” in the Archives of the Russian Empire

« Ардаган» в Архивах Российской Империи

Emre KIRLI*

Ardahan Üniversitesi, İnsani ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Rus Dili ve ve Edebiyatı Bölümü, Ardahan, Türkiye
(Sorumlu Yazar-Corresponding Author)

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Emre KIRLI

E-mail: emrekirli@ardahan.edu.tr

Geliş Tarihi/Received 20.07.2024
Revizyon Talebi / Revision Request 02.08.2024
Son Revizyon / Last Revision 18.11.2024
Kabul Tarihi/Accepted 11.03.2025
Yayın Tarihi/ Publication Date 21.08.2025

Cite this article

Kırlı,E. (2025). “Ardahan” In The Archives of the Russian Empire *Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic*, 2, 58-68.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Abstract

Ardahan, located in the north-east of our country, is Turkey's gateway to the Caucasus. This city, which is of great importance due to its strategic location, has been conquered many times by various nations throughout history. The Russian Empire, which wanted to reach the warm seas, occupied Ardahan and the city continued its existence as a city under the Kars Oblast within the Tbilisi Guberniya for 40 years. The capture of Ardahan is considered to be the first and greatest achievement of the Russian Empire in the Russian defeat of the Ottoman Empire. Because of this great success, the corps that captured the city was recognised as a hero, so much so that some places in the Russian Empire were named after Ardahan in honour of this victory. Information about the capture of Ardahan, electronic military archives in the Russian Federation, libraries of universities and books on the subject were analysed and the necessary information was obtained. The documents obtained were translated into our language by translation method. Information on the capture of Ardahan was compiled by analysing books on the subject, as well as documents obtained from electronic military archives and university libraries in the Russian Federation. These documents were obtained through translation from our language. In our research, the data in the electronic libraries, archives and some books of the Russian Federation were evaluated and rewritten in the Turkish language. By this study, it is aimed that researchers interested in war and urban historiography can access Russian sources as well as Turkish sources and contribute to future research.

Keywords: Ardahan, Russia, Ottoman, Caucasus, Turkey.

Öz

Ülkemizin kuzeydoğusunda yer alan Ardahan, Türkiye'nin Kafkasya'ya açılan kapısıdır. Stratejik konumu nedeniyle büyük önem taşıyan bu şehir, tarih boyunca çeşitli milletler tarafından defalarca fethedilmiştir. Sıcak denizlere ulaşmak isteyen Rus İmparatorluğu Ardahan'ı işgal etmiş ve şehir 40 yıl boyunca Tiflis Guberniyası bünyesindeki Kars Oblastı'na bağlı bir şehir olarak varlığını sürdürmüştür. Rusların Osmanlı Devleti'ni mağlup etmesinde, Ardahan'ın ele geçirilmesi Rus İmparatorluğu'nun ilk ve en büyük başarısı olarak sayılmaktadır. Bu büyük başarı nedeniyle şehri ele geçiren kolordu bir kahraman olarak tanındı ve öyle ki bu zaferin şerefine Rusya İmparatorluğu'ndaki bazı yerlere Ardahan'ın adı verilmiştir. Ardahan'ın alınması ile ilgili bilgiler; internet kaynakları, Rusya Federasyonu'ndaki elektronik askeri arşivler ve üniversitelerin kütüphaneleri, konuyla ilgili kitaplar analiz edilerek gerekli bilgiler elde edilmiştir. Elde edilen belgeler çeviri yöntemi ile dilimize çevrilmiştir. Ardahan'ın ele geçirilmesine ilişkin bilgiler, konuyla ilgili kitapların yanı sıra Rusya Federasyonu'ndaki elektronik askeri arşiv ve üniversite kütüphanelerinden elde edilen belgeler incelenerek derlendi. Bu belgeler dilimizden tercüme yoluyla elde edilmiştir. Araştırmamızda Rusya Federasyonu'na ait elektronik kütüphaneler, arşivler ve bazı kitaplarda yer alan veriler değerlendirilerek Türk dilinde yeniden yazılmıştır. Bu çalışma ile savaş ve şehir tarihçiliğiyle ilgilenen araştırmacıların Türkçe kaynakların yanı sıra Rus kaynaklarına da ulaşabilmesi ve gelecek araştırmalara katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Ardahan, Rusya, Osmanlı, Kafkasya, Türkiye.

* Milli Savunma Üniversitesi, Yabancı Diller Bölümü, İstanbul, Türkiye.

Аннотация

Ардаган, расположенный на северо-востоке нашей страны, является воротами Турции на Кавказ. Этот город, имеющий огромное значение благодаря своему стратегическому расположению, на протяжении истории неоднократно завоевывался различными государствами. Российская империя, стремившаяся выйти к теплым морям, захватила Ардаган, и в течение 40 лет город продолжал существовать как Карсская область в составе Тбилисской губернии. Взятие Ардагана считается первым и самым большим достижением Российской империи в разгроме Османской империи. Из-за этого успеха корпус, захвативший город, был признан героем, настолько, что в честь этой победы некоторые места в Российской империи были названы в честь Ардагана. Были проанализированы и получены необходимые сведения о взятии Ардагана, электронные военные архивы Российской Федерации, библиотеки университетов и книги по данной теме. Полученные документы были переведены на наш язык методом перевода. Информация о взятии Ардагана была собрана путем анализа книг по данной теме, а также документов, полученных из электронных военных архивов и библиотек университетов Российской Федерации. Эти документы были получены путем перевода с нашего языка. В нашем исследовании данные из электронных библиотек, архивов и некоторых книг Российской Федерации были оценены и переписаны на турецкий язык. Цель данного исследования заключается в том, чтобы исследователи, интересующиеся военной и городской историографией, могли получить доступ к российским источникам, а также к турецким и внести свой вклад в будущие исследования.

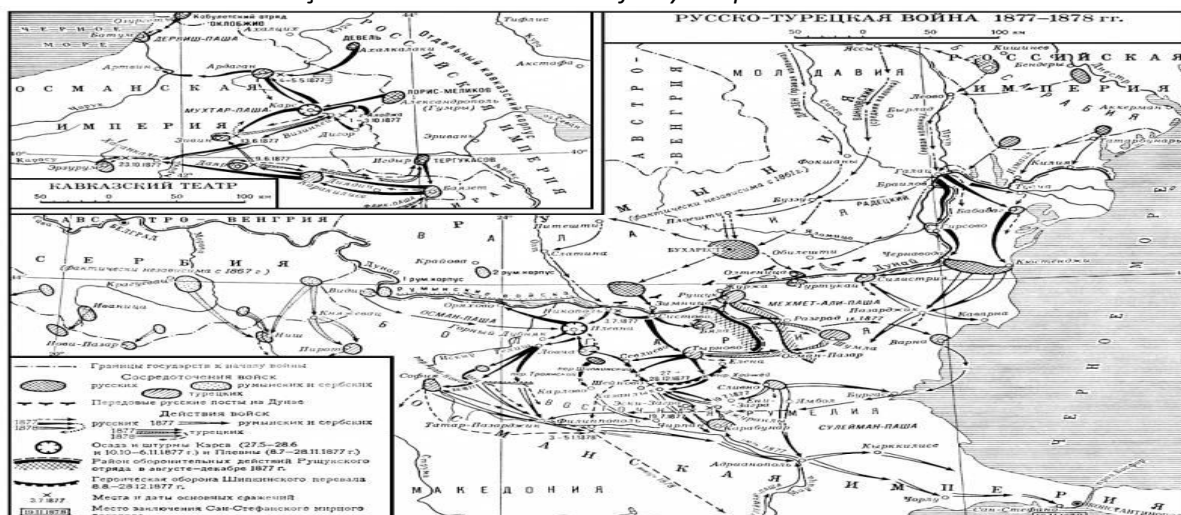
Ключевые слова: Ардаган, Россия, Османская империя, Кавказ, Турция.

1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sırasında Osmanlı İmparatorluğu hem Tuna hem de Kafkasya cephelerinde savaşmış, ancak hazırlıksız yakalanarak ağır bir yenilgi almıştır. Bir yıl süren bu savaşta Osmanlı, savunma stratejisi uygulamış olsa da Rus ordusu İstanbul yakınlarına kadar ilerlemiş ve imparatorluğun varlığı tehlikeye girmiştir. Bu gelişmeler Osmanlı'yı Ayastefanos Antlaşması'nı imzalamaya zorlamıştır. Ayastefanos Antlaşması ile Osmanlı, Balkanlar ve Kafkasya'daki nüfuzunu büyük ölçüde kaybetmiştir. Ancak, Rusya'nın bu zaferinden rahatsız olan Avrupa ülkelerinin müdahalesiyle Ayastefanos Antlaşması geçerliliğini yitirmiş ve yerine Berlin Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma sonucunda Osmanlı'nın Balkanlar ve Kafkasya'da yaşayan halkı mülteci durumuna düşmüş ve Anadolu'ya büyük göç dalgaları yaşanmıştır (Bkz. Şekil 1).

Türkiye'nin Kafkasya'ya açılan kapısı olan Ardahan, ülkemizin kuzeydoğusunda yer almaktadır. Coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca birçok kez farklı milletler tarafından kuşatılıp ele geçirilen bu şehrin adı, ilk olarak "Parkani", daha sonra ise "Artaani" olarak bilinmiştir. "Artaani" adı, Hurrice'de "şehir" anlamına gelen "art-, ard-" kökünden türetilmiştir ve Artvin, Ardauç gibi şehirlerin adları da bu kökten gelmektedir. Ayrıca, "art-ard" kökünün bir tanrının veya ibadet yerinin adı olabileceğine dair bir teori de bulunmaktadır (Kudava ve Saitidze, 2018, ss. 540–547) (Bkz. Şekil 2).

Şekil 1.

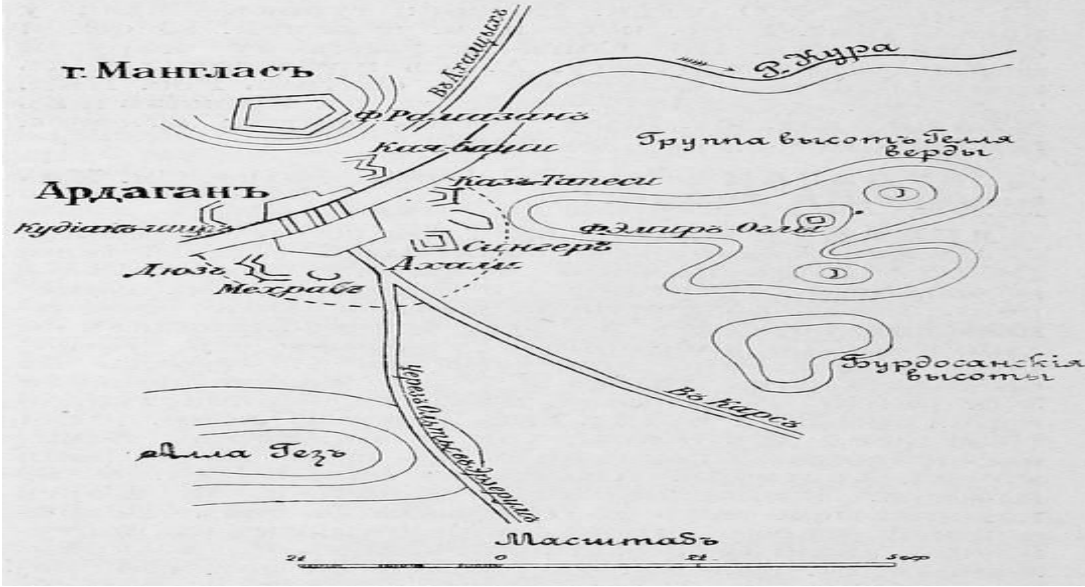
1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rus ordusuna ait Kafkasya Cephesi haritası.

Not: Военное обозрение. (27.06.2017). Штурм Ардагана. topwar.ru. <https://topwar.ru/118991-shturm-ardagana.html>

Şekil 2.

Rusya İmparatorluğu'na ait bir Ardahan krokisi.

Not: Военная энциклопедия (1911-1915) Ардаган. Наука.Искусство.Величие. 28.06.2024 tarihinde <http://history.niv.ru/doc/encyclopedia/military/articles/1680/ardagan.htm> URL'den erişim.

Bu dönemde Ardahan Kalesi, Batum, Erzurum ve Kars kalelerine giden yolların kesiştiği noktada bulunduğu için stratejik bir öneme sahip olmuştur. Türk komutası, Ardahan'ı kaleler ve tabyalarla tahkim ederek önemli bir savunma kalesine dönüştürmüştür. Kafkasya Cephe Komutanı Ahmed Muhtar Paşa, Ardahan Komutanı Hüseyin Sabri Paşa'ya şehri savunma talimatları vermiştir. Hüseyin Sabri Paşa komutasındaki kale garnizonu, 95 kale topu ve 8.100 askerden oluşmaktaydı. Korgeneral F. D. Devel komutasındaki Kafkas Ordusu'nun Akhaltsihe (Ahıska) müfrezesi ise 28 top, 8.500 piyade ve süvariden oluşuyordu.

1877 yılının Nisan ayında Ardahan'a yaklaşan bu kuvvetler, kaleyi kuşatma altına almıştır. Ancak, Korgeneral Devel, kendi kuvvetleriyle şehre saldırmaya cesaret edememiş ve Süvari Kolordusu Komutanı M. T. Loris-Melikov'dan yardım talep etmiştir. Melikov, taarruzu ortak yönetmek amacıyla Devel'e, Korgeneral V. A. Geyman komutasında bir müfrezeye tahsis etmiştir. Gelen takviye kuvvetlerle birlikte Akhaltsihe müfrezesi, 15.000 süngü ve kılıç, 56 sahra topu ve 20 kuşatma silahına sahip olmuştur.

4 ve 5 Mayıs'ta keşif yapılarak, 5 ve 6 Mayıs'ta kaleye saldırmak için bir plan hazırlanmıştır. 4 Mayıs gecesi, 10 topçu bataryası mevzilenmiş ve şafak vakti 20 topun yoğun ateşiyle desteklenen Gelaverdi Tepeleri'ne (Gölebert) saldırı başlatılmıştır. Öğleden sonra istihkamlar ele geçirilmiş ve Ardahan'a saldırı hazırlıkları başlamıştır. Devel'in komutasındaki ilk birlik kolu, Ramazan Tabyası'na göstermelik bir saldırı düzenleyecek, V. A. Geyman komutasındaki ikinci birlik kolu ise ana darbeyi güneyden ve Gelaverdi Tepeleri'nin doğusundan gerçekleştirecekti. Taarruzdan önce büyük bir topçu bombardmanı yapılmış ve 5 Mayıs'ta piyadeler saldırıya geçmiştir. Keşifler sonucunda düşmanın dağlara doğru aceleyle geri çekildiği tespit edilince saldırı planlanandan erken başlamıştır. Geceye doğru Ardahan, Rus orduları tarafından ele geçirilmiştir (Bkz. Şekil 3, Şekil 4, Şekil 5). Rus birliklerinin kaybı 296 ölü ve yaralı, Osmanlı birliklerinin kaybı ise yaklaşık 3.000'dir.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Kafkas Cephesi'nde yer alan Ardahan'ın Ruslar tarafından ele geçirilmesi, Rus ordularının Kafkasya'daki ilk büyük başarısı olarak kabul edilmiştir. Bu vahim sonuç, stratejik öneme sahip Kars'ın alınmasını da kolaylaştırmıştır.

Şekil 3.

Rus ressam A. D. Kivşenko'nun "Ardahan Kalesi'ne Taarruz" adlı tablosu.

Not: Кившенко Алексей Данилович. Кившенко Алексей Данилович: Штурм крепости Ардаган 5 мая 1877 года. 1886. Галерея № 30 арт салон. Написание картин ручной работы. <https://www.gallery30.ru/kopii-kartin-russkikh-khudozhnikov/kivshenko-aleksey-danilovich/shturm-kreposti-ardağan-5-maya-1877-goda-1886/>

Şekil 4.

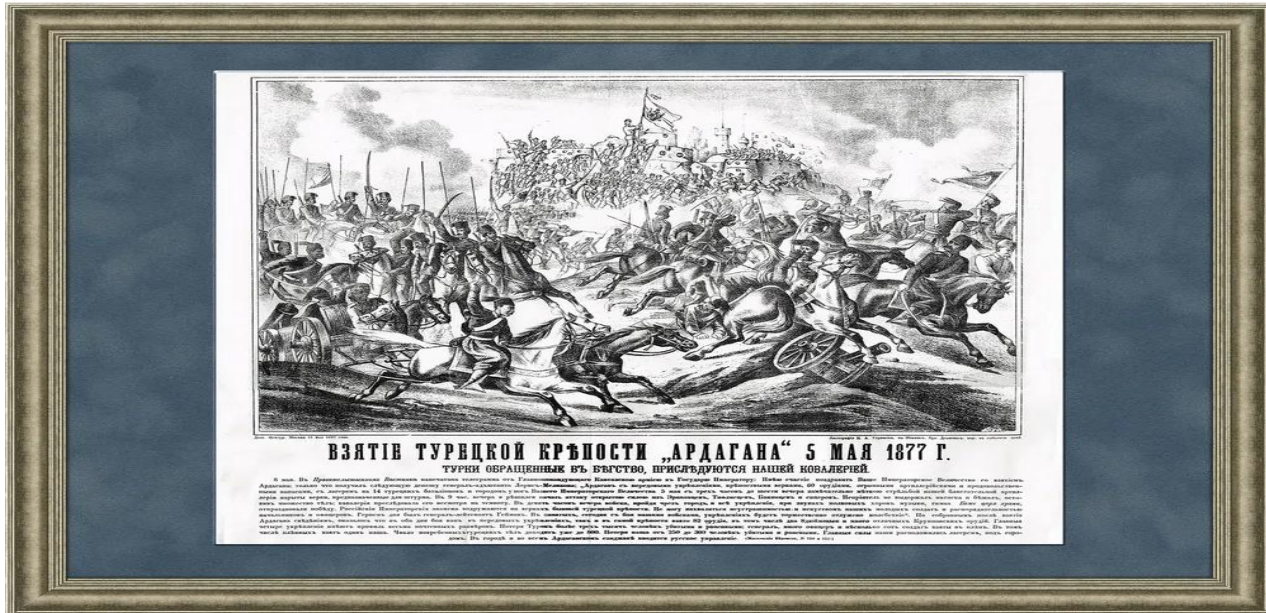
Ardahan'ın alınışını temsil eden renkli litografi görseli.

Not: Великая Европейская война взятие Ардагана. Лубок. Пермская художественная галерея. 28.06.2024 tarihinde <https://permartmuseum.ru/exhibit/20679> URL'den erişim.

Şekil 5.

Ardahan'ın 1877 yılında alınışını gösteren litografi: "Bir Türk kalesi olan "Ardahan'ın" ele geçirilmesi. 5 Mayıs 1887. Türk kalesi "Ardahan'ın" ele geçirilmesi 5 Mayıs 1887. Kaçmaya başlayan Türkler süvarilerimiz tarafından takip ediliyor".

Not: Грушков П. А. 1877. Взятие русскими турецкой крепости "Ардагана", старинная литография. Rarita галерея арт подарков. 28.06.2024 tarihinde https://rarita.ru/catalog/gravyury/vztyatie_russkimi_turetskoy_kreposti_ardagana_starinnaya_litografiya/#gallery URL'den erişim.

Yukarıdaki litografide 1877 yılında Ardahan'ın alınışı sırasında gerçekleşen çetin çatışmaları gösterilmektedir. Görselin altındaki başlıkta "Взятие турецкой крепости «Ардагана» 5 мая 1877 г. Турки, обращенные в бегство, преследуются нашей кавалерией" (Bir Türk kalesi olan "Ardahan'ın" ele geçirilmesi. 5 Mayıs 1887. Türk kalesi "Ardahan'ın" ele geçirilmesi 5 Mayıs 1887. Kaçmaya başlayan Türkler süvarilerimiz tarafından takip ediliyor) yazmaktadır.

Şekil 6.

5-6 Mayıs 1877: Loris-Melikov'a Ardahan Kalesi'nin Ele Geçirilmesi Kutlama Telgrafı, M. Lubshits Koleksiyonu.

КАВКАЗСКОГО ВОЕННО-ТЕЛЕГРАФИЧЕГО ПАРКА			
№	Кавказская	Телеграмма №	906
Место	Моз.	Год	1877
Рез.	Служб.	ПОДАНА.	ПОЛУЧЕНА.
Рез.	Служб.	Учен. Нач. Мам. Воев. Нач. Нач. Мам. Воев.	Служб. Нач. Мам. Воев.
№	Служб.	3	5
№	Служб.	2	12
№	Служб.	1	18
№	Служб.	2	3
Замечание			
Содержание телеграммы: Ардаганская крепость взята нашими войсками, в плен взяты турецкие войска...			
Подпись: Лорис-Меликов			
Взято: Начальник штаба Лорис-Меликов			

Not: Взятие крепости Ардаган 5-6 мая 1877 года. Филателист.ру товары для коллекционеров. 28.06.2024 tarihinde <https://philatelist.ru/product/166528/> URL'den erişim.

Sankt Petersburg'dan Kafkas Askeri Telgraf Parkı Zaim İstasyonu'na, Kafkas Ordusunun Aktif Kolordu Komutanı, Genel Komutan Yardımcısı, Süvari Generali Mihail Tarieloviç Loris-Melikov'a, Ardahan Kalesi'nin ele geçirilmesinden dolayı kendisini kutlayan telgraf (5-6 Mayıs 1877). M. Lubshits'in koleksiyonundan (Bkz. Şekil 6).

Şekil 7.

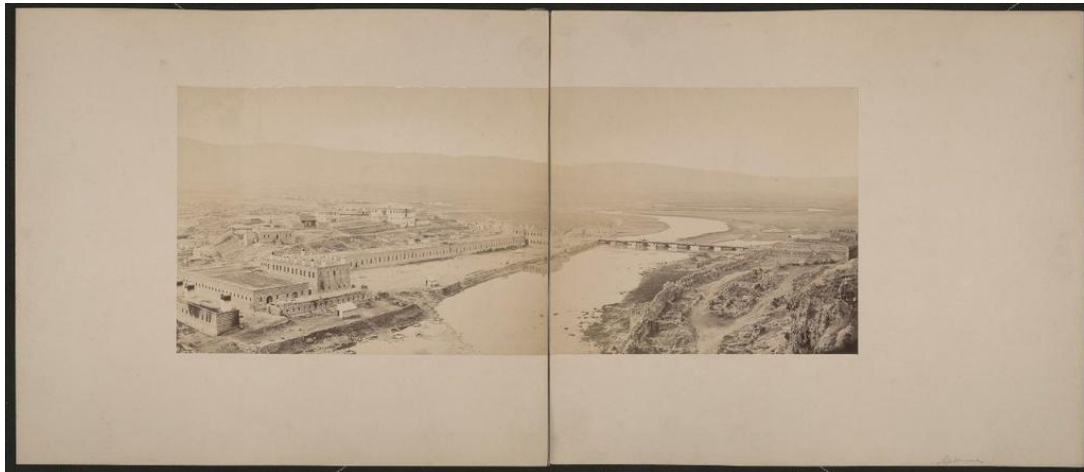
Ardahan'ın bağlı bulunduğu Kars Oblastı'nın arması ve açıklaması.

Not: Wikimedia Commons. File:Карская обл 1881 из Винклера.jpg. 28.06.2024 tarihinde https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Карская_обл_1881_из_Винклера.jpg?uselang=ru URL'den erişim.

Şekil 8.

Ardahan. 1877-1878 yıllarına ait Türk hastanesinin kalıntıları.

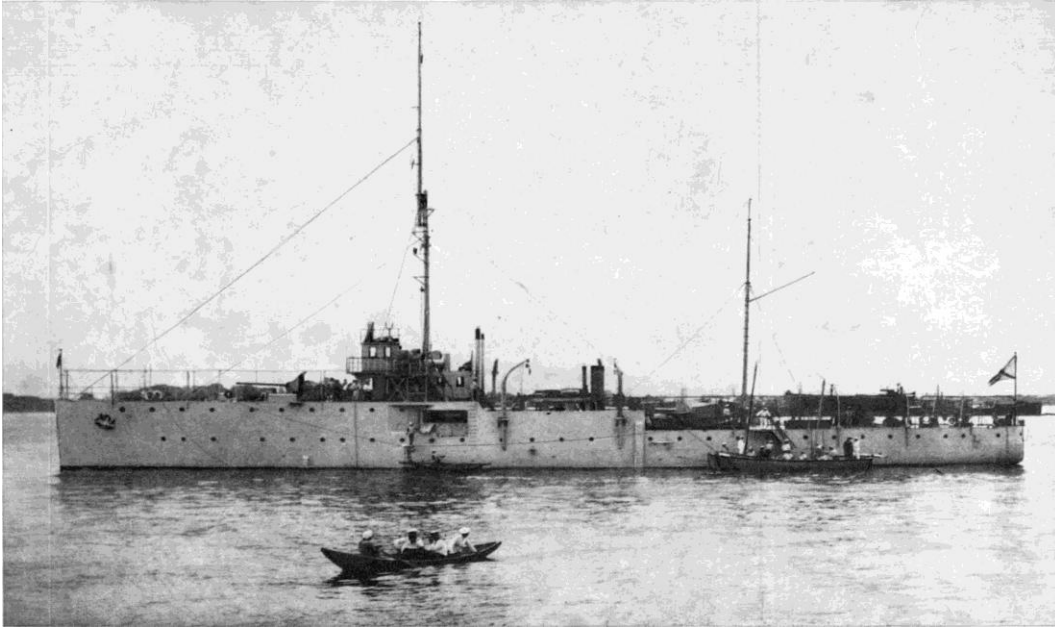

Not: Дмитрий Ермаков. 1905. История России в фотографиях. Ардаган. Остатки турецкого госпиталя 1877–1878 годов. <https://russiainphoto.ru/photos/5184/>

Rus ordusunun Ardahan'daki başarısı, ülke çapında geniş yankı bulmuştur. Bu zaferin şerefine, Ardahan adı insanlara, hayvanlara, yerleşim yerlerine, şirketlere, restoranlara ve doğal alanlara verilmiş olup, birçoğu günümüze kadar ulaşmıştır. Ardahan Muharebesi'nde çatışan bir askeri müfrezenin savaştan sonra Batum'a konuşlanması ve Ardahan müfrezesinin komutanı Tümgeneral K. V. Komarov'un Batum'un ilk valisi olması nedeniyle şehirde "Ardagani" adında bir gölet ve restoran, ayrıca "Ardaganka" adında bir tabya ve mahalle bulunmaktadır (Bkz. Şekil 7). Rusya'nın Akhtubinsk şehrinde de "Ardagan" adında bir mahalle bulunmaktadır (Bkz. Şekil 8). Rusya İmparatorluğu donanmasındaki bir savaş gemisine "Ardagan" adı verilmiş (Bkz. Şekil 9), ancak Rusya İmparatorluğu'nun yıkılması ve Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla adı değiştirilmiştir (Veselov, 1988, s. 12, 13).

Şekil 9.

Savaş gemisi "Ardagan"

Not: Архив фотографий кораблей русского и советского ВМФ. Канонерская лодка "Ардаган". 24.06.2024 tarihinde <https://navsource.narod.ru/photos/04/059/index.html> URL'den erişim.

1914 yılında Ardahan Okrugu, kazalar ve kırsal bölgeler olmak üzere 4 kaza ve 14 kırsal bölgeye ayrılmıştır. İdari bölümler şu şekildedir:

- **Ardahanskiy (Ardahan) kazası** (merkezi Ardahan şehri): Dadagyulskiy (Dedegül), Mikhaylovskiy, Nikolayevskiy, Tamalskiy, Tikanskiy.
- **Gelskiy (Göle) kazası** (merkezi Tahtakıran köyü): Vargeniskiy, Korovenskiy, Okamskiy, Rodionovskiy, Khaskeyskiy (Hasköy).
- **Poskovskiy kazası** (merkezi Ahıska): Digurskiy, Çilvanskiy.
- **Çandırskiy kazası** (merkezi Zurzuna köyü): Zinzalskiy, Kanarbelskiy.

Ardahan zaferinden aldıkları güçle, ana kuvvetler 12 Mayıs'ta Kars'ın kuzeydoğusunda yoğunlaşmıştır. Kuşatma toplarının

gelişini beklerken ve Ahmed Muhtar Paşa'nın yaklaşmakta olan saldırısına dair söylentileri dikkate alarak, Kars Kalesi'ni abluka altına almak için birlikler iki müfrezeye ayrılmıştır. Devel komutasındaki müfreze Kars yakınlarında bırakılırken, Geyman komutasındaki diğer müfreze Ağrı Dağı yakınlarındaki Soğanlık sıradağlarının gerisine hareket edecektir. Bu müfreze, Ahmed Muhtar Paşa'nın Kars'a ilerlemesini önleyecek ve mümkünse onu yenerek, Eleşkirt vadisi boyunca ilerleyen ve o sırada tamamen izole bir konumda bulunan Korgeneral A. A. Tergukasov'un Erivan müfrezesine yardım edecekti.

Şekil 10.

Ardahan ve Kars'ın Ruslar tarafından ele geçirilmesinden sonra Tiflis Guberniyası bünyesinde kurulan, Ardahan'ın da içinde bulunduğu etnografik Kars Oblastı haritası.

Not: Sabuhi from Baku (talk | contribs). 18.12.2014. File: Ethnographic map of the Kars Oblast 1902 png. Wikimedia Commons. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ethnographic_map_of_the_Kars_Oblast-1902.png

Osmanlı tarım istatistiklerine göre, Ardahan'ın bağlı bulunduğu Kars vilayetinde başlıca tahıl ürünleri buğday ve arpadır. Ayrıca, mercimek ve diğer baklagiller, lahana, kavun, karpuz, elma, kiraz ve üzüm gibi meyveler de az miktarda yetiştirilmiştir. Ancak, tütün, birçok sebze türü, pirinç ve patates yetiştirilmemiştir. Rusya İmparatorluğu'nun himayesi altına girdikten sonra, 1878 yılından itibaren tarımın geliştirilmesi için adımlar atılmıştır. Ancak, 1914 yılındaki adres-takvimde Kars Oblastı için "bahçelerden elde edilen sebzeler: lahana, patates, pancar, soğan, havuç, fasulye, domates, salatalık olmakla birlikte yetiştiriciler arasında gerekli bilgi ve beceri eksikliği nedeniyle ürünler düşük kalitedir" şeklinde bahsedilmektedir (Bkz. Şekil 10).

Rus yönetimi altında, yerel halk toprağı işlemek için at ve ağır saban kullanmaya başlamıştır. 1884 ile 1913 yılları arasında ekili arazilerin büyüklüğü iki katına, köylü nüfusu ise dört katına çıkmıştır. Çoğunluğu Malakanlar ve Duhaborlar olan Rus kolonistler bölgeye yerleştirilmiştir. Yerel atlar küçük ve zayıf oldukları için Molokan cinsi, taşımacılık için özel olarak yetiştirilmiştir. Bu cins atlar büyük ve güçlü olup, cidago yükseklikleri 148-158 cm arasındaydı. Bölgede at taşımacılığı önemli bir rol oynamasına rağmen, iyi cins aygırların bulunmaması nedeniyle Molokan atı cinsi bozulmuştur.

Bunun yanı sıra, Kars Oblastı'nda süt üretimi de geliştirilmiş ve bölgede Molokan cinsi inekler yetiştirilmeye başlanmıştır. Bu cins, muhtemelen yerel inek ırkının Simental ırkı ile melezlenmesinden türetilmiştir. Rus yönetimi, ineklerin melezlenmesinin genellikle gelişigüzel yapıldığını, ineklere yeterince bakılmadığını ve bu nedenle süt veriminin ortalama düzeyde kaldığını kaydetmiştir. Bölge halkı, yetiştirdikleri büyükbaş hayvanları Tiflis ve Batum oblastlarına, koyunları ise Osmanlılara satmıştır.

1897 yılında, Rusya genelinde yapılan ilk nüfus sayımına göre Ardahan ilinin toplam nüfusu 65.763 kişidir. Sayım, konuşulan dillere göre gruplandırılmıştır. Nüfusun demografik yapısı şöyledir:

- **Türkler** – 14623 erkek ve 13424 kadın olmak üzere toplam 28047 kişi.
- **Karapapaklar** – 4047 erkek ve 3827 kadın olmak üzere 7874 kişi.
- **Tatarlar (Azerbaycan Türkleri)** – 20 erkek ve 17 kadın olmak üzere 37 kişi.
- **Başkurtlar** – 1 kişi (erkek).
- **Kürtler (Yezidilerle birlikte)** – 6598 erkek ve 5967 kadın olmak üzere 12565 kişi.
- **Türkmenler** – 2220 erkek ve 2108 kadın olmak üzere 4328 kişi.
- **Rumlar (Yunanlar)** – 3934 erkek ve 3905 olmak üzere 7839 kişi.
- **Ruslar** – 1289 erkek ve 677 kadın olmak üzere 1966 kişi.
- **Ukraynalılar** – 381 erkek ve 2 kadın olmak üzere 383 kişi.
- **Polonyalılar** – 203 erkek ve 4 kadın olmak üzere 207 kişi.
- **Belaruslular** – 6 erkek ve 2 kadın olmak üzere 8 kişi.
- **Ermeniler** – 1144 erkek ve 774 kadın olmak üzere 1918 kişi.
- **Gürcüler** – 101 erkek ve 6 kadın olmak üzere 113 kişi.
- **Farsiler (İranlılar)** – 89 erkek ve 48 kadın olmak üzere 137 kişi.
- **Yahudiler** – 107 erkek ve 6 kadın olmak üzere 113 kişi.
- **Osetler** – 36 erkek ve 11 kadın olmak üzere 47 kişi.
- **Litvanyalılar** – 41 erkek ve 4 kadın olmak üzere 45 kişi.
- **Almanlar** – 28 erkek ve 2 kadın olmak üzere 30 kişi.
- **Avarlar** – 20 kişi (kadın).
- **Dargiler** – 7 kişi (erkek).
- **Diğer milletler** – 55 kişi (erkek).

1878-1921 yılları arasında Rusya topraklarında kalan Ardahan, 25 Aralık 1914 tarihinde Türk milis kuvvetleri tarafından ele geçirilmiş, ancak 3 Ocak 1915 tarihinde boşaltılmak zorunda kalmıştır. Rusya İmparatorluğu'nun Sovyet yönetimi tarafından devrilmesiyle, 1918 yılının mart ayında imzalanan Brest-Litovsk Anlaşması uyarınca Rusya; Kars, Batum ve Ardahan'ı boşaltarak Osmanlı İmparatorluğu'na bırakmıştır. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun yenilgiye uğraması nedeniyle Osmanlılar bölgeden çekilmek zorunda kalmıştır. 1918 yılında başkenti Kars olan Güneybatı Kafkas Geçici Cumhuriyeti (Cenûb-i Garbî Kafkas Hükûmet-i Cumhuriyesi) kurulmuş, ancak 19 Nisan'da İngilizlerin Kars'ı işgal etmesiyle varlığı sona ermiştir. Nihayetinde, 23 Şubat 1921 tarihinde Ardahan anavatanına katılmıştır.

Sonuç

Bu çalışmada, Ardahan'ın tarihsel süreçteki stratejik önemi ve bu bağlamda yaşadığı değişimler, Rus İmparatorluğu arşiv belgeleri kullanılarak kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları, Ardahan'ın çeşitli ulusların egemenliği altında stratejik bir merkez olarak tarih boyunca önemini koruduğunu ve bu durumun bölgenin demografik ve ekonomik yapısına önemli ölçüde etki ettiğini göstermektedir.

Ardahan'ın stratejik konumu, özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Rusya'nın büyük zaferinin simgesi haline

gelmiştir. Bu zaferin ardından, Rus topraklarının çeşitli yerlerine Ardahan ismi verilmiş ve şehir, Rus askeri ve sivil idaresinin önemli bir merkezi olmuştur. Bu dönemde yapılan idari düzenlemeler ve demografik değişiklikler, Ardahan'ın tarihi önemini daha da artırmıştır.

Bu dönemde, Rus hakimiyeti altındaki Ardahan'da tarım ve hayvancılık ekonomik açıdan önemli ölçüde gelişmiştir. Ancak, bu yatırımlar genellikle plansız ve düzensiz olduğundan, bölgenin potansiyeli yeterince değerlendirilememiştir. Tarım ve hayvancılıkta verimliliğin artırılması için daha sistemli ve planlı bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, modern tarım teknolojileri ve hayvancılık yöntemlerinin kullanılması, bölgenin ekonomik potansiyelinin tam olarak değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

1897 yılında, Rusya genelinde yapılan ilk nüfus sayımına göre Ardahan'ın nüfus yapısı çok çeşitlidir. Bölgenin nüfusunu Türkler, Karapapaklar, Kürtler, Türkmenler, Rumlar ve Ruslar gibi çeşitli etnik gruplar oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu çeşitlilik, Ardahan'ın tarihi boyunca farklı kültürleri kucakladığını ve zengin bir kültürel mirasa sahip olduğunu göstermektedir. Bu kültürel çeşitliliğin korunması ve tanıtılması, Ardahan'ın turizm potansiyelini artırarak bölgenin sosyal dokusunun güçlenmesine katkı sağlayabilir.

Arşiv belgelerinin kapsamlı bir şekilde incelenmesi, Ardahan'ın tarihi hakkında daha ayrıntılı ve kapsamlı bilgi sağlayacaktır. Bu literatürlerin sistematik analizi, gelecekteki araştırmalar için önemli bir temel oluşturacaktır. Ayrıca, Ardahan'ın idari ve demografik yapısının daha kapsamlı incelenmesi, bölgenin geçmişte yaşadığı idari ve demografik geçişlerin daha derinlemesine anlaşılmasını sağlayacaktır.

Sonuç olarak, Ardahan'ın tarihi seyri, stratejik konumu ve etnik çeşitliliği, şehrin farklı zamanlarda farklı devletler tarafından yönetilmesine neden olmuştur. Rus İmparatorluk dönemine ait belgelerin incelenmesi, Ardahan tarihinin anlaşılmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Bu çalışma, Ardahan'ın tarihinin daha derinlemesine anlaşılmasına yönelik gelecekteki araştırmalara önemli bir temel oluşturmaktadır. Bu bulgular ışığında, Ardahan'ın ekonomik ve kültürel potansiyelinin tam olarak değerlendirilmesi, tarihi ve kültürel mirasının korunması ve tanıtılması için daha planlı ve sistemli bir yaklaşım benimsenmelidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

Badem, C. (2014). Forty years of Black Days? The Russian administration of Kars, Ardahan, and Batum 1878–1918. In G. Artan, H. Berktaş, & A. Faroqhi (Eds.), *Russian-Ottoman borderlands: The Eastern Question reconsidered* (pp. xx–xx). New York: Routledge. Erişim tarihi: 16 Haziran 2024, <https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=wgjxAwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR7>

Entsiklopedicheskii slovar' Brokgauza i Efrona. (1890). *Arago — Autka. Entsiklopedicheskii slovar' Brokgauza i Efrona* (T. II, ss. 46–47). Erişim tarihi: 19 İyun' 2024, <https://ru.wikisource.org/wiki/ЭСБЕ/Ардаган>

Fleetphoto.ru. (n.d.). *Ardahan [Geminin bilgileri]*. Erişim tarihi: 15 Haziran 2024, <https://fleetphoto.ru/vessel/91824/>

Kavkazskii kalendar' na 1915 god. (1914). *Tiflis: Glavnoe upravlenie namestnika Kavkaza*. (70-i god, 1013 s., 616 stb.). Erişim tarihi: 16 İyun' 2024, <https://www.prlib.ru/item/417320>

Kudava, B., & Saitidze, G. (2018). *Tao-Klarjeti: Historical and cultural essays*. Artanuji Publishing.

Pamiatnaia knizhka i adres-kalendar' Karskoi oblasti na 1914 god. (1914). (7-i god). Erişim tarihi: 18 İyun' 2024, https://viewer.rusneb.ru/ru/000200_000018_v19_rc_1730909?page=1

Pervaia vseobshchaia perepis' naseleniia Rossiiskoi Imperii 1897 g. (1899–1905). (Red. N. A. Troinitskii). Karskaia oblast' (T. 64: VII, 1–3, 34–63). Sankt-Peterburg: Tsentral'nyi statisticheskii komitet Ministerstva vnutrennikh del.

Shabanov, D. F. (1877–1878). *Opisanie boevoi zhizni v minuvshuiu voinu 13-go leib-grenaderskogo Erivanskogo Ego Imperatorskogo Velichestva polka*. Erişim tarihi: 20 İyun' 2024, <https://runivers.ru/bookreader/book103800/#page/22/mode/1up>

Shefov, N. (2002). *Bitvy Rossii*. Voenno-istoricheskaia biblioteka.

Veselov, P. (1988). "Kars" i "Ardagan". *Modelist-Konstruktor*, (4), 12–13. Erişim tarihi: 18 İyun' 2024, https://web.archive.org/web/20110831084413/http://base13.glasnet.ru/text/kl_kars/mk880409.htm

Voennyi entsiklopedicheskii slovar'. (1986). Moskva: Voennoe izdatel'stvo Ministerstva oborony SSSR.

Сравнительный анализ концепта "море" в произведениях К. Г. Паустовского и Саита Фаика Абасыяныка

K. G. Paustovski ve Sait Faik Abasıyanık'ın Eserlerinde "Deniz" Kavramının Karşılaştırmalı Analizi

Comparative Analysis of the Concept of 'Sea' in the Works of K. G. Paustovsky and Sait Faik Abasıyanık

Olha BOIKO

Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum, Türkiye

(Sorumlu Yazar-Corresponding Author)

Deniz KABADAYI

Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum, Türkiye

Аннотация

Статья посвящена сравнительному анализу концепта "море" в произведениях российско-украинского писателя К. Г. Паустовского и турецкого писателя Саита Фаика Абасыяныка. Объектами исследования стали произведения К. Г. Паустовского "Черное море" и рассказ С. Ф. Абасыяныка "Stelyanos Hrisopulos Gemisi" (Корабль Стельяноса Хрисопулоса), предметом - фрагменты, в которых реализован концепт «море». Цель статьи: проанализировать лексемы, входящие в концептуальное поле "море" в названных произведениях, сравнить их функции в тексте. Задачи: создать выборку фрагментов из текстов двух писателей, в которых упоминается море, природа, возле моря, а также жизнь рыбаков, сопоставить их, выявить сходства и различия. Анализ позволяет сделать вывод о мифологическом подходе С. Ф. Абасыяныка к описанию моря и о более объективном, но в то же время метафорическом взгляде на море К. Паустовского.

Ключевые Слова: Концептология, компаративистика, морская тематика, мифологизм

Öz

Bu makale, Rus-Ukraynalı yazar K. G. Paustovski ve Türk yazar Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerindeki "deniz" kavramının karşılaştırmalı analizine dayanmaktadır. Makalenin amacı: iki eserde "deniz" kavramsal alanına dahil olan sözcükleri analiz etmek, metindeki işlevlerini karşılaştırmak. Hedefler: iki yazarın metinlerinden denizden, denize yakın doğadan ve balıkçıların yaşamından bahseden parçalardan bir seçki oluşturmak. Çalışmanın nesnesi K. G. Paustovski'nin "Karadeniz" adlı eseri ve S. F. Abasıyanık'ın "Stelyanos Hrisopulos Gemisi" adlı kısa öyküsüdür. Analiz, S. F. Abasıyanık'ın deniz tasvirine mitolojik yaklaşımı ve K. G. Paustovski'nin daha nesnel ama aynı zamanda metaforik deniz görüşü hakkında sonuca varmamızı sağlar.

Anahtar Kelimeler: Kavram bilim, karşılaştırmacılık, deniz temaları, mitolojizm

Abstract

The article is devoted to the comparative analysis of the concept 'sea' in the works of the Russian Ukrainian writer K. G. Paustovsky and the Turkish writer Sait Faik Abasıyanık. The aim of the article is to analyse the lexemes included in the conceptual field 'sea' in the two works and to compare their functions in the text. Objectives: to create a selection of fragments from the texts of the two writers, which mention the sea, nature near the sea, as well as the life of fishermen. The object of the study was K. G. Paustovsky's work 'The Black Sea' and S. F. Abasıyanık's short story 'Stelyanos Hrisopulos Gemisi' (The Ship of Stelyanos Chrysopulos). The analysis allows us to conclude about S. F. Abasıyanık's mythological approach to the description of the sea and about K. F. Paustovsky's more objective, but at the same time metaphorical view of the sea.

Keywords: Conceptology, comparativism, marine themes, mythologism

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Olha BOIKO

E-mail: boiko.olga.onu@gmail.com

Geliş Tarihi/Received 26.12.2024

Revizyon Talebi / Revision Request 17.04.2025

Kabul Tarihi/Accepted 16.06.2025

Yayın Tarihi/ Publication Date 21.08.2025

Cite this article

Boiko, O. & Kabadayi, D. (2025). Comparative analysis of the concept of 'sea' in the works of K. G. Paustovsky and Sait Faik Abasıyanık. *Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic*, 2, 69-75.

Цитировать эту статью

Boiko, O. & Kabadayi, D. (2025). Сравнительный анализ концепта "море" в произведениях К. Г. Паустовского и Саита Фаика Абасыяныка. *Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic*, 2, 69-75.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Введение

Статья посвящена сравнительному анализу концепта “море” в произведениях российско-украинского писателя К. Г. Паустовского и турецкого писателя Саита Фаика Абасыяныка. Объектами исследования стали произведения К. Г. Паустовского “Черное море” и рассказ С. Ф. Абасыяныка “Stelyanos Hrisopulos Gemisi” (Корабль Стельяноса Хрисопулоса), предметом - фрагменты, в которых вербализован концепт «море». Цель статьи: проанализировать лексемы, входящие в концептуальное поле “море” в указанных произведениях, сравнить их функции в тексте. Задачи: создать выборку фрагментов из текстов двух писателей, в которых упоминается море, сопоставить их, выявить сходства и различия. Концептуальный анализ позволяет сделать вывод о мифологическом подходе С. Ф. Абасыяныка к описанию моря и о более объективном, но в то же время метафорическом взгляде на море К. Паустовского. Объект исследования был избран исходя из схожести жанров – рассказы – и того, что оба писателя жили в один исторический период и много внимания уделяли Чёрному морю, хоть и проживали на противоположных его берегах.

Саит Фаик Абасыянык родился 18 ноября 1906 года в Адапазары. Он начал своё образование в Стамбульском Университете. Но позже его образование продолжилось во Франции. Первое произведение Саита Фаика «Самовар» было опубликовано в 1936 году. В 1953 году писатель был избран почетным членом “Общества Марка Твена”. Он умер 11 мая 1954 года. Среди выдающихся произведений Саита Фаика можно выделить “Самовар”, “Бесполезный человек”, “Облако в воздухе”, “Корабль Стельяноса Хрисопулоса”.

Саит Фаик - писатель, оставивший глубокий след в турецкой литературе. Он привнес в турецкую литературу новый стиль. По словам Ф. М. Анды, «Многие историки литературы и исследователи утверждают, что его рассказы внесли большой вклад в современную турецкую историю как по форме, так и по содержанию, и что он создал стиль под названием “Мастерство рассказа Саита Фаика” в нашей современной литературе» (Andı, 2005, с. 8). Произведения, которые Саит Фаик завещал своим читателям, и особенно этот его успех, сделали его одним из незабываемых имен турецкой литературы. По словам Ф. Коркмаз, «Саит Фаик прежде всего является литературным революционером» (Korkmaz, 2014, с. 4). Саит Фаик мастерски и изящно использует турецкий язык в своих произведениях. По мнению Т. Алангу, Саит Фаик — один из самых искусных авторов, пишущих на турецком языке (Alangu, 1956, с. 54).

Саит Фаик не рассматривал написание рассказов как хобби или работу, которая приносит только удовольствие. Он подходил к этой работе профессионально. По словам М. Х. Саглама и С. Коркута, «Саит Фаик Абасыянык - один из тех писателей, которые приняли написание рассказов как профессию» (Sağlam ve Korkut, 2019, с. 464). Таким образом, можно сделать вывод, что такой подход Саита Фаика поднял его на важный уровень среди писателей. Т. Алангу назвал Саита Фаика самым оригинальным, самым искусным и самым великим рассказчиком того периода (Alangu, 1956, с. 51). Саит Фаик - впечатляющий писатель, ставший примером для писателей своего времени и будущих поколений. Многие писатели его периода и последующих поколений брали Саита Фаика за образец и стремились стать такими же литераторами, как он. Как объясняет Ф. М. Анды, «Саит Фаик - один из самых значительных сказочников нашей литературы республиканского периода, оказавший большое влияние на своих современников и писателей последующих поколений» (Andı, 2005, с. 8).

Константин Георгиевич Паустовский родился 19 мая 1892 года в Москве. Писатель учился в Киевском университете. Первый небольшой рассказ Паустовского “На воде” был напечатан в киевском альманахе “Огни”. Константин Паустовский вошёл в число кандидатов на Нобелевскую премию по литературе в 1967 году. Паустовский умер в 1968 году. К выдающимся произведениям Паустовского относятся “Черное море”, “Золотая роза” и “Далёкие годы”. Я. Ян считает, что “Константин Георгиевич Паустовский – оригинальное воплощение лирико-романтической тенденции в русской литературе. Он создал свою оригинальную природную эстетику” (Ян 2015, с. 62).

Словарное наполнение концептосферы «море» в русском и турецком языках.

Море в рассказах К. Паустовского и С. Ф. Абасьяныка занимает центральное место, но, в то же время, писатели высказывают свои собственные взгляды на море. Обратимся к трактовке словарного наполнения концепта “море”: “В словарных дефинициях концептуализируются следующие признаки: необозримое пространство, водоём, наполненность горько-солёной водой; не изолированный водоём, а соединённый с океаном” (İlyina, 2017). Обратим также внимание, что, по утверждению Е. Ильиной, “лексема “море” имеет общеславянскую этимологию, о чём свидетельствуют однокоренные эквиваленты в родственных языках... (İlyina, 2017). В то же время в турецком языке слово “deniz”, обозначающее море, совершенно не совпадает по звуковому наполнению, и, согласно трактовке, “Образовано от древнетюркского teniz «большое озеро, море». Это слово происходит от древнетюркского ten «равноправный, равный» (Etimoloji-Türkçe). Таким образом, концептуальное наполнение турецкой и русской лексем совпадают.

Как утверждает Е. Ильина, “концепт “море” представляет собой структуру, включающую характеристики, связанные как с коллективным знанием, так и с индивидуальным, поскольку автор субъективно отражает познаваемый мир, интерпретируя его в соответствии с собственным мировоззрением и мировидением” (İlyina, 2014).

Море у Саита Фаика

По словам М. Х. Саглам и С. Коркут, “Саит Фаик придает большое значение деталям в своих рассказах” (Sağlam, Korkut 2019, с. 467). В своих произведениях Саит Фаик подробно описывает море, воздух, окружающую среду, рыбаков, корабли и людей. Писатель связывает жизнь людей с морем, комментирует изменчивую природу моря, а иногда приписывает морю и кораблям человеческие черты. Подобные повествования свидетельствуют о том, что он придает большое значение деталям.

Анды утверждает: “Таково творчество Саита Фаика, что его рассказы невозможно представить отдельно от моря, людей, зарабатывающих на жизнь морем, рыбаков, девушек рыбаков, судовщиков и владельцев рыбацких лодок”. (Andi, 2015, с. 13). Саит Фаик отражает эти темы в своих работах через призму собственного жизненного опыта. По сути, Саит Фаик - один из писателей турецкой литературы, который в наибольшей степени отразил в своих произведениях автобиографию (Sağlam&Korkut, 2019, с. 465).

Саит Фаик становится на точку зрения рыбаков и в этом аспекте описывает море, проводит параллели между спокойным состоянием моря и спокойствием человека. “Deniz sanki bomboş” (Как будто море пустое), “İhtiyar, uzun zaman sakin bir deniz gibi bekleyesek, susacaktır” (Старик долго будет ждать и молчать как спокойное море). Саит Фаик использует прилагательные “bomboş” (пустое) и “sakin” (спокойное), чтобы подчеркнуть пустынную и безмолвную природу моря. В первой цитате пустынная природа моря предстаёт злобной: рыбак видит, что в море нет рыбы, а это грозит ему голодом. Вторая цитата, наоборот, проводит параллели между умиротворённым человеком и штилевым морем.

Например: “Ve denize bir dakika durup bakmaya vakitleri olmadığını söyleyen bu insanlar ne zevksiz mahluklardı” (И эти люди, которые говорили, что у них нет времени остановиться и взглянуть на море хоть на минуту, были такими безвкусными существами), “Trifon denize girmeyenlerle arkadaşlık bile etmek istemezdi” (Трифон даже не хотел дружить с теми, кто не ходил в море). Саит Фаик изображает людей, которые не любят море, не уделяют ему времени и не имеют к нему никакого отношения. Он описывает таких людей прилагательным “zevksiz”, а также пишет, что с такими людьми не стоит заводить близких отношений. Другими словами, Саит Фаик подчёркивает, что люди, которые не любят море, не могут наслаждаться жизнью и в принципе являются бесполезными, “лишними” людьми.

Саит Фаик, рассуждая о масштабах и значении морского пространства, в основном использует риторически-вопросительные предложения, не требующие ответа, но характеризующие его благоговейное отношение к морю, и вопросы эти адресованы как бы во вселенную: “Zaten deniz kadar meçhul bir şey var mıydı” (Разве существует что-то более неизведанное, чем море), “Dersler deniz kadar güzel, deniz kadar öğretici miydi acaba” (Были ли уроки такими же красивыми и полезными, как море), “Adanın sahilinden gelip geçen vapurlara bakar, acaba başka denizler de bu öne serilen gibi midir diye düşünürdü” (Он смотрел на проплывающие мимо паромы на берегу острова и думал, похожи ли другие моря на это). Саит Фаик задаётся вопросом, есть ли что-то более неизведанное, чем море.

Н. Теребихин утверждает: “Вода – это не только порождающее лоно и крестильная купель мира и человека, но и та смертная материя, в которую они облакаются и претворяются “на краю” – на берегу времени и пространства. Являясь универсальной сокровищницей всего религиозного опыта человечества, памятующего о своём происхождении из вод мирового океана, водный, или морской, комплекс представлений по-разному осваивался и продуцировался, выражался в мифопоэтических моделях разных народов мира” (Terebihin, 2006). В произведениях Саита Фаика мифологический взгляд рыбаков, живущих на берегу моря, порождает в их воображении немислимых, сказочных, невообразимых чудовищ: “Kim bilir oltaların yetişmediği, ağların serpilmediği denizlerde ne tatlı ne güzel balıklar ne haşin, yırtıcı, hayal edilmez canavarlar vardı” (Кто знает, какие милые и красивые рыбы, какие суровые, хищные, невообразимые чудовища обитали в морях, куда не доходили удочки и не забрасывались сети). В этом высказывании Саит Фаик пишет о рыбах в морских глубинах. Для описания рыб писатель использует прилагательные “tatlı” (милый) и “güzel” (красивый). Поскольку герой Саита Фаика - рыбак, и рыбы являются для него основным источником существования, он ими восторгается, отзывается о них с восхищением и благодарностью. Однако он также упоминает о чудовищах в море. Для описания этих чудовищ он использует прилагательные “haşin” (суровый), “yırtıcı” (хищный) и “hayal edilmez” (невообразимый). По тому, как Саит Фаик описывает чудовищ, можно сделать вывод, что чудовища, живущие в море в его воображении, гиперболизированы: “Fakat başkaları sorunca, o kadar canavar hikayeleriyle doluydu ki, o kadar gece yarıları, denizin karanlık, fosforlu yüzünden hışımla kocaman hayvanlar geçtiğini görmüştü ki...” (Но когда спрашивали другие, он был настолько переполнен историями о чудовищах, столько раз видел, как ночью по темной, светящейся поверхности моря стремительно проносились огромные существа...).

Море у Паустовского

Константин Паустовский также связывает людей с морем. Как утверждает Фен, “Писатель показывает, что между людьми и окружающим нас миром существует неразрывная связь” (Fen, 2022, с. 28). Это могут проиллюстрировать следующие цитаты: “Побережье Черного моря дало мне много знаний о людях, революции, кораблеводении и жизни глубин, ветрах и древних культурах”, “Лишний раз я убедился, что море соприкасается с разнообразными областями жизни и дает много неожиданных познаний для каждого, кто умеет видеть и размышлять”. Таким образом, Паустовский подчёркивает, что море испокон веков давало людям не только пропитание, но и наполняло их жизнь смыслом, знаниями, обогащало их как физически, так и духовно – особенно тех, кто, по словам писателя, склонен к размышлениям и наблюдениям.

Кроме того, писатель верит, что море – основообразующее начало для человеческой истории и его существования, уделяя внимание и собственной истории Черного моря: “Тогда Черное море называлось Понтом Эвксинским, что значит — Гостеприимное море”, и одновременно наполняя его огромным смыслом: “Черное море выбросило в жизнь этих писателей, как дарит берегам самые разнообразные вещи — от поющих раковин до сорванных с якорей плавучих мин, разносящих в пыль прибрежные скалы”. Паустовский пишет о тайне моря: “Жизнь моря оказалась настолько многообразной, что нужны были годы, чтобы узнать ее хотя бы в общих чертах”. Писатель понимает, что на исследование и понимание природы моря, его жизни требуются долгие годы, возможно, не одна жизнь.

Также наблюдаем частотность олицетворения моря: “Плеск волн в бухтах был похож на сдержанный смех”, “Море бормотало во сне и сердилось на кого-то, кто не давал ему спать”, “Море отсыпалось перед зимними бурями”. Обратим внимание, что анализ цветовой характеристики моря проводила Ж. Руденко в своей статье, посвящённой севастопольским рассказам писателя (Rudenko, 2020).

Н. Ю. Линник указывает на то, что мироощущение К. Г. Паустовского с его стремлением выявить свою модель мира, сродни взглядам Платона. Анализируя рассказ «Белая ночь», учёный отмечает: «Подобное мироощущение — с характерной для него дихотомией бытия на явное и неявное — восходит к Платону. Романтизм и символизм — его наследники» (Linnik, 2007). Однако, не отказываясь от романтизма и символизма, Паустовский не чурается и довольно точной фактической информации: “Осенью в морской воде появляются миллиарды бактерий-ноктилюк. Они похожи под микроскопом на лист водяной лилии. В них заложено множество крошечных светящихся зёрен. Они-то и вызывают свечение морской воды”, “Летом солнце нагревает верхние слои моря. Морская вода плохо проводит тепло. Поэтому верхняя нагретая вода лежит слоем в десять — двенадцать метров толщиной на глубокой холодной воде и с ней совершенно не смешивается”. В этих фразах Паустовский упоминает растения и животных в море. Он пишет о влиянии этих существ на море и их сходстве друг с другом. Кроме того, писатель даёт информацию о теплопроводности морской воды. Таким образом, можно сделать вывод, что Паустовский рассматривает эту тему с исследовательской и научной точки зрения.

Однако его речь поэтична, а не суха: так, во фразе “В море было много растений, умеющих двигаться, подобно животным, и много животных, неподвижных и прикреплённых к одному месту, подобно растениям” мы наблюдаем противопоставление и эллипсис – растения, подобные животным, и животные, подобные растениям. Таким образом, в произведении К. Паустовского море одушевлено, оно самоценно, поскольку является не только средством физического пропитания или передвижения, но и сокровищницей человеческой культуры.

Выводы

Таким образом, выполнив задачу проанализировать фрагменты, в которых упоминается море, мы приходим к выводу, что у Саита Фаика центральными лексемами являются слова, описывающие море или людей, живущих на его берегу. Среди них прилагательные, употребляющиеся в прямом значении: “bomboş, karanlık, fosforlu, sakin, güzel, öğretici, meçhul” (пустынное, тёмное, фосфоресцирующее, спокойное, красивое, поучительное, неизведанное). Существительные относятся к существам, живущим в глубинах моря: *canavar* (чудовища), *kosaman hayvanlar* (огромные чудовища), *ne tatlı, ne güzel balıklar* (какие милые, красивые (прекрасные) рыбы), а также к кораблям, лодкам, паромам: “büyük güverteleri, boş yelkenlileri, güneşin içinde madenleri ve boyları uçan vapurları” (большие палубы, пустые парусники, пароходы с облупившимся на солнце металлом и краской), *Küçük sandallar* (маленькие лодки), *Kosaman gırgır kayıkları* (огромные суда с кошельковым неводом) и т.д.

В свою очередь, у К. Паустовского мы встречаем сочетания прилагательных, описывающих море: “седое, зимнее, невыразимо угрюмое, серое” и глаголов, описывающих цвет, звук и движение морских волн: “клокочет, шумело, ревело, неслось, бормотало во сне, сердилось, горело, отсыпалось”. Особое внимание писатель уделяет насыщенности цвета, его переменчивости, используя как прямые значения: “В ней господствовали коричневый, почти красный, цвет почвы и нестерпимо синий оттенок моря”, так и метафорические, поэтические сравнения: “Казалось, его дно состояло из хрусталя, освещенного снизу лунным огнем”, “Неизмеримые просторы воды создают глубину красок, которой не хватает иным художникам”.

Таким образом, семантические поля концепта «море» в проанализированных произведениях пересекаются в той части, где речь идёт о создании маринистических пейзажей, однако у Паустовского центральным ядром является

одушевление самого моря, в то время как Сайт Фаик больше внимания уделяет существам внутри него и людям, живущим на его берегу. Перспективы исследования состоят в дальнейшем развитии сравнения текстов двух мастеров короткого рассказа: Сайта Фаика Абасыяныка и К. Паустовского.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: [Olha BOIKO (OB), Deniz KABADAYI (DK)]: Fikir-OB; Tasarım-DK; Denetleme-OB; Kaynaklar-OB, DK; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi - OB, DK; Analiz ve/veya Yorum-OB; Literatür Taraması-OB, DK; Yazıyı Yazan-OB; Eleştirel İnceleme-OB.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: [Olha BOIKO (OB), Deniz KABADAYI (DK)]: Concept -OB; Design-DK; Supervision-OB; Resources-OB,DK; Data Collection and/or Processing-OB, DK; Analysis and/or Interpretation-OB, DK; Literature Search-OB; Writing Manuscript-OB; Critical Review-OB.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Ссылки/ References

Ильина, Е. В. (2014). *Манифестации лингвокультурного концепта “море” в лексикографическом дискурсе*. [Manifestations of the linguocultural concept ‘sea’ in lexicographic discourse]. Retrieved December 16, 2024, from: <https://goo.su/TwrUt> [In Russian]

Ильина, Е. В. (2017). *Репрезентация концепта МОРЕ в поэтической картине мира Н. Рубцова. Вопросы когнитивной лингвистики*. [Representation of the concept of SEA in the poetic picture of the world of N. Rubtsov. Questions of cognitive linguistics]. Retrieved December 16, 2024, from: <https://goo.su/LuVOeaz> [In Russian]

Зализняк, А. А., Левонтина, И. Б., & Шмелев, А. Д. (2005). *Ключевые идеи русской языковой картины мира: Сб. ст.* [Key ideas of the Russian linguistic worldview]. М.: Языки славянской культуры. [In Russian]

Линник, Ю. В. (2007). Белая ночь Паустовского. Междунар. науч.-практ. конф. “Наследие К. Г. Паустовского и современность: экология, культура, нравственность”: мат. конф. [Paustovsky's White Night. International Scientific and Practical Conf. ‘K. G. Paustovsky's Legacy and Modernity: Ecology, Culture, Morality’]. *Рязань*, С. 70–71. [In Russian]

Паустовский, К. Г. (1973). *Черное море*. [Black Sea]. Симферополь: Таврия. [In Russian]

Паустовский Константин Георгиевич — биография писателя, личная жизнь, фото, портреты, книги. [Paustovsky Konstantin Georgievich - biography of the writer, personal life, photos, portraits, books]. (2024). Культура.РФ. <https://goo.su/FydeOw> [In Russian]

Руденко, Ж. (2020). Импрессионистические тенденции в произведениях К. Г. Паустовского о Севастополе: “Чёрное море”, “Золотая роза”, “Повесть о жизни”. Гуманитарная парадигма, №3 (14). С. 135-149. Impressionist tendencies in K. G. Paustovsky about Sevastopol: "The Black Sea", "The Golden Rose", "A Tale of Life". Humanitarian Paradigm, №3 (14). С. 135-149. Retrieved December 16, 2024, from: <https://goo.su/ARS5GB> [In Russian]

Теребихин, Н. (2006). Геософия и этнокультурные ландшафты народов Баренцева Евро-Арктического региона.

Поморские чтения по семиотике культуры: Сакральная география и традиционные этнокультурные ландшафты народов Европейского севера. Сб. науч. статей. Архангельск. [Geosophy and ethno-cultural landscapes of the peoples of the Barents Euro-Arctic region. Pomor readings on semiotics of culture: Sacral geography and traditional ethno-cultural landscapes of the peoples of the European North]. [In Russian]

Фен, Ц. (2022). Волшебная сила рассказов К. Паустовского [The magic power of K. Paustovsky's stories]. *Международный журнал экспериментального образования (International Journal of Experimental Education)*, 2, 28–32. [In Russian]

Ян, Я. (2015). Эстетика природы К. Г. Паустовского. [The Aesthetics of Nature by K. G. Paustovsky]. Национальная ассоциация учёных [National Association of Scholars] №9-3 (14). С. 62-63. [In Russian]

Abasıyanık, S. F. (2021). *Stelyanos Hrisopulos Gemisi*. Seçme Hikayeler. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Alangu, T. (1956). *Sait Faik İçin* (p. 50). Yeditepe Yay.

Andı, F. M. (2005). Sair Faik Abasıyanık'ın Şiirleri. *İlmi Araştırmalar*, 19, 7-15. URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/73523>

Etimoloji Türkçe. Retrieved December 16, 2024, from: <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/deniz>

Korkmaz, F. (2014). Sait Faik'in Poetik Görüşleri. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1-11. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/buyasambid/issue/29818/320750>

Sait Faik Abasıyanık Müzesi Web Sitesi – Hayatı. (n.d.). Sait Faik Müzesi. Retrieved December 16, 2024, from <https://saitfaikmuzesi.org/hayati/>

Sağlam, M.H., & Korkut, S. (2019). Sait Faik'in Hikayelerde Karakter Dönüşümü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 463-483. Retrieved December 16, 2024, from: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/893113>

Тургеневский Стахов И Другие Интертексты В «Рассказе Неизвестного Человека» А.П. Чехова

A.P. Çehov'un "Tanımadığım Adamın Hikâyesi" Adlı Eserinde "Turgenyev'in Stakhov'u" ve Diğer İntertekstler

"Turgenyev's Stakhov" and Other Intertexts in A.P. Chekhov's The Story of an Unknown Man

Salavat AIUPOV

Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum, Türkiye

(Sorumlu Yazar-Corresponding Author)

Svetlana AIUPOVA

Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum, Türkiye

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Salavat AIUPOV

E-mail: s.aiupov@atauni.edu.tr

Geliş Tarihi/Received 07.02.2025

Kabul Tarihi/Accepted 10.04.2025

Yayın Tarihi/

Publication Date 21.08.2025

Cite this article

Aiupov, S. & Aiupova, S.(2025). "Turgenyev's Stakhov" and Other Intertexts in A.P. Chekhov's The Story of an Unknown Man . *Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic*, 2, 76-82.

Цитировать эту статью

Aiupov, S. & Aiupova, S.(2025). Тургеневский Стахов И Другие Интертексты В «Рассказе Неизвестного Человека» А.П. Чехова *Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic*, 2, 76-82.

Аннотация

В статье доказывается значимость тургеневского Стахова как литературного источника главных образов чеховской повести: Григория Ивановича, Зинаиды Федоровны и Неизвестного человека. Концептуальной оказывается чеховская оценка отца Елены, открывающая возможность плодотворного анализа чеховской повести. Особое место в переключках между тургеневским героем и чеховским Орловым занимают бытовые параллели, особенно очевидна их общность в отношении к женщине, их потребительское отношение к ней. Стаховский тезис быть «как все» реализуется в жизненной истории Владимира Ивановича; другая реплика героя «выйти из тумана», обращенная к дочери Елене, становится идейно-художественной опорой образа главной героини чеховской повести. Пушкинский интертекст позволяет подчеркнуть иллюзорность ее мировосприятия. Трагическая судьба тургеневской Елены и чеховской героини как бы предопределены заранее. В условно второй половине повести, включающей бегство героев из квартиры Орлова, из России, их жизнь в Венеции, на первое место выходят другие литературные традиции, соотнесенные с героями-мужчинами. Во второй части повести благодаря переключке высказываний главного героя, объединённых словом «верить» в его модификациях, обнажается лейтмотив образа героя-рассказчика – веры, формирующийся в повествовании благодаря переключке с пушкинскими стихами. В заключительной главе повести пушкинские стихи, сочетаясь с тютчевскими придают, универсальное звучание финалу повести, сопрягая его как с индивидуальной, так и с отечественной судьбой. Финал чеховской повести можно назвать утешительным. Важнейшую роль в осмыслении произведения выполняют интертекстуальные вкрапления в художественный мир чеховской повести.

Ключевые Слова: Стахов, чеховские герои, мотив веры, поэтические интертексты.

Öz

Bu makalede, Çehov'un uzun öyküsündeki başlıca karakterlerin – Grigoriy İvanoviç, Zinaida Fyodorovna ve Tanımadık Adam – edebî kaynağı olarak Turgenyev'in Stakhov karakterinin önemi ortaya konmaktadır. Elena'nın babası hakkında Çehov'un yaptığı değerlendirme kavramsal bir öneme sahiptir ve öykünün verimli bir analizine kapı aralamaktadır. Turgenyev'in kahramanı ile Çehov'un Orlov karakteri arasındaki paralellikler özellikle gündelik yaşam ayrıntılarında belirginleşmekte, kadına karşı benzer şekilde tüketici ve araçsallaştırıcı bir tavır sergilemeleriyle öne çıkmaktadır. Stakhov'un "herkes gibi olmak" yönündeki tezi, Vladimir İvanoviç'in yaşam öyküsünde somutlaşırken, Elena'ya hitaben sarf ettiği "sisten çıkmak" sözü, Çehov'un uzun öyküsündeki kadın başkahramanın sanatsal ve düşünsel temelini oluşturmaktadır. Puşkin'e ait intertekst, kadının dünyayı algılayışının ne denli yanılsamalı olduğunu vurgulamak için kullanılır. Turgenyev'in Elena'sı ile Çehov'un kadın karakterinin trajik kaderi sanki önceden belirlenmiş gibidir. Öykünün, Orlov'un evinden ve Rusya'dan kaçış ile Venedik'teki yaşama odaklanan ikinci kısmında ise erkek karakterlerle bağlantılı başka edebî gelenekler ön plana çıkar. Bu ikinci bölümde, anlatıcının "inanmak" fiilinin çeşitli biçimlerini içeren sözleri aracılığıyla, anlatıcı-kahraman imgesinin temel izleği olan "inanç" açığa çıkar. Bu izleğin gelişimi, Puşkin şiirleriyle kurulan göndermelerle desteklenmektedir. Son bölümde ise, Puşkin ve Tütçev şiirlerinin birleşimi, öyküye hem bireysel hem de ulusal boyutta evrensel bir anlam kazandırır. Çehov'un öyküsünün sonu, bu bağlamda teselli edici olarak değerlendirilebilir. Çehov'un anlatı dünyasındaki anlam katmanlarını kavramada, edebî metinler arası göndermeler önemli bir rol oynar.

Anahtar Kelimeler: Stakhov, Çehov karakterleri, inanç motifi, şiirsel intertekstler.

Abstract

This article demonstrates the significance of Turgenev's character Stakhov as a literary source for the main figures in Chekhov's novella – Grigory Ivanovich, Zinaida Fyodorovna, and the Unknown Man. Chekhov's conceptual evaluation of Elena's father provides fertile ground for interpreting the novella. Particularly notable are the everyday parallels between Turgenev's hero and Chekhov's Orlov, especially their similar consumerist attitude toward women. Stakhov's thesis of wanting to be "like everyone else" is embodied in the life story of Vladimir Ivanovich, while another of his remarks – "to come out of the fog," directed at his daughter Elena – becomes a key artistic and ideological foundation for the main female character in Chekhov's novella. The Pushkinian intertext highlights the illusory nature of her worldview. The tragic destinies of both Turgenev's Elena and Chekhov's heroine appear to be preordained. In the novella's second half – depicting the characters' escape from Orlov's apartment and from Russia, and their life in Venice – different literary traditions associated with male characters take center stage. In this part, the narrator's repeated use of the word "believe" and its variants reveals the central motif of belief shaping the narrator-hero's image. This motif is developed through intertextual echoes of Pushkin's poetry. In the concluding chapter, the blending of Pushkin's and Tyutchev's verses lends a universal tone to the ending, linking it to both personal and national destiny. The ending of Chekhov's novella can be interpreted as consolatory. Intertextual insertions play a crucial role in grasping the artistic meaning of Chekhov's narrative world.

Keywords: Hybrid word formation, terminological system, borrowings, borrowed vocabulary, term element, terminological phrase.

Введение

Оценивая «Накануне» в письме к А.С. Суворину от 24 февраля 1893 года, Чехов подчеркивал, что единственный ему понравившийся образ – это образ отца Елены (Çehov, 1977b, с. 174).

На наш взгляд, данный образ является одним из литературных источников главных образов чеховской повести: Григория Ивановича, Зинаиды Федоровны и Неизвестного человека. Полагаем, что некоторые высказывания этих героев, их мировидение восходят к речам и взглядам на жизнь Николая Артемьевича Стахова.

Начнем с параллелей между ним и Орловым, касающихся и госпожи Красновской. Стахов единственный из героев романа, который не восхищается Еленой, а критикует ее. Его осуждение дочери сродни выпадам Орлова против Зинаиды Федоровны. По мнению Стахова, Елене «... пора покинуть свои туманы, выйти из общества разных артистов, школяров и каких-то черногорцев...», под последними подразумевается Инсаров, поразивший девушку идеей освобождения родины (Turgenev, 1981, с. 201). Чеховская героиня, подобно тургеневской, тоже пребывает «в туманах»: но уже в туманах тургеневских романов с эмансипированной особой. Как и последняя, она жаждет встречи с «идейным» мужчиной, и находит такого в Григории Ивановиче, который, однако, никак не вписывается в тургеневский канон необыкновенного человека. Орлов замечает по поводу Зинаиды: «Тургенев в своих произведениях учит, чтобы всякая возвышенная, честно мыслящая девица уходила с любимым мужчиной на край света и служила бы его идее... Да, душа моя, Тургенев писал, а я вот теперь за него кашу расхлебывай» (Çehov, 1977a, сс. 156-157). Как и Елена, чеховская героиня до самой смерти не выходит из этих «туманов», или из «программной» любви к «идейному» мужчине: Орлова заменяет Владимир Иванович, но и он не оправдывает чаяний героини. Можно предположить, что инстинкт отца подсказывал Стахову, что «туманы», в которые погружена его дочь, будут иметь для нее роковой исход, тот же исход ожидает и чеховскую Зинаиду. Думается, предчувствие того, что он последний раз видит свою дочь, и вызвало обильные слезы Стахова в ситуации отъезда молодой четы из Москвы и России. Вся его нежность и внимание к дочери связаны здесь с этим предчувствием.

Материалы и методы

Примечательно, что слово «туманы» рифмуется со словом «романы», а они со словом «обманы»; последнее созвучие находим в «Евгении Онегине»: «Ей рано нравились романы; / Они ей заменяли всё; / Она влюблялась в обманы / И Ричардсона и Руссо» (Puşkin, 1978, с. 42). Нечто подобное произошло и с Зинаидой Федоровной, влюбившейся в туманы-обманы тургеневских романов с их неизменной любовью молодой женщины к передовому герою, каким в ее воображении стал Орлов.

Другой параллелью между ним и Стаховым является их преимущественно физиологическое отношение к женщине. Стахов, ругаясь с женой, обвиняющей его в отлучках «налево», к Христине Ивановне, заявляет: «Минуты нет покоя. Поневоле поедешь в клуб или... или куда-нибудь. Человек живой, у него физика, она имеет свои требования, а тут...» (Turgenev, 1981, с. 192). О такой жажде мужского тела Стахов распространяется перед женой и в XXII главе романа: «Я не хочу отрицать, что действительно я вам иногда подавал справедливый повод к неудовольствию («серые лошади!» — промелькнуло в голове Анны Васильевны), хотя вы сами должны согласиться, что при известном вам состоянии вашей конституции...» (Turgenev, 1981, с. 245). На реплику Анны Васильевны: «Да я вас несколько не обвиняю, Николай Артемьевич», следует ответ: «Во всяком случае я не намерен себя оправдывать. Меня оправдает время» (Turgenev, 1981, с. 245). В заключительной, едва ли не пророческой фразе «Меня оправдает время» удивительным является то, что защитником тургеневского Стахова спустя годы будет чеховский Орлов, который по сути повторит сказанное предшественником: «На любовь я прежде всего смотрю как на потребность моего организма, низменную и враждебную моему духу...», – формулирует чеховский персонаж (Сєhov, 1977а, с. 157); и далее: «... любовь есть только простая потребность, как пища и одежда ...» (Сєhov, 1977а, с. 58). При этом Орлов добавляет: «... ее (то есть, половую потребность – С.А., С.Б.) нужно удовлетворять с рассуждением или же совсем отказаться от нее, иначе она внесет в твою жизнь такие же нечистые элементы, как она сама» (Сєhov, 1977а, с. 157). Думается, такая трактовка Орловым мужского желания не что иное, как отражение одного из свойств натуры Стахова: ведь у него данная физиологическая нужда также не обходится без комментария, без разъяснения. А самое необыкновенное здесь в том, что с такого рода разъяснением, или рассуждением, Стахов знакомит собственную жену, намереваясь сделать ее союзником в этом вопросе.

Как у чеховского героя, так и у тургеневского, эта физическая потребность, противостоит, но по-своему, иначе, его духу. Николай Артемьевич способен на высокие порывы: это эпизод прощания с дочерью, а затем неустанные поиски ее после заключения мира. Также объединяет Стахова и Орлова мотив неприятия ими всяких раздражающих сцен, устраиваемых женой. Переехав от мужа к Орлову, Зинаида Федоровна в его квартире ведет себя как законная хозяйка, как супруга. Приведем переключки. «Накануне»: «О боже мой! — торопливо воскликнул Николай Артемьевич, — сколько раз уж я просил, умолял, сколько раз говорил, как мне противны все эти объяснения и сцены! В кои-то веки приедешь домой, хочешь отдохнуть, — говорят: семейный круг, intérieur, будь семьянином, — а тут сцены, неприятности» (Turgenev, 1981, с. 192). А вот «Рассказ неизвестного человека», слова Орлова: «Это не жизнь, а инквизиция. Слезы, вопли, умные разговоры, просьбы о прощении, опять слезы и вопли, а в итоге — у меня нет теперь собственной квартиры, я замучился и ее замучил. Неужели придется жить так еще месяц или два? Неужели?» (Сєhov, 1977а, с. 181).

Еще одна бытовая черта является общей для этих героев: избегание ими домашних дел, уклонение от хозяйствования. «Накануне»: Анна Васильевна: «Разумеется; надо будет только Ваньку-повара позвать, блюдо приказать прибавить. — Вы понимаете, что я в это не вхожу, — проговорил Николай Артемьевич, встал, надел шляпу и, посвистывая ... отправился гулять в сад» (Turgenev, 1981, с. 247). Чеховская повесть: «... и он, часто говоривший своим приятелям, что в квартире порядочного, чистоплотного человека, как на военном корабле, не должно быть ничего лишнего — ни женщин, ни детей, ни тряпок, ни кухонной посуды...» (Сєhov, 1977а, сс. 154–155).

В общении Стахова с женой проскальзывает ирония: «Николай Артемьевич снова бросил на Анну Васильевну взгляд, на этот раз уже иронический» (Turgenev, 1981, с. 245). Кроме иронического, Стахов удостаивает супругу и взглядом равнодушным: «Николай Артемьевич бросил равнодушный взгляд на Анну Васильевну» (Turgenev, 1981, с. 244). Эти два взгляда Стахова – иронический и равнодушный – составляют основу его отношений к жене. Но ведь такие же взгляды – иронический и равнодушный – определяют в целом и восприятие Орловым Зинаиды Федоровны. Написав Орлову письмо после бегства от него, она получает ответ: «Я не стану оправдываться (тут же

вспомним сказанное Стаховым жене «... я не намерен себя оправдывать. Меня оправдает время»). Но согласитесь: ошиблись вы, а не я. Желаю счастья и прошу поскорее забыть уважающего вас Г. О.» (Ғеһов, 1977а, с. 197). Чем, как не равнодушием к страстно любящей его женщине, продиктованы эти строки? А «холодное внимание» Орлова к собственной дочери? Только после визита Владимира Ивановича он узнает о ее существовании и под нажимом визитёра помогает устроить в пансион к одной даме, чтобы поскорее от нее освободиться. В связи с этим характерна такая фраза: «Мы помолчали. Орлов, очевидно, боялся, что я опять заговорю о девочке, и, чтобы отвлечь мое внимание в другую сторону, сказал...» и так далее (Ғеһов, 1977а, с. 212).

Все эти многочисленные переключки между тургеневским и чеховским героем помогают понять повышенный интерес Чехова к второстепенному персонажу «Накануне» в вышеназванном письме к А. С. Суворину, в то время как остальные герои романа вызвали неприятие писателя, более того, Елена, наряду с Лизой, подверглась беспощадной критике.

Вместе с тем образ Стахова включает в себя мотив, присущий образу Неизвестного человека. В разговоре с женой о дочери Стахов роняет фразу «... пора ей ... сделаться как все» (Turgenyev, 1981, с. 246), понимая под этим замужество Елены. Именно «сделаться как все» и намеревается в начале повести ее главный герой. Цитирую: «... мною изо дня в день овладевала страстная, раздражающая жажда обыкновенной, обывательской жизни. Мне хотелось душевного покоя, здоровья, хорошего воздуха, сытости» (Ғеһов, 1977а, с. 139,140). Далее страстно желаемое конкретизируется, соотносясь с Зинаидой Федоровной: «Орлов брезгливо отбрасывал от себя женские тряпки, детей, кухню, медные кастрюли, а я подбирал всё это и бережно лелеял в своих мечтах, любил, просил у судьбы, и мне грезилась жена, детская, тропинки в саду, домик...» (Ғеһов, 1977а, с. 168). Наконец, в финале произведения «жажда обыкновенной обывательской жизни», «становясь все сильнее и раздражительнее» (Ғеһов, 1977а, с. 209), получает свое воплощение в неутомимых заботах Владимира Ивановича о малютке Соне. «Я любил эту девочку безумно» (Ғеһов, 1977а, с. 209), – признается он. Стаховское «сделаться как все», таким образом, реализуется в жизненной истории главного героя.

Сопряженность с малышкой Соней не что иное, как приобщение героя к стихиям самой жизни, к ее вечному течению и обновлению, он находится внутри непрерывно несущегося потока бытия. Напротив, и Орлов, и Зинаида Федоровна вне этого магистрального русла, это застывшие, окаменевшие в своих схемах герои. Не случайно, разочаровавшись в Владимире Ивановиче, Зинаида Федоровна ищет нового «идейного» человека. «И кроме меня есть люди, Зинаида Федоровна. — Так вот укажите мне их, — живо сказала она. — Я об этом только и прошу вас» (Ғеһов, 1977а, с. 206). И, не найдя искомого, на этот раз она уходит из жизни: так и не выйдя из тумана-обмана тургеневского романа с передовым героем.

В условно второй половине повести, включающей бегство героев из квартиры Орлова, из России, их жизнь в Венеции, на первое место выходят другие литературные традиции, соотносенные с героями-мужчинами.

Владимир Иванович среди всех остальных героев наделен верой в жизнь, которая становится лейтмотивом его образа от эпизода бегства из квартиры Орлова до эпизода чтения письма перед Соней. Цитирую: «И почему-то, когда я ... выглянул из-под верха и увидел рассвет, все образы прошлого, все туманные мысли вдруг слились у меня в одну ясную, крепкую мысль: я и Зинаида Федоровна погибли уже безвозвратно. Это была уверенность, как будто синее холодное небо содержало в себе пророчество, но через мгновение я думал уже о другом и верил в другое» (Ғеһов, 1977а, с. 195). Заключительная фраза переключается с другими высказываниями героя. Первая из них: «Эх, к этому безмятежному спокойствию и удовлетворению, какое наполняет душу, хотя бы кусочек какой-нибудь веры» (Ғеһов, 1977а, с. 199); вторая из них: « ... и я теперь крепко понял мозгом, своей изболевшей душой, что назначение

человека или ни в чем, или только в одном — в самоотверженной любви к ближнему. Вот куда мы должны идти и в чем наше назначение! Вот моя вера!» (Çehov, 1977a, с. 207); и третья: «В ней (то есть в Соне – С.А., С.Б.) я видел продолжение своей жизни, ... я чувствовал, почти веровал ...» (Çehov, 1977a, с. 209).

Благодаря переключке всех этих текстов, объединённых словом «верить» в его модификациях (верил, веры, вера, веровал), в подтексте целого воскресает пушкинское: «Если жизнь тебя обманет...» (1825) (Puşkin, 1977a, с. 239).

И в самом деле, жизнь обманула героя: его революционное мировоззрение, которое многие годы владело им, поплёкло в его сознании, оказалось узким умствованием, а пребывание в квартире после ухода отца Орлова «было уже смешным» (Çehov, 1977a, с. 183). Чеховские строки: «Слезы капали у меня в раскрытый чемодан, было нестерпимо грустно, но как хотелось жить!» (Çehov, 1977a, с. 183) находят свой отклик в таких пушкинских строках: «Не печалься, не сердись! / В день уныния смирись: / День веселья, верь, настанет» (Puşkin, 1977a, с. 239). Несмотря на «нестерпимую грусть», на слезы в герое не исчезает вера в жизнь (пушкинское: «верь»); и в том же описании читаем: «Мне хотелось и говорить, и читать, и стучать молотом где-нибудь в большом заводе, и стоять на вахте, и пахать. Меня тянуло и на Невский, и в поле, и в море — всюду, куда хватало мое воображение» (Çehov, 1977a, с. 183).

Эта вера в жизнь, этот возроденческий пафос, эта новое, распахнутое во все стороны бытие чеховского героя подчеркнуты и стилистически: многократное использование сочинительного союза «и» в сочетании с «подъемом духа» ведет нас к хрестоматийным пушкинским строкам из стихотворения «Я помню чудное мгновение...» (1825): «И сердце бьется в упоенье, / И для него воскресли вновь / И божество, и вдохновенье, / И жизнь, и слезы, и любовь» (Puşkin, 1977a, с. 238). Подобно душе пушкинского лирического героя, воскресает и душа чеховского неизвестного человека. Не случайно в творческой эволюции поэта «Я помню чудное мгновение...» и «Если жизнь тебя обманет...» соприкасаются друг с другом: оба были созданы поэтом летом 1825 года и в полном собрании сочинений (1977–1979) поэта в десяти томах стоят рядом: возвышающая концовка стихотворения, посвященного А. П. Керн, переключается с заключительной строкой пушкинской миниатюры «Если жизнь тебя обманет...». Соотносятся они и в подтексте данного чеховского произведения, тем самым вновь подчеркивается их внутреннее родство: оптимистический финал, который уже наступил в стихотворении о Керн и который обязательно наступит в другом целом, реализуется в весенний венецианский период жизни Владимира Ивановича. О своем тогдашнем дневном состоянии герой пишет так: «... я чувствовал на своих боках сильные, широкие крылья, которые уносили меня бог весть куда» (Çehov, 1977a, с. 198).

Позже воплощается в жизни Владимира Ивановича и обещанный великим гуманистом «день веселья». Им стала для героя Соня; она не только «день веселья», но гораздо больше, она — цель и смысл двух лет и последних месяцев, а может, и недель, больного героя. Цитирую: «Я ... весь ушел в отеческое или, вернее, идолопоклонническое чувство, какое возбуждала во мне Соня... (...) Я кормил ее из своих рук, купал, укладывал спать, не сводил с нее глаз по целым ночам и вскрикивал, когда мне казалось, что нянька ее сейчас уронит» (Çehov, 1977a, с. 209). Реализуются в чеховском повествовании и другие пушкинские строки: «Сердце в будущем живет; / Настоящее уныло...» (Puşkin, 1977a, с. 239). «Настоящее уныло...» — это близкая смерть героя, который «... уже дотягивал свою песню» (Çehov, 1977a, с. 210) и говорил Орлову: «... как видите, не сегодня-завтра я превращусь в звук пустой...» (Çehov, 1977a, с. 211). Но близкая кончина не омрачает героя, его сердце, по-пушкински, «в будущем живет». Цитирую: «... а я почти веровал, что когда, наконец, я сброшу с себя длинное, костлявое, бородатое тело, то буду жить в этих голубых глазках, в белокурых шелковых волосиках и в этих пухлых, розовых ручонках, которые так любовно глядят меня по лицу и обнимают мою шею...» (Çehov, 1977a, с. 209).

Этот пушкинский мотив веры в жизнь даже на пороге смерти сменяется другим, не менее важным мотивом, звучащим в подтексте спора Орлова и Владимира Ивановича о современном поколении, о путях выхода из тупика к свободной и осмысленной жизни. Но как это сделать? Орлов замечает: «... мы слишком мелки, чтобы от нашего произвола могла зависеть судьба целого поколения» (Çehov, 1977a, с. 212) и добавляет: «... в природе и в человеческой среде ничто не творится так себе. Все обоснованно и необходимо» (Çehov, 1977a, с. 213). Владимир Иванович соглашается с необходимостью объективного подхода к жизни и вместе с тем полемизирует: «Я верю и в целесообразность, и в необходимость того, что происходит вокруг, но какое мне дело до этой необходимости, зачем пропадать моему «я»?» (Çehov, 1977a, с. 213); и еще: «... хочется жить независимо от будущих поколений и не только для них» (Çehov, 1977a, с. 213), тем самым парируя довод Орлова о полезности опыта теперешнего несчастного поколения для потомков. Спор завершается репликой Орлова: «Ну, что делать! — вздохнул Орлов» (Çehov, 1977a, с. 213). Обе стороны произносят правильные суждения, отдают справедливость другой точке зрения, с обеих сторон выступают одни из лучших умов того времени: один из них непрерывно, годами читает обо всем на трех иностранных языках, другой ум – энциклопедия практической жизни. Но и книжник Орлов, и практик Владимир Иванович бессильны указать выход пораженному недугами российскому обществу. Не случайно, понимая бесплодность произнесённых речей о современном поколении, Орлов на этот раз с иронией замечает собеседнику: «Только полчаса посидели, а сколько вопросов решили, подумаешь!» (Çehov, 1977a, с. 213). Анализ проблем и бед потерянного поколения и не применимость на практике такого анализа актуализируют знаменитые строки: «Умом – Россию не понять, / Аршином общим не измерить. / У ней особенная статья — / В Россию можно только верить» (Tutçev, 2003, с. 165). Тютчевская вера в Россию витает над спором двух глубокомысленных мужчин. Здесь следует отметить, что не только сама ситуация бесполезного спора двух героев о путях выхода из общественного тупика реанимирует эти тютчевские стихи, но они как бы подготавливаются в самом предыдущем повествовании. В весенней Венеции, пленившаяся рассказами Владимира Ивановича о его «изумительных похождениях», Зинаида Федоровна говорит ему: «Вы принадлежите к особенному разряду людей, которых нельзя мерить на обыкновенный аршин ...» (Çehov, 1977a, с. 200). Слова этого предложения – «особенный разряд», «обыкновенный аршин», «нельзя мерить» соотносятся со словами выше процитированного тютчевского стихотворения: «особенная статья», «аршином общим», «не измерить». Герой в тот момент воспринимается героиней как необыкновенный человек, он как бы возвышается ею в приведенных выше словах до уровня самой страны, до России, ставится вровень с ней: она видит в нем человека, нужного Отечеству, и готова пойти с ним, как тургеневская героиня, хоть «на край света». Однако в реальности Владимир Иванович был уже не таков, не прежним радикалом, позже, ее ждет жестокое разочарование.

Результаты

В финальной XVIII главе пушкинская вера в жизнь, утешающая человека «в минуту жизни трудную», сопрягается с тютчевской. Обе веры входят в общий поток жизни, образ которого возникает в подтексте последнего предложения: «Я читал это письмо, а Соня сидела на столе и смотрела на меня внимательно, не мигая, как будто знала, что решается ее участь» (Çehov, 1977a, с. 213). Сопоставление умирающего героя и двухлетней девочки воскрешает в подтексте целого пушкинские строки: «И пусть у гробового входа / Младая будет жизнь играть...» (Puşkin, 1977b, с. 130): «гробовой вход» – это Владимир Иванович, «младая жизнь» – двухлетняя Соня. Повесть завершается образом вечного потока бытия, в котором постоянно чередуются жизнь и смерть. В отличие от эпилога «Дворянского гнезда» в финале «Рассказа неизвестного человека» «младая жизнь» не играет, не веселится, а смотрит очень внимательно на Владимира Ивановича.

Последняя глава вносит некую надежду в дисгармоничный современный мир: вместо «хотя бы кусочка какой-нибудь веры», которой так жаждал Владимир Иванович в Венеции, автор, словно отвечая ему, напоминает на прощанье своему читателю – и тогдашнему и всегдашнему – о двух верах: в жизнь и в Россию как о залогах лучшего

будущего в периоды личных и общественных кризисов.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları:[Salavat AIUPOV(SA), Svetlana AIUPOVA (SAA)]: Fikir-SA; Tasarım-SA; Denetleme-SAA; Kaynaklar-SA, SAA; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi-SA; Analiz ve/veya Yorum-SA; Literatür Taraması-SA; Yazıyı Yazan-SA; Eleştirel İnceleme-SAA.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: [Salavat AIUPOV(SA), Svetlana AIUPOVA (SAA)]: Concept -SA; Design-SA; Supervision-SAA; Resources-SA, SAA; Data Collection and/or Processing-SA; Analysis and/or Interpretation-SA; Literature Search-SA; Writing Manuscript-SA; Critical Review-SAA.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Ссылки/ References

Chekhov, A. P. (1977a). *Rasskaz neizvestnogo cheloveka*. In *Chekhov A. P. Polnoe sobranie sochinenii i pisem: V 30 t. Sochineniia: V 18 t.* (Vol. 8, pp. 139–213). Moskva: Nauka.

Chekhov, A. P. (1977b). [Pismo]. In *Polnoe sobranie sochinenii i pisem: V 30 t. Pis'ma: V 12 t.* (Vol. 5, pp. 173–175). Moskva: Nauka.

Pushkin, A. S. (1977a). *Esli zhizn' tebia obmanet...* In *Polnoe sobranie sochinenii: V 10 t.* (Vol. 2, p. 239). Leningrad: Nauka, Leningradskoe otdelenie.

Pushkin, A. S. (1977a). *Ia pomniu chudnoe mgnovenie...* In *Polnoe sobranie sochinenii: V 10 t.* (Vol. 2, p. 238). Leningrad: Nauka, Leningradskoe otdelenie.

Pushkin, A. S. (1977b). *Brozhu li ia vdol' ulits shumnykh...* In *Polnoe sobranie sochinenii: V 10 t.* (Vol. 3, p. 130). Leningrad: Nauka, Leningradskoe otdelenie.

Pushkin, A. S. (1978). *Evgenii Onegin: Roman v stikhakh*. In *Polnoe sobranie sochinenii: V 10 t.* (Vol. 5, pp. 5–184). Leningrad: Nauka, Leningradskoe otdelenie.

Tiutchev, F. I. (2003). *Umom Rossiiu ne poniat'...* In *Tiutchev F. I. Polnoe sobranie sochinenii i pisem: V 6 t. Vol. 2: Stikhotvoreniia* (p. 165). Moskva: Izdatel'skii tsentr "Klassika".

Turgenev, I. S. (1981). *Nakanune*. In *Polnoe sobranie sochinenii i pisem: V 30 t.* (Vol. 6, pp. 159–300). Moskva: Nauka.

Современные Проблемы и Тенденции в Области Машинного Перевода с Русского на Казахский Язык

Rusçadan Kazakçaya Makine Çevirisi Alanındaki Güncel Sorunlar ve Eğilimler

Current Problems and Trends in Machine Translation from Russian into Kazakh

Janyl Aubakirovna
TUKEBAYEVA

International University of Engineering and
Technology, Department of Social and
Humanitarian Disciplines and World
Languages, Almaty, Kazakhstan

(Sorumlu Yazar-Corresponding
Author)

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Janyl Aubakirovna TUKEBAYEVA

E-mail: tukebayeva27@gmail.com

Geliş Tarihi/Received 17.06.2025

Kabul Tarihi/Accepted 04.08.2025

Yayın Tarihi/
Publication Date 21.08.2025

Cite this article

Tukabeyeva, J. A. (2025). Current Problems and Trends in Machine Translation from Russian into Kazakh *Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic*, 2, 83-87.

Цитировать эту статью

Tukabeyeva, J. A. (2025). Современные Проблемы И Тенденции В Области Машинного Перевода С Русского На Казахский Языки *Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic*, 2, 83-87.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Аннотация

Статья посвящена обзору современных тем и актуальных направлений компьютерной лингвистики при машинном переводе на русский и казахский языки на основе анализа материалов. В обзоре представлен анализ основных подходов и проблемных точек в таких традиционных областях автоматизированной обработки текста при переводе с русского языка на казахский и наоборот, как автоматический морфологический и синтаксический анализ, машинный перевод и др.

Ключевые слова: автоматический анализ русского и казахского текста, машинный перевод, блокчейн в лингвистике, компьютерная лингвистика.

Öz

Makale, Rusça ve Kazakçaya makine çevirisi bağlamında bilgisayarlı dilbilimdeki modern konular ve güncel eğilimlere dair bir incelemeye ayrılmıştır. İncelemede, Rusçadan Kazakçaya ve Kazakçadan Rusçaya çeviri sürecinde otomatik metin işleme alanlarına dair temel yaklaşımlar ve sorunlu noktalar analiz edilmiştir. Bu alanlar arasında otomatik biçimbilimsel (morfolojik) ve sözdizimsel analiz, makine çevirisi vb. bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rusça ve Kazakça metinlerin otomatik analizi, makine çevirisi, dilbilimde blok zinciri (blockchain), bilgisayarlı dilbilim.

Abstract

The article is devoted to a review of modern topics and current trends in computational linguistics in machine translation into Russian and Kazakh languages based on the analysis of materials. The review provides an analysis of the main approaches and problem areas in such traditional areas of automatic text processing in translation from Russian into Kazakh and vice versa as automatic morphological and syntactic analysis, machine translation, etc.

Keywords: Automatic analysis of Russian and Kazakh text, machine translation, blockchain in linguistics, computational linguistics.

Введение

Развитие искусственного интеллекта и компьютерной лингвистики оказывает всё большее влияние на качество машинного перевода. Несмотря на значительные достижения, особенно в применении нейросетей, перевод между русским и казахским языками по-прежнему сталкивается с рядом нерешённых задач, связанных с морфологией, семантикой и синтаксисом.

Считается, что проблема машинного перевода уже решена, однако это справедливо лишь для простых и часто повторяющихся текстов. Перевод художественных произведений, научных или юридических текстов остаётся крайне сложной задачей. Нейросетевые модели, включая Transformer, BERT и GPT, показали отличные результаты в некоторых языковых парах, но при переводе между агглютинативным казахским и флективным русским языками возникают особые трудности, сопутствующие автоматическому машинному переводу и "пониманию" текста на естественном языке, о котором большинство людей говорят в контексте словосочетания "искусственный интеллект". Однако мы считаем, что проблему компьютерного перевода многих значимых произведений искусства будет по-прежнему трудно решить в течение многих последующих лет. Хотя этот вопрос часто называют специальной научной дисциплиной под названием "компьютерная лингвистика", сфера его применения не была известна широкой публике, но, несмотря на успехи специалистов в этой дисциплине, компьютеры все еще не готовы различать нюансы значения предложений и слов в русском и казахском переводах. Это можно напрямую сравнить с проблемой автоматического перевода, а анализ текста на естественном языке - с проблемой компьютерного синтеза. Но небольшая разница между этими двумя проблемами заключается в том, что по всему миру существуют миллиарды специально разработанных устройств, которые понимают естественный язык. Ученые в России продолжают разрабатывать новую лингвистическую и алгоритмическую поддержку методов поиска информации с учетом синтаксиса и семантики, включая тексты на русском и казахском языках, и систематизировать формальные способы выражения анафорических связей и риторических отношений в этих языках.

Историческая перспектива и вклад российской и отечественной науки

Оглядываясь на историю, можно сказать, что семиотика текста интенсивно изучалась в России в 1920-е годы, а масштабные семиотические исследования во всем мире начались в начале 1960-х годов. Работы российского ученого Ю. Н. Марчука (Marchuk, 1983) сегодня популярны среди ученых, которые пришли в компьютерную лингвистику и послужили основой для конвергенции математики.

Идеи семиотики были объединены в этом решении такими великими учеными, как математик Владимир Успенский и лингвист Вячеслав Иванов. Успех формального подхода к описанию языка наглядно продемонстрировал потенциал преобразования чисто гуманитарных наук в логически строгую дисциплину.

В конце 1950-х годов исследования в области кибернетики, особенно структурной лингвистики, проведенные академиком Акселем Бергом и членом-корреспондентом Академии наук СССР Алексеем Ляпуновым, вывели российскую науку на передний план. В начале 1956 года Институт прикладной математики им. М. В. Келдыша (КПМ) запустил первую в России систему машинного перевода с французского на русский.

В 1950–1960-х годах в СССР проводились масштабные исследования в области кибернетики и структурной лингвистики. Были созданы первые системы машинного перевода (с французского на русский), разработаны формальные грамматические модели (Ляпунов, Кулагина) и теории автоматического синтаксического анализа (Мельчук). Работы Ю.Н.Марчука, В.Успенского, В.Иванова, А.Жолковского заложили основу современной теоретической лингвистики и машинного перевода.

Результаты обобщения и систематизации математической лингвистики позволили разработать единую теорию формальных языков. Таким образом, аппарат теории формальных языков оказался превосходным для искусственных языков, особенно языков программирования, но не дал положительных результатов при анализе естественного языка и создании системы машинного перевода. Позже сам Мельчук признал, что его работа над автоматическим синтаксическим анализом русского языка "зашла в тупик". Искусственные языки специально разработаны для облегчения обработки формальных структур, которые описывают явную семантику, обычно связанную с определенными действиями. Это алгоритмические языки программирования.

В естественном языке есть еще одна особенность - семантика словаря, которая связана с пониманием текста человеком. Это понимание может быть не таким простым, даже для носителя языка, и связано скорее с ментальными процессами, чем с формальными правилами описания самого языка. Поэтому для автоматического перевода нам нужно уметь описывать смысл предложения, а не его официальное обозначение. Для этого нам следует использовать блокчейн технологии на русском и казахском языках.

Игорь Мельчук и Александр Жолковский сформулировали, казалось бы, очевидные на сегодняшний день идеи несколько десятилетий назад. Разработка ими лексических функций и создание "теории смыслового текста" является важным шагом в построении строгой концептуальной системы для анализа естественного языка.

Будучи очень талантливым ученым, И.Мельчук опубликовал работы по общей теории морфологии. В 90-е годы на западе была опубликована пятитомная фундаментальная монография "Курс общей морфологии", суть теории Мельчука в которой можно свести к построению формального семантического языка, описывающего смысл текста. Это открыло широкие возможности как для анализа текста, так и для задач машинного перевода. Эти функции были реализованы командой разработчиков систем машинного перевода под руководством академика Юрия Апресяна. В настоящее время эта очень важная работа продолжается в лаборатории Института проблем коммуникации Российской академии наук под руководством Ильи Богуславского. Недавно петербургский математик Виталий Тузов разработал модель естественного языка, упрощенную версию идей Мельчука. На примере Тузова была предпринята попытка свести извлечение информации из текста к задаче преобразования текста официального семантического языка во внутреннее представление базы знаний. Статья, описывающая реализацию этой интересной модели, вызвала активное обсуждение на сайте журнала. Признание идей, выдвинутых этими исследователями, иногда приводило к серьезным проблемам и препятствиям. Потребовалось более тридцати лет, чтобы перейти к специальной разработке, основанной на теории суперкомпиляции, разработанной Валентином Турчиным. Изменилась элементная база, появились совершенно новые методы программирования. Теория Мельчука, вероятно, предполагала тот же путь.

Также, в Казахстане, в 1950-х годах была проделана большая работа в рамках компьютерной лингвистики, но только при поддержке профессора К. Бектаева отделение «прикладная лингвистика» было открыто в 1990 году в Институте языкознания им. А.Байтурсынова Национальной Академии наук. Было опубликовано много фундаментальных работ, сформирован словарный запас "Қазына". Докторская диссертация казахстанского ученого Аскара Жубанова, проложившего первый путь к компьютерной лингвистике и в казахской науке, была написана с точки зрения лингвистики текста, новой области языкознания. Изданы монографии, посвященные рассмотрению на параграфическом уровне формирования содержательной структуры текста, относящегося к одной из языковых проблем казахского языка, и определению формальных принципов представления семантического выражения казахского текста и возможностей его возникновения. В задачи компьютерной лингвистики входит лингвистическое моделирование и алгоритмизация, формирование текстов, создание компьютерных систем обучения русскому и казахскому языкам, машинный перевод и автоматизированные машинные многочастотные словари, системы

передачи информации по сети и основные принципы оформления содержания текста на казахском и русском языках как общепринятой единицы человеческого общения.

В настоящее время о достижениях отечественного языкознания прикладного характера можно сказать следующее: в области перевода в рамках Национального корпуса казахского языка начинают разрабатываться новые малые корпуса: параллельно казахско-русский малый корпус, малый корпус казахского разговорного языка, малый корпус казахских историко-культурных текстов. Кроме того, труд А.Жубанова «Введение в компьютерную лингвистику» является значительным для казахстанской науки (Jubanov, 2005). Также опубликованы статьи о проблеме создания автоматических систем автоматического анализа и обобщения казахского текста (Marchuk, 2000) и статистического определения опорных слов, относящихся к содержанию исследования казахского текста на уровне абзаца (Sabirayev, 2005). Однако удивительно, что многие программисты, занимающиеся разработкой коммерческих продуктов в области обработки текстовой информации, не обращают внимания на то, что некоторые задачи по составлению и обновлению двуязычных словарей могут быть полностью алгоритмизированы (Komputerlik lingvistika krispe, 2007). Мы считаем необходимым помнить, что в настоящее время в эпоху искусственного интеллекта эти вопросы актуальны.

Текущие исследования и технологии.

Современные подходы в области машинного перевода активно используют глубокое обучение, большие языковые модели, биометрию и анализ больших данных. Однако даже такие модели, как GPT и BERT, нуждаются в адаптации к особенностям казахского языка. Проблемы связаны с недостаточной представленностью казахского языка в корпусах, отсутствием формализованных правил семантического анализа и сложной агглютинативной природой языка.

Актуальные проблемы и вызовы

Несмотря на формирование в Казахстане параллельного корпуса (казахско-русский, разговорный, культурно-исторический) и опубликованным методическим пособиям и статьям по автоматическому анализу текста, статистическому выделению ключевых слов, а также по созданию систем автоматического обобщения, что создаёт базу для будущих систем перевода, не удается достичь нужных результатов. На это есть и ответы: в последующие десятилетия работа в области машинного перевода находилась под строгим контролем и «отсутствием поддержки» со стороны ученых Юрия Апресяна, самого видного представителя российской лингвистики того времени, а также недостаточное внимание к этим проблемам со стороны казахстанских лингвистов и неспособность старшего поколения освоить технологии на протяжении многих лет тормозили отечественные проекты. Однако компьютерный или машинный перевод осуществляется с помощью нейронных сетей анализа речи и текста, transformer, специальные модели NLP, которые включают в себя понимание языка, генерацию BERT, GPT, распознавание речи, работу с большими данными, биометрию, то есть аутентификацию по голосу, анализ социальных сетей, чат-бот (разговор на естественном языке), корпус и использование языковых моделей в областях разработки идет полным ходом, но для повышения качества этих решений только ученый может свободно владеть языком, компьютером и новыми технологиями.

Перспективы и выводы

В эпоху искусственного интеллекта ожидается новая технологическая волна в области перевода, особенно между русским и казахским языками. Однако, для достижения высококачественного перевода необходима дальнейшая разработка формальных моделей смысла, построение эффективных языковых корпусов и привлечение междисциплинарных специалистов, владеющих как лингвистикой, так и ИТ. Ученые должны особое внимание уделять семантическому анализу текста, машинному переводу и автоматической абстракции текста, поиска в

Интернете и получения информации в диалоговых системах и других автоматизированных системах искусственного интеллекта, которое, по-прежнему, требуют большой работы. Однако остается надеяться, что в век Искусственного интеллекта компьютерная лингвистика перейдет на новую технологическую базу, которая в наше время хорошо зарекомендовала себя в области машинного перевода.

Hakem Değerlendirmesi: *Dış bağımsız.*

Çıkar Çatışması: *Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.*

Finansal Destek: *Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.*

Peer-review: *Externally peer-reviewed.*

Conflict of Interest: *The author has no conflicts of interest to declare.*

Financial Disclosure: *The author declared that this study has received no financial support.*

Ссылки / References

Marchuk, Yu. N. (1983). *Problemy mashinnogo perevoda* [Проблемы машинного перевода] [In Russian]. Moskva.

Marchuk, Yu. N. (2000). *Osnovy komp'yuternoy lingvistiki* [Основы компьютерной лингвистики] [In Russian]. Moskva.

Qazaq мәтінін avtomatty түрде taldaу men jinaqtawdıń avtomattı jüyelerin quru мәselesi [Қазақ мәтінін автоматты түрде талдау мен жинақтаудың автоматты жүйелерін құру мәселесі]. (2005). *Akademik Sh. Sh. Sarybaev jäne til biliminiń мәseleleri* [Академик Ш.Ш. Сарыбаев және тіл білімінің мәселелері] (pp. 693–699). Almaty: Daik-Press. [In Kazakh].

Qazaq мәтінін abzats deñgeyinde zertteudegi mazmūnға qatıstı tirek sözderdi statistikalıq jolmen anıqtaw [Қазақ мәтінін абзац деңгейінде зерттеудегі мазмұнға қатысты тірек сөздерді статистикалық жолмен анықтау]. (2005). *Zhubanov taǵylymy. V Respublikalyq ǵylymi-teornıalyq konferentsıa materialdary* [Жұбанов тағылымы. V Республикалық ғылыми-теориялық конференция материалдары] (pp. 10–15). Aqtöbe. [In Kazakh].

Komp'yuterlik lingvistikaǵa kirispe: Oqu qūraly [Компьютерлік лингвистикаға кіріспе: Оқу құралы] (2nd ed.). (2007). Almaty: Qazaq universiteti. [In Kazakh].

Асимметрия Содержания и Формы Языкового Знака в Структуре Восклицательного Предложения

Dil Göstergesinin İçerik ve Biçim Asimetrisi: Ünlem Cümlesinin Yapısında

The Asymmetry of Content and Form of the Linguistic Sign in the Structure of the Exclamatory Sentence

Elena KOVALEVICH¹

¹Armavir State Pedagogical University
Krasnodar Krai, Russia

(Sorumlu Yazar-Corresponding
Author)

Chernova LIUBOV¹

¹Armavir State Pedagogical University
Krasnodar Krai, Russia

Aleksandr TKACHEV²

²Russian State Agrarian University Moscow
(Russia)

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Elena KOVALEVICH

E-mail: elenakovalevichru@gmail.com

Geliş Tarihi/Received 18.06.2025

Kabul Tarihi/Accepted 11.08.2025

Yayın Tarihi/
Publication Date 21.08.2025

Cite this article

Kovalevich E. & Liubov, C. & Tkachev, A. (2025). *The Asymmetry of Content and Form of the Linguistic Sign in the Structure of the Exclamatory Sentence* *Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic*, 2, 88-99.

Цитировать эту статью

Kovalevich E. & Liubov, C. & Tkachev, A. (2025). Асимметрия Содержания и Формы Языкового Знака в Структуре Восклицательного Предложения *Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic*, 2, 88-99.

Аннотация

В статье рассматривается асимметрия содержания и формы как фундаментальная характеристика восклицательного предложения. Анализируются различные проявления данной асимметрии, включая полисемию лексем, используемых в восклицательных конструкциях, разнообразие языковых средств выражения эмоций, влияние интонации на семантику высказывания, а также зависимость интерпретации от контекста. Подчеркивается важность понимания этой асимметрии для корректного функционального анализа восклицательных предложений и эффективной межкультурной коммуникации. В заключение обозначены перспективные направления дальнейших исследований, ориентированных на изучение влияния культурных и социальных факторов на выражение эмоций в восклицательных предложениях в рамках сопоставительного языкознания.

Ключевые слова: Восклицательные предложения, асимметрия формы и содержания, эмоции, интонация, контекст, межкультурная коммуникация, полисемия, сопоставительное языкознание.

Öz

Bu makalede, içerik ve biçim asimetrisi, ünlem cümlesinin temel bir özelliği olarak ele alınmaktadır. Ünlem yapılarında kullanılan leksemelerin çok anlamlılığı, duyguların ifade edilmesinde kullanılan dilsel araçların çeşitliliği, intonasyonun ifadenin anlamı üzerindeki etkisi ve yorumun bağlama bağlılığı gibi bu asimetrinin çeşitli görünüşleri incelenmektedir. Bu asimetrinin anlaşılmasının, ünlem cümlelerinin doğru işlevsel analiz ve etkili kültürlerarası iletişim açısından önemi vurgulanmaktadır. Sonuç bölümünde, karşılaştırmalı dilbilim çerçevesinde, kültürel ve sosyal faktörlerin ünlem cümlelerindeki duygu ifadesine etkisini incelemeye yönelik ileri araştırma alanları belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Ünlem cümleleri, biçim ve içerik asimetrisi, duygular, intonasyon bağlam, kültürlerarası iletişim, çok anlamlılık, karşılaştırmalı dilbilim.

Abstract

The article examines the asymmetry of content and form as a fundamental characteristic of the exclamatory sentence. Various manifestations of this asymmetry are analyzed, including the polysemy of lexemes used in exclamatory constructions, the diversity of linguistic means of expressing emotions, the influence of intonation on the semantics of the utterance, and the dependence of interpretation on context. The importance of understanding this asymmetry for accurate functional analysis of exclamatory sentences and effective intercultural communication is emphasized. In conclusion, promising directions for further research are outlined, focusing on the influence of cultural and social factors on the expression of emotions in exclamatory sentences within the framework of comparative linguistics.

Keywords: Exclamatory sentences, asymmetry of form and content emotions, intonation, context, intercultural communication, polysemy, comparative linguistics.

Введение

В лингвистике принцип асимметрии языкового знака, сформулированный в своё время Ф. Соссюром, постулирует несовпадение и относительную независимость означающего (формы) и означаемого (содержания). Эта фундаментальная асимметрия проявляется на всех уровнях языковой системы, однако в рамках восклицательного предложения она приобретает особую выразительность, обусловленную его экспрессивной и эмоциональной функцией.

В современной науке о языке функциональное направление в изучении синтаксических единиц является одним из приоритетных. В этой связи многие языковые факты, рассмотренные с точки зрения их функционирования в условиях контекста, получают новое осмысление и позволяют выявить многообразие семантики языковых сегментов, опираясь на изучение языка как системы в его практическом понимании (Zolotova, 1982; Turaeva, 1986; Babenko, 1989; Soprun, 1996).

Развернутое рассмотрение теоретических проблем языковой асимметрии требует обращения к трудам основоположников структурализма, прежде всего, Ф. Соссюра (Sossur, 1977, с. 34), который трактовал языковую асимметрию в качестве фундаментального принципа, определяющего отношения между формой и содержанием в языке.

Понимание принципа языковой асимметрии конкретизировалось и расширялось в трудах известных лингвистов, где они подчеркивали роль контекста в интерпретации языковых знаков (Р. Якобсон), обращали внимание на важность формального анализа языка (Л. Ельмслев), утверждали, что разные языковые единицы могут выполнять одну и ту же функцию, и наоборот, одна и та же единица может выполнять разные функции в зависимости от контекста (В. Матезиус, Н. Трубецкой).

Теоретические основания языковой асимметрии являются ключевыми для понимания природы и функционирования языка. Признание произвольности связи между означающим и означаемым, системности языка и его динамического характера позволяет глубже понять закономерности языковых изменений и специфику коммуникативных процессов. Изучение проявлений языковой асимметрии на различных уровнях языковой системы (фонетическом, морфологическом, лексическом, синтаксическом) позволяет более точно интерпретировать смысл высказываний и более эффективно использовать язык в коммуникации. Наше внимание будет сосредоточено на асимметрии языкового знака уровня синтаксиса.

Изложение основного материала

Современный функционально-коммуникативный принцип исследования и изучения синтаксических единиц, разработанный Е. Н. Ковалевой, основан на том, что единицы синтаксиса существуют как единство формы, значения (семантики), функции.

В последние годы в практике обучения русскому языку как родному и неродному наметился функциональный подход к презентации грамматического материала, который предполагает обучение языку не как застывшей системе, а в процессе его функционирования в речи.

Выстраивая иерархию синтаксических единиц, можно увидеть, какую функцию единица более низкого уровня выполняет в подсистеме единиц более высокого уровня, а также назначение синтаксических единиц в акте коммуникации. Тесно взаимосвязанные между собой синтаксические единицы противопоставляются друг другу по формальной организации, языковому (синтаксическому) значению, по функциям. При этом функциональный

подход включает не только определение статуса исследуемых синтаксических единиц, но и выявление их функциональных потенций в процессе коммуникации.

С позиций современного функционально-коммуникативного подхода синтаксические единицы рассматриваются в неразрывном единстве формы, значения (семантики) и функции. В практике преподавания русского языка, как родного, так и иностранного, актуализировались тенденции к функциональной презентации грамматического материала, что предполагает изучение языка не как статической, а динамической системы, обнаруживающей свои функции в речевой деятельности.

Иерархически синтаксические единицы оказываются в функциональной зависимости: единицы низшего уровня реализуют определённую функцию в системе единиц более высокого уровня, что в результате определяет их коммуникативное назначение. Будучи тесно взаимосвязанными, синтаксические единицы дифференцируются по формальной организации, синтаксическому значению и выполняемым функциям. Статус синтаксической единицы определяется не изолированно, а в рамках речевого высказывания и – шире – окружающего контекста, в котором она реализует свою коммуникативную функцию.

Мы разделяем мнение тех исследователей, кто описывает синтаксическую единицу как многоаспектный полимерный конструктор, что синтаксическая единица должна существовать и исследоваться как единство структурного, семантического и функционального аспектов (Shharceva, 2016, с. 33).

Необходимость применения функционального подхода к изучению языкового знака обусловливается тем фактом, что структура и значение языковой единицы во всех её проявлениях раскрывается только внутри репрезентирующих построений (Volek, 1995, с.15; Dengina, 2013, с. 197; Tkachev, 2023, с. 16).

Особый интерес в функциональном ракурсе изучения синтаксиса представляет исследование языковой асимметрии содержания и формы, возникающей в результате использования языкового знака внутри определённой синтаксической единицы. Асимметрия содержания и формы языковых знаков является одной из актуальных проблем лингвистической науки, поскольку асимметричные отношения между планом выражения и планом содержания представляются фундаментальной особенностью всех языковых знаков, что проявляется на морфологическом и синтаксическом уровнях языка и представляется естественным языковым явлением.

В основе данного языкового феномена лежит идея субъективности, присущей человеческой речи и ставшей лингвистическим фактом. Это положение отражено в концепции значения, согласно которой семантика языкового выражения определяется как объективно существующими свойствами предмета или ситуации, так и способом их субъективного представления говорящим.

Способность языкового знака проявлять асимметрию приводит не только к изменению его морфологического статуса, но и к многоаспектной синтаксической полифункциональности. Нарушение взаимосоответствия в этой области является естественным процессом, свидетельствующим о гибкости языковых единиц, их экспрессивных возможностях и семантико-грамматическом потенциале.

Мы разделяем точку зрения лингвистов (Ф. Соссюра, Р. Якобсона и др.), которые усматривают в языковом знаке двустороннюю сущность, состоящую из формы (акустического образа) и содержания (понятия). Связь между этими двумя сторонами произвольна и условна, определяемая конвенциональным характером языка.

Асимметрия возникает, когда одно означающее может ассоциироваться с несколькими означаемыми, и наоборот, одно означаемое может выражаться разными означающими. Основанием этому является взаимодействие таких языковых уровней, как лексика и синтаксис, что и порождает асимметрию.

Механизм взаимодействия заключается в следующем.

Лексическое значение контекстуализируется через синтаксис: синтаксические конструкции создают контекст, который уточняет, расширяет или изменяет значение лексемы, когда форма остается неизменной, а содержание уточняется благодаря синтаксической структуре.

Через синтаксические средства происходит изменение лексического значения: порядок слов, наличие или отсутствие определенных синтаксических элементов, использование модальных или аспектуальных конструкций влияют на смысл высказывания, например, вопросительная интонация или порядок слов могут придать лексической единице дополнительную экспрессивную или прагматическую окраску, что усложняет прямую связь между формой и значением.

В результате синтаксических трансформаций формируются новые значения: сочетание лексем в определенных синтаксических конструкциях приводит к появлению фразеологических единиц, идиом, коллокаций, значение которых не выводимо из суммы значений отдельных слов.

На уровне синтаксических конструкций наблюдается разная интерпретация одной и той же единицы, что объясняется действием таких языковых механизмов, как полисемия и омонимия. Одна и та же лексема может выступать в разных синтаксических ролях, что влияет на её интерпретацию.

Синтаксическая омонимия и двусмысленность: иногда одна и та же синтаксическая форма может иметь разные интерпретации (амфиболия), что усиливает асимметрию между формой и содержанием на уровне предложения.

Результат описанных механизмов взаимодействия лексического и синтаксического планов состоит в следующем:

- усложняется соотношение между формой и содержанием, поскольку форма лексемы не фиксирует содержание однозначно, под влиянием синтаксических условий модификаций или уточнения смысла;
- усиливается коммуникативная гибкость языка благодаря возможности варьирования значений при сохранении формы, что позволяет эффективно передавать различные оттенки смысла, эмоций, оценок;
- повышается синтаксическая продуктивность, которая способствует появлению новых значений, устойчивых выражений и расширению семантических возможностей лексем.

В контексте восклицательного предложения эта асимметрия проявляется следующим образом.

Отдельные лексемы, обладающие нейтральным значением в обычном контексте, в восклицательном предложении приобретают усиленную экспрессивную окраску. Например, слово «герой» в констатации факта обозначает лицо, совершившее подвиг. Однако в восклицательном предложении «Какой герой!» оно может выражать восхищение, иронию, сарказм, в зависимости от контекста и интонации. В данном случае, одна и та же форма («герой») служит для выражения разных, хотя и семантически связанных, содержаний, обусловленных общей оценкой.

Среди асимметричных объектов заметное место занимают конструкции со словами местоименного и наречного характера, выполняющими квалифицирующую функцию в предложении и тексте. К ним относятся конструкции с местоименными словами *какой, такой, до чего, до того, что за* и словами местоименно-наречного происхождения *как, так, где, куда, еще* и некоторыми другими. Противоречивость и синкретизм конструкций с

данными словами проявляется в самых различных планах. Интерес к ним обусловлен тем, что вышеперечисленные слова располагаются на границе классов полнозначных и неполнозначных слов. На шкале переходности они располагаются в зоне пересечения названных областей. Так, местоимения как таковые обладают дейктическим значением и выступают в роли слов-субститутов. Асимметрия местоименных квалификаторов заключается в том, что они сохраняют дейктическое значение, а функцию субститута утрачивают:

***Какие** перышки! **Какой** носок!* (И. Крылов. Ворона и Лисица, 1808);

***Какая** горькая нелепость: цель не оправдывает средства!* (Б. Пастернак. Кинематограф, 1918);

*Душа ее упала. **Такую** простую, ясную вещь – и она просмотрела! Шляпа!* (В. Дудинцев. Белые одежды, 1987).

Местоименные наречия выполняют определительную функцию. Наречные квалификаторы также не совсем утрачивают определительное значение, хотя и во многих случаях теряют собственное лексическое значение. Не будучи носителями лексического значения, данные слова выполняют квалифицирующую функцию, что и определяет несоответствие плана содержания плану выражения:

***Как** я любил и **как** жалел я его в эти минуты!* (А. Герцен. Былое и думы, 1868);

*Ах, Настя, **как** ты скучна с вечными своими подробностями!* (А. Пушкин. Барышня-крестьянка, 1831);

*Где же ты пропал? Я **так** волновалась!* (М. Булгаков. Дни Турбинных, 1925).

Наречные квалификаторы обладают способностью выражать субъективную модальность, и данная способность определенным образом усиливает асимметричность такого языкового знака.

Местоименная природа этих слов проявляется в том, что они, несмотря на близость к частицам, выступают как субституты мыслимых, но не называемых оценочных значений, иными словами, представляют собой сигналы некоторых имплицитных значений. Семантической особенностью этих местоименных и местоименно-наречных слов является способность выражать квалификацию, характеризующую качественную или количественную сторону предмета, признака, действия, состояния. Они могут выражать и оценочное, и эмоциональное, и экспрессивное значения, но эта функция является для них вторичной, обусловленной потребностями речевого высказывания. С другой стороны, эти слова особым образом проявляют себя и на синтаксическом уровне. Прежде всего, они участвуют в формировании простого предложения:

***Какой** добрый, великодушный человек!* (А. Чехов. Попрыгунья, 1892);

***Какой** радостью могло бы быть все!* (И. Бунин. Натали, 1942);

*Но эта жизнь! О, **как** горька она!* (Ф. Тютчев. Не говори: меня он, как и прежде, любит, 1852);

*О юность, **как** прекрасна ты!* (К. Коровин. Первая любовь, 1935).

Значения слов-квалификаторов как бы накладываются на общую семантику предложения, с некоторым знаком «+» или «-» в усилительном или ослабляющем плане. Однако они могут выступать и в сложном предложении, обнаруживая связь с союзами, употребляясь в роли союзных слов, если на них падает особая синтаксическая или экспрессивная нагрузка, если они употребляются не как нейтральные скрепы, присоединяющие придаточную часть, а еще и несут на себе то вторичное, дополнительное значение, о котором мы говорили выше:

*Она не подозревала, **как** глубоко привязалась к этой длинноногой девчонке-фантазерке, смешливой и диковатой, наивной и умненькой.* (М. Прилежаева. Зеленая ветка мая, 1975);

*Посмотрите, **как** весело горит, **как** быстро исчезают строчки!* (А. Островский. Поздняя любовь, 1873);

*Ах, знал бы Иван Николаевич, **какая** крепкая нитка между ними, просто даже артерия – жаркая, живая кровь!* (В. Порудоминский, Грустный солдат, 1986).

В пределах восклицательной конструкции сочетания эмоционально-экспрессивного квалификатора и квалифицируемого слова составляют эмоционально-квалифицирующий блок. В этом блоке эмфатическим центром может оказаться квалификатор **какой, как**, например:

Какая у вас прелестная музыка! (В. Вересаев. Два конца, 1909); **как** он вас любит, однако! (А. Островский. На всякого мудреца довольно простоты, 1868); **Какой** сюрприз! Вы к нам? – услышал он преувеличенно обрадованный голос Нечаева. – **Как** мы рады вас видеть! (Ю. Бондарев. Горячий снег, 1970).

Если же эмфатическим центром является квалифицируемое слово, то используется иная интонационная конструкция. Выбор той или иной интонационной конструкции зависит от иллокутивного намерения говорящего, его желания выделить либо эмоцию, либо акцентировать квалифицируемое слово. Распределение эмфатической нагрузки может быть подвижным, даже наблюдается некоторая семантическая конверсия. В произнесении может отражаться видение мира говорящим, его наивная языковая картина.

Сравним: **Какую** книгу я купила! и **Какую** книгу я купила!

В предложениях с эмоциональными квалификаторами интонация может усиливать чувства, выраженные лексическими, морфологическими и синтаксическими средствами: **Какие** молодцы! На смерть идут, как на работу, спокойно и без дрожи...Русский человек умеет умирать. (В. Вересаев. В мышеловке 1906); **какой** ты глупый! (И. Бунин. Митина любовь, 1925); за что мы **так** несчастливы! (И. Тургенев. Рудин, 1856); **как** я был жалок и ничтожен перед ней! (Там же); Он **такой** добрый, хороший человек! (И. Тургенев. Отцы и дети, 1862). В данных примерах интонация не является единственным языковым средством выражения эмоций, а переплетается с различными речевыми средствами их выражения.

Значительно большую роль играет интонация в тех предложениях, где план выражения не соответствует плану содержания, например:

*Я, шутя, сделал страшные глаза: – Ой, **какой** ужас!* (И. Бунин. Чистый понедельник, 1945).

Произнесенное с особой интонацией, предложение приобретает иронический смысл. В предложении *Скажите, **какой** депутат! Драть тебя нужно...* (Л. Андреев. Сын человеческий, 1909) интонация позволяет выразить пренебрежение, отрицательную оценку. При произнесении с вопросительной интонацией эмоционально-экспрессивная окрашенность исчезает, сравните: *Скажите, какой депутат внес это предложение?*

Несомненно, велика роль интонации в тех случаях, когда только с ее помощью передается значение эмоционального наполнения предложения, усиленного квалификатором. Интонация в таких случаях не только организует высказывание, но и проявляет его смысловой вариант, передает различные чувства и настроения.

Эмоциональная нагрузка предложения **Какая** ночь! может быть выявлена только интонационно. В письменной речи выявить эмоции данного построения (восхищение, взволнованность) помогает контекст: **Какая** ночь! Я не могу. Не спится мне. Такая лунность. (С. Есенин. Какая ночь, 1911). В тексте **Какое** уважение к вам! Они не смотрят на вас как на женщину, как на человека, – человек сам располагает своей судьбой; они смотрят на вас как на вещь. (А. Островский. Бесприданница, 1878) чувства досады, недовольства, гнева, выраженные в начальном предложении с квалификатором, также передаются лишь средствами мелодики. Отсюда следует, что в сознании носителей русского языка эмоциональные квалификаторы связаны с более эмоциональной интонационной структурой.

Суммируя сказанное, заметим, что интонация является важнейшим компонентом восклицательного предложения. Она не только сигнализирует о восклицательном характере высказывания, но и существенно влияет на его

семантику. Например, предложение, состоящее из одного слова «Прекрасно!», может выражать искреннее восхищение, иронию, зависть, в зависимости от интонационного рисунка. Изменение просодических характеристик (тона, интенсивности, темпа) приводит к изменению содержания при неизменности лексико-грамматической формы.

Особую группу образуют фразеологизированные конструкции с квалификаторами, например: *что за красавец! Какая чушь! ну и новость!*, называемые квазипредложениями, которые выступают как скрепы-фразы: не входя ни в какое предлоновость!и соединяют предложения текста, передавая согласие или несогласие, различные эмоционально-экспрессивные значения, градацию модального значения достоверности – уверенность, недопустимость, обязательность и т. д.

Обратимся к примерам-иллюстрациям.

Предложение **Как же!** многозначно, круг его значений возможно представить обобщенно как выражение согласия или несогласия. Конструкция может употребляться изолированно или входить в структуру другого предложения. В зависимости от контекста, речевой ситуации, интонации, намерений говорящего оно может иметь следующие значения:

1) *да, конечно, обязательно* – выражает уверенность в сказанном:

- *Помнишь ее, по Петербургу, черную старушку с лорнетом? – Как же!* (Л. Леонов. Русский лес, 1953); – *Пандалевский все у Дарьи Михайловны живет? – прибавил он, обратясь к Басистову. – Как же, все у ней!* (И. Тургенев. Рудин, 1856); – *На разведку не наткнулся? – Как же! Только что.* (В. Катаев. Зимний ветер, 1960);

2) *нет, никогда* – выражает отрицание с усмешкой, иронически:

Да, как же, так и спущусь! полезай сам, если хочешь. (В. Короленко. В дурном обществе, 1885); *Много ты этим выиграешь, как же!* (И. Тургенев. Рудин, 1856).

В академической грамматике русского языка они считаются модификацией соответствующих вопросительных предложений или операторами, специально предназначенными для актуализации оценочных значений, возникающих в определённых синтаксических построениях. Так, «фразеологизированные построения типа «Что за характер!», кроме собственно вопросительного значения, обычно передают оценку называемого, отношение к нему:

1) одобрение, похвалу;

2) неодобрение, осуждение», а также удивление по поводу его качества.

Подобные конструкции отличаются от риторических вопросов, употребляемых наиболее активно в публицистическом тексте, где они используются для утверждения, вводящего тему: – **Ну что за конкурс красоты без скандала!** (Ma Cзыан, 2024, p,22).

Эмоционально-экспрессивные квазипредложения играют важную роль в процессе языковой экономии. Стяженные модели, единственным конструирующим элементом которых является эмоционально-экспрессивный квалификатор (или квалификатор и частица), свидетельствуют об их значительных семантических и структурно-синтаксических возможностях на уровне речи. Эти элементы оказываются необходимыми и достаточными для реализации значения всего построения. Они проявляют тенденцию к свертыванию акта коммуникации, поэтому не употребляются в исходных высказываниях, а соотносятся с предшествующим речевым действием.

Таким образом, структурно-синтаксическая и семантическая роль эмоционально-экспрессивных квалификаторов в диалогических единствах приобретает особую значимость, и эта их роль тем важнее, чем специфичней для

разговорной речи та или иная синтаксическая конструкция. Именно в рамках таких построений во всей своей полноте раскрывается семантическая функция эмоционально-экспрессивных квалификаторов, специфичность которой заключается в дифференциации различных оттенков субъективно-модальных значений одной и той же синтаксической модели, а также в выражении различных нюансов во взаимоотношениях между участниками акта коммуникации.

Все эти примеры говорят о том, что «граница между частицами и союзами выражена не резко, что есть явления переходного, промежуточного употребления слов, которые оказываются в одно и то же время на периферии категориально-семантических и грамматических полей отдельных разрядов союзов и частиц. Всё это свидетельствует о том, что в системе русского языка, наряду с отстоявшимися, стабилизировавшимися ее компонентами, есть немало таких переходных звеньев, положение которых зыбко и неустойчиво» (Arutunova, 1988, с. 30).

Наконец, на уровне сложного синтаксического целого и текста конструкции с эмоциональными квалификаторами обладают большими строевыми возможностями и выполняют текстообразующую функцию, вступая в синтаксические отношения с языковыми единицами, окружающими их.

Эти примеры свидетельствуют о том, что конструкции с местоименными и местоименно-наречными квалификаторами обладают явной асимметрией в структурном и в семантическом отношениях.

Различное семантико-грамматическое наполнение местоименно-наречных слов-квалификаторов обеспечивает их полифункциональность и позволяет им реализовывать широкий спектр коммуникативных задач, так что один структурный тип предложения может использоваться для передачи различных смыслов.

Проведенное исследование показывает, что асимметрия формы и содержания представляет собой довольно частое явление в языке. Необходимость применения функционального подхода для рассмотрения данного явления обуславливается тем фактом, что лексическое значение слова невозможно объяснить только через взаимоотношение ядра и периферии, неизбежен выход в область мыслительных процессов, что обеспечивает корректный выбор репрезентирующих языковых единиц.

Таким образом, слова-квалификаторы проявляют настолько явную языковую асимметрию, что их рассмотрение лишь как местоимений, наречий или частиц не только не может отразить всей полноты присущих им функций, но и совершенно недостаточно для всестороннего понимания их реального назначения в предложении и тексте.

Асимметрия слов-квалификаторов проявляется в том, что их вторичная эмоционально-экспрессивная семантика ориентирована на определение, на дополнительную характеристику значений тех полнозначных слов, к которым они относятся, и поэтому сообщить им новое качественное содержание.

Применительно к изучаемым местоименным и наречным словам категория качественной квалификации проявляется в том, что они, сочетаясь с полнозначными словами, маркируют те дополнительные значения, которые придаются содержанию данных полнозначных слов в речи.

Дополнительное или усилительное эмоциональное значение может относиться к предмету, признаку предмета, действию, состоянию, и, соответственно, квалификаторы могут позиционно или по смыслу примыкать к существительному, прилагательному, глаголу, наречию, категории состояния. Но эта их квалифицирующая роль

часто не ограничивается тем словом, с которым они контактируют, но, распространяясь на все словосочетание или предложение, квалификаторы участвуют в реализации пропозитивной структуры предложения и выявляют в себе способность к текстообразованию.

Результатом проявления языковой асимметрии содержания и формы слов-квалификаторов является неопределенность их принадлежности к тому или иному лексико-грамматическому разряду слов, а также многослойность синтаксических функций, зависящих от морфолого-синтаксической принадлежности рассматриваемых слов.

Функционирование слов-квалификаторов выявляет несомненную языковую асимметрию и с точки зрения их собственного номинативного или релятивного значения, и с точки зрения выражаемых с их помощью эмоциональных, экспрессивных, оценочных значений, и с точки зрения их в выражении субъективной модальности, и со стороны их функции в оформлении предложения и текста, и в плане проявления речевых намерений говорящего (иллокутивности). Следовательно, статус рассматриваемых слов-квалификаторов определяется их способностью к асимметрии содержания и формы внутри синтаксической единицы.

Иллюстративный материал даёт нам основания вести речь о взаимодействии синтаксической валентности и дистрибуции, актуализирующем феномен асимметрии языкового знака. Так, синтаксическая валентность с неравномерным заполнением валентных позиций наиболее точно отражает механизм, с помощью которого асимметрия языкового знака проявляется в синтаксисе. Обязательные на семантическом уровне компоненты могут опускаться или выражаться разными способами на синтаксическом уровне, демонстрируя гибкость и нестрогую детерминированность связей между значением и формой в языке.

В результате мы наблюдаем синтаксическую вариативность и контекстуальную обусловленность описываемых нами синтаксических структур.

Широкий спектр эмоций, выражаемых восклицательным предложением (радость, гнев, удивление, страх и т. д.), может быть передан различными языковыми средствами. Так, удивление может быть выражено междометиями («Ах!»), вопросительными конструкциями, трансформированными в восклицательные («*Неужели это правда?!*»), восклицательными частицами («*Какой день!*») или даже номинативными предложениями с особой интонацией («*Вот сюрприз!*»). Разнообразие синтаксических и лексических средств, служащих для выражения одной и той же эмоции, демонстрирует асимметрию означающего и означаемого, т. е. разные формы выражения одного эмоционального содержания.

Контекстуальная обусловленность синтаксических структур указывает на зависимость реализации синтаксических возможностей от контекста: значение восклицательного предложения часто определяется контекстом. Вне контекста трудно однозначно интерпретировать эмоциональную окраску и интенцию говорящего. Предложение «*Как красиво!*» может выражать восхищение пейзажем, иронию по поводу безвкусного наряда, или даже сарказм в отношении неумелой работы. Контекст служит тем фильтром, который позволяет правильно интерпретировать содержание, закодированное в форме восклицательного предложения.

Нарушение взаимосоответствия в этой области является естественным процессом, свидетельствующим о гибкости языковых единиц, их экспрессивных возможностях и семантико-грамматическом потенциале.

Специфика асимметрии в восклицательном предложении объясняется следующим образом. В отличие от

нейтральных повествовательных предложений, в восклицательных предложениях асимметрия содержания и формы проявляется особенно ярко из-за доминирующей эмоциональной функции. Экспрессивность, присущая восклицанию, создает дополнительную степень свободы в выборе языковых средств и в интерпретации смысла. Говорящий, используя восклицание, стремится не просто сообщить информацию, но и выразить свое отношение к ней, усилить воздействие на слушателя. Эта интенциональность провоцирует использование различных стилистических приемов (инверсия, повтор, риторические фигуры), которые также усложняют соотношение формы и содержания.

Наблюдения показывают, что при функционировании слов с квалифицирующим значением доминирующими могут выступать: их местоименно-наречные значения, союзные функции, роль как частиц. При этом не наблюдается разрушения тождества слова, происходит лишь перераспределение ролей элементов значения, составляющих семантическую структуру данных гибридных слов с сохранением возможности эмоционально-оценочной квалификации.

Слова-квалификаторы играют ключевую роль не только в формировании синтаксических конструкций, но и в реализации речевых намерений говорящего на уровне текста. Эмоционально-экспрессивные квалификаторы составляют особую парадигму средств, которые отражают субъективно-модальное и эмоциональное содержание синтаксических конструкций, предполагая возможность дальнейшего деривационного развертывания. Позиция таких квалификаторов в синтаксической структуре не фиксирована, однако они чаще всего располагаются в препозиции (контактной или дистантной) относительно слова, которое квалифицируют.

Необходимость учета асимметрии слов-классификаторов в обучении языку, особенно русскому языку как иностранному, обусловлена тем, что понимание принципов языковой асимметрии позволяют глубже осмыслить саму взаимосвязь между формой и содержанием в языке. В условиях современного функционального подхода важно рассматривать синтаксические единицы как активные элементы, которые взаимодействуют в процессе коммуникации, что способствует не только улучшению понимания языка, но и более эффективному его применению. Учитывая контекстуальную динамику языковых знаков, преподавание русского языка может быть преобразовано в более практический и адаптивный процесс, способствующий развитию у студентов способности адекватно воспринимать и использовать язык в различных ситуациях общения. Таким образом, процесс изучения иностранного языка становится не только важным само по себе, но и уникальным способом постижения также и этнокультурной специфики (Tkachev, 2021, с. 290).

Анализ же художественного текста также является важным методом обучения русскому языку как иностранному, так как он способствует формированию навыков адекватного употребления литературных языковых норм и глубокому пониманию сочетаемости слов, а также синтагматических и парадигматических связей. Тексты художественного жанра, будучи национальным нематериальным достоянием, знакомят изучающих русский язык с культурой многонациональной России и изменяющейся социальной реальностью, что, безусловно, поднимает уровень интереса к языку и мотивирует студентов в процессе обучения (Tkachev, 2023, с. 22).

Выводы

Подводя итоги, скажем, что взаимодействие лексического и синтаксического планов является одним из ключевых факторов, порождающих асимметрию языкового знака. Синтаксис не просто структурирует элементы речи, но и активно влияет на содержание языковых единиц, модифицирует их значение, создавая многоплановые семантические конструкции. Это взаимодействие отражает динамичную и многогранную природу языка, где форма и содержание никогда не находятся в статичном, жестком соответствии, а постоянно соотносятся и

трансформируются в процессе коммуникации. Понимание этой взаимосвязи имеет важное значение для филологического анализа, лексикографии, преподавания русского языка как родного и иностранного.

Асимметрия содержания и формы языкового знака является неотъемлемой характеристикой восклицательного предложения. Она проявляется в полисемии лексем, разнообразии средств выражения эмоций, влиянии интонации на значение и контекстуальной зависимости интерпретации. Понимание этой асимметрии необходимо для адекватного филологического анализа восклицательных конструкций и для эффективной коммуникации, учитывающей как лингвистические, так и экстралингвистические факторы. Дальнейшие исследования в этой области могут быть направлены на изучение влияния культурных и социальных факторов на выражение эмоций в восклицательных предложениях при проведении сопоставительных исследований языков.

Hakem Değerlendirmesi: *Dış bağımsız.*

Yazar Katkıları: [Elena Kovalevich (EK), Aleksandr Tkachev (AT), Chernova Liubov (CL)]: *Fikir-EK, AT; Tasarım-EK,AT,CL; Denetleme-AT,CL; Kaynaklar-EK,AT,CL; ; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi-EK,AT; Analiz ve/veya Yorum-EK,CL; Literatür Taraması-EK,AT, CL; Yazıyı Yazan-EK; Eleştirel İnceleme-AT,CL.*

Çıkar Çatışması: *Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.*

Finansal Destek: *Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.*

Peer-review: *Externally peer-reviewed.*

Author Contributions: : [Elena Kovalevich (EK), Aleksandr Tkachev (AT), Chernova Liubov (CL)]: *Concept -EK, AT; Design-EK,AT,CL; Supervision-AT,CL; Resources-EK,AT,CL, MÖ; Data Collection and/or Processing-EK, AT; Analysis and/or Interpretation-EK,CL; Literature Search-EK,AT,CL; Writing Manuscript-EK; Critical Review-AT,CL.*

Conflict of Interest: *The authors have no conflicts of interest to declare.*

Financial Disclosure: *The authors declared that this study has received no financial support.*

Ссылки / References

Anosov, E. A. (2012). Gendernye stereotipy v paremiyakh russkogo yazyka v svete metodologicheskikh podkhodov k issledovaniyu fenomena gendernoy stereotipizatsii [Gender stereotypes in Russian language paremi in the light of methodological approaches to the study of the phenomenon of gender stereotyping]. *Vestnik Yuzhno-Uralskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Lingvistika*, (25), 93–96. [In Russian]

Arutyunova, N. D. (1988). *Tipy yazykovykh znacheniy: Otsenka. Sobytie. Fakt* [Types of linguistic meanings: Evaluation. Event. Fact]. Nauka. [In Russian]

Babenko, L. G. (1989). *Leksicheskie sredstva oboznacheniya emotsiy v russkom yazyke* [Lexical means of denoting emotions in the Russian language]. Izdatelstvo Ural'skogo universiteta. [In Russian]

Dengina, T. V., & Chernova, L. V. (2013). Vosklitsatel'noe predlozhenie: problemy tipologii [Exclamatory sentence: problems of typology]. *Izvestiya Sochinskogo gosudarstvennogo universiteta*, 3(26), 197–200. [In Russian]

Ma, J. (2024). *Emotsional'noe sodержanie vosklitsatel'nykh vyskazyvaniy v russkoyazychnykh khudozhestvennykh tekstakh* [Emotional content of exclamatory statements in Russian-language literary texts] (Abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Philological Sciences). [In Russian]

Saussure, F. de. (1977). *Trudy po yazykoznaniyu* [Works on linguistics]. Progress. [In Russian]

Shkhatseva, M. Kh. (2016). Funktsional'no-kommunikativnyy printsip issledovaniya i izucheniya sintaksicheskikh edinits [Functional-communicative principle of research and study of syntactic units]. *Vestnik Adygeyskogo*

gosudarstvennogo universiteta. Seriya 3: Pedagogika i psikhologiya, 4(188), 33–34. [In Russian]

Soprun, A. E. (1996). *Leksii po teorii rechevoy deyatel'nosti* [Lectures on the theory of speech activity]. [In Russian]

Tkachev, A. A. (2021). Grammaticheskiy stroy yazyka kak vyrazhenie natsional'nogo mentaliteta [The grammatical structure of the language as an expression of the national mentality]. In *Yazyk, kul'tura, mentalitet: problemy izucheniya v inostrannoy auditorii: sbornik nauchnykh statey uchastnikov XIX mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii* (pp. 288–290). [In Russian]

Tkachev, A. A. (2023). Russkiy khudozhestvennyy tekst v formirovanii vneshnikh assotsiativnykh svyazey ekstralingvisticheskogo kharaktera pri obuchenii russkogo yazyka kak inostrannogo [Russian literary text in the formation of external associative links of an extralinguistic nature in teaching Russian as a foreign language]. In *Otkrytie russkogo mira: prepodavanie russkogo yazyka kak inostrannogo i obshcheobrazovatel'nykh distsiplin v sovremennom obrazovatel'nom prostranstve: sbornik nauchnykh statey V mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii* (pp. 16–22). [In Russian]

Turaeva, Z. Ya. (1986). *Tekst: struktura i semantika* [Text: structure and semantics]. Prosveshchenie. [In Russian]

Volek, B. (1995). Tipologiya emotivnykh znakov [Typology of emotive signs]. In *Yazyk i emotsii* (pp. 15–23). [In Russian]

Zolotova, G. A. (1982). *Kommunikativnye aspekty russkogo sintaksisa* [Communicative aspects of Russian syntax]. [In Russian]

Reflection of Images of Domestic Animals in Folklore of Different Peoples

Evcil Hayvan İmgelerinin Farklı Halkların Folklorundaki Yansımaları

Отражение образов Домашних Животных в Фольклоре Разных Народов

Assel ALDAZHAROVA

Academician E.A. Buketov Karaganda
University, Karaganda, Kazakhstan

(Sorumlu Yazar-Corresponding
Author)

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Assel ALDAZHAROVA

E-mail: assel_aldazharova@mail.ru

Geliş Tarihi/Received 19.07.2024

Revizyon Talebi / Revision 10.09.2024

Request

Son Revizyon / Last 08.01.2025

Revision

Kabul Tarihi/Accepted 10.03.2025

Yayın Tarihi/

Publication Date 21.08.2025

Cite this article

Aldazharova, A. (2025). Reflection of images of domestic animals in folklore of different peoples

Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic, 2, 100-106.

Цитировать эту статью

Aldazharova, A. (2025). Отражение образов домашних животных в фольклоре разных народов *Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic*, 2, 100-106.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Abstract

The process of mastering any language is associated with familiarity with the culture of these people. Folklore as a part of culture is well known to native speakers, is a fabric of cultural ideas and traditions, and is inextricably linked with the history of domestic animals. These creatures, formerly wild companions, were strongly settled into human communities, shaping and being influenced by our narratives. The author examines the images of domestic animals of different peoples that are found in folklore texts. Attention is drawn to the fact that each nation has its attitude toward a particular animal, which is most often reflected in proverbs and sayings. This investigation explores the metaphorical functions of common farmyard companions such as cows, dogs, and cats in folktales throughout the world. The loyal dog, a defender and companion, may transform into a frightening guardian spirit. Finally, folklore provides insight into the unique bond between humans and the tamed world, illustrating how these creatures have not only served us but also captivated our imaginations throughout millennia.

Keywords: Culture, folklore, animals, symbol, people, worship.

Öz

Herhangi bir dili öğrenme süreci, o dili konuşan halkın kültürüyle tanışmayı da beraberinde getirir. Kültürün bir parçası olan folklor, ana dili konuşan kişiler tarafından iyi bilinir; kültürel fikirlerin ve geleneklerin dokusunu oluşturur ve evcil hayvanların tarihiyle ayrılmaz bir biçimde bağlantılıdır. Bir zamanlar vahşi olan bu canlılar, insan topluluklarına güçlü biçimde yerleşmiş hem anlatılarımızı şekillendirmiş hem de onlardan etkilenmiştir. Yazar, farklı halkların folklor metinlerinde yer alan evcil hayvan imgelerini incelemektedir. Her milletin belirli bir hayvana karşı özel bir tutumu olduğu ve bunun çoğunlukla atasözleri ve deyimlerde yansıma bulduğu vurgulanmaktadır. Bu çalışma, dünyanın dört bir yanındaki halk masallarında inek, köpek ve kedi gibi yaygın evcil hayvanların metaforik işlevlerini araştırmaktadır. Sadık köpek, bir koruyucu ve yoldaş olmasının yanı sıra zamanla korkutucu bir ruhani varlığa da dönüşebilir. Sonuç olarak, folklor, insanlar ile evcilleştirilmiş doğa arasındaki benzersiz bağı gözler önüne serer; bu canlıların yalnızca bize hizmet etmekle kalmayıp binlerce yıldır hayal gücümüzü de büyülediğini ortaya koyar.

Anahtar kelimeler: Kültür, folklor, hayvanlar, sembol, halk, tapınma

Аннотация

Процесс овладения любимым языком связан с ознакомлением с культурой народа, на котором этот язык говорит. Фольклор как часть культуры хорошо известен носителям языка, представляет собой ткань культурных представлений и традиций, и неразрывно связан с историей домашних животных. Эти существа, некогда дикие спутники, прочно вошли в человеческое общество, формируя и одновременно подвергаясь влиянию наших повествований. Автор рассматривает образы домашних животных у разных народов, встречающиеся в фольклорных текстах. Отмечается, что у каждого народа существует своё отношение к тому или иному животному, что чаще всего отражается в пословицах и поговорках. В исследовании анализируются метафорические функции таких обычных домашних животных, как коровы, собаки и кошки, в фольклоре разных народов мира. Верная собака, защитник и спутник, может превращаться в устрашающего духа-хранителя. В итоге фольклор даёт представление об уникальной связи между человеком и одомашненным миром, показывая, что эти существа не только служили нам, но и на протяжении тысячелетий пленяли наше воображение.

Ключевые слова: Культура, фольклор, животные, символ, народ, поклонение.

Introduction

Modern linguistics prioritizes the study of language in its intimate connection with the human experience – encompassing consciousness, thought, and both spiritual and practical activities. Proverbs and sayings play a crucial role in safeguarding the intellectual and spiritual heritage of an ethnic group. Notably, they provide exceptionally clear and figurative reflections of those aspects of human existence and consciousness related to self-awareness, the fundamental principles of human life, the perception of societal norms, and the comprehension of traditions and value categories critical to both individuals and societies. These themes often encompass weighty concepts such as life, death, destiny, health, happiness, and love.

Horse motif in proverbs

Analysis of Horse-Related Proverbs

The widespread reverence for the horse across numerous cultures highlights its significant place within their spiritual traditions. This notion is further substantiated by the prevalence of paronyms (words with similar sounds and origins) that incorporate the "horse" lexeme. For instance, the English proverb "It is a good horse that never stumbles" finds its Russian equivalent in "Конь на четырех ногах, и тот спотыкается" (A horse on four legs, and he stumbles). This proverb, along with others like "На всякого мудреца довольно простоты" (There is enough simplicity for every wise man) or its variant "A horse stumbles that has four legs," underlines the universality of human fallibility.

Further examples demonstrate the utilization of zoonyms (animal names) within proverbs across cultures. The proverb "Do not spur a willing horse," signifying refraining from urging someone already motivated, finds its parallel in the Russian proverb "На послушного коня и кнута не надо" (There is no need for an obedient horse and a whip). Similarly, "Don't swap horses in the middle of the stream," emphasizing the importance of commitment during challenging situations, aligns with the Russian proverb "Лошадей на переправе не меняют" (Horses are not changed at the crossing). Finally, the ubiquitous proverb "Don't look a gift horse in the mouth," cautioning against criticizing something received for free, finds parallels in the Russian "Даренному коню в зубы не смотрят" (Don't look a gift horse in the teeth), the Spanish "A caballo regalado, no le mires el dentado," and the German "Einem geschenkten Gaul schaut man nicht ins Maul." This proverb's historical origins likely stem from the practice of evaluating a horse's age by examining its teeth; thus, "to look a horse in the mouth" signified assessing its value (Sibgayeva ve Mugtasimova, 2023).

Horse as a symbol of power and status

Proverbs, with their concise and evocative nature, offer valuable insights into the cultural values and beliefs of a society. This exploration delves into the symbolism associated with various animals in proverbs across different cultures, highlighting the significance these creatures hold beyond their practical roles. The horse emerges as a prominent figure in numerous proverbs, often embodying strength, power, and social status. The Turkish phrase "Ata binersen Allahı unutma, attan inersen atı unutma" (Sitting on a horse, do not forget about God, and when you get off, do not forget the horse) exemplifies this association (Omer, 2015). It emphasizes the importance of both humility and gratitude, reminding individuals to acknowledge the support that facilitates their success.

For Turkmen people, the horse transcends its utilitarian function to become an esteemed member of the family. The Akhal-Teke breed, believed to be descended from celestial steeds, further underscores the reverence accorded to these animals in Turkmen culture. The presence of a winged horse in their folk epic reinforces the mythical and symbolic stature of the horse.

Similarly, the Arabian proverb highlighting the Bedouin people's regard for horses positions the Arabian horse breed as a cherished possession, ranking third only after God and honored guests (For any Bedouin, the father is in the first place in life, the guest who came to the house is on the second, and his Arab horse is on the third).

The Cow: Provider, Sustenance, and Diligence

In contrast to the image of power and prestige associated with the horse, proverbs from Kalmyk and Oirat cultures portray the cow as a symbol of sustenance and diligence. Phrases like "Even if you don't have a cow, cook the dishes, even if you don't have a horse, cook the rope" and "They learn to be smart in their youth, they feed the cow in winter" emphasize the cow's role as a provider for the family and the importance of responsible care for these animals.

Yakut folklore also reflects a positive association with the cow, with proverbs like "A Yakut is a singer, as he sits on a bull" highlighting the cultural significance of cattle.

The Duality of the Sheep: Meekness and Vulnerability

English proverbs present a more nuanced portrayal of the cow, associating it with old age and compliance ("The old cow thinks she was never a calf") and potential negative qualities like stubbornness ("If you agree to carry a calf, they will make you carry the cow"). However, the primary focus in English proverbs appears to be on sheep.

Sheep are predominantly depicted as symbols of timidity, meekness, and vulnerability. Proverbs like "A scabbed sheep mars the whole flock" and "Lone sheep is in danger of the wolf" highlight the dangers of disunity and the potential for exploitation faced by the weak. Additionally, the association of sheep with laziness and blind obedience is evident in phrases like "A lazy sheep thinks it's woolheavy" and "If one sheep leaps over the ditch, all the rest will follow."

The Pig: A Cross-Cultural Symbol of Ignorance and its limited presence in positive light

While the horse and cow carry positive connotations in many cultures, the pig often evokes negative associations. This analysis examines proverbs and sayings related to pigs across various cultures, highlighting the shared symbolism of the pig as a representation of ignorance, immorality, and undesirable behavior (Omer, 2016).

The Kalmyk language offers few proverbs featuring the pig, with most comparisons using the animal in a negative light (e.g., When there is no dog, and the pig barks). Similarly, the Oirats of China utilize the pig to depict negative human characteristics (He eats like a pig, crawls like a snake).

English and Russian proverbs exhibit a striking similarity in their portrayal of the pig. Expressions like "Never buy a pig in a poke" (English) and "Купить ко́та в мешке" (Buy a cat in a bag) (Russian) highlight a common theme of caution and avoiding hidden flaws. Additionally, proverbs like "Cast pearls before swine" (English) and "Посадишь сви́нью за стол, она и но́ги на стол" (Put a pig at the table, she puts her feet on the table) (Russian) depict the pig as lacking manners and behaving inappropriately.

While the Turkish language doesn't attribute negative traits like treachery or stubbornness directly to the pig, proverbs portray it as an ignorant and unintelligent creature. Phrases like "Domuz ne bilir cevherin kıymetini" (similar to the Russian "Разбираться как сви́нья в апельсинах" - to understand like a pig understands in oranges) highlight this perception. Additionally, proverbs like "Domuzun burnunu kulağını kesmişler yine domuz yine domuz" (similar to the Russian "Сви́нье нос и уши отрезали, а она всё сви́нья" - the pig's nose and ears were cut off, and she is all pig) emphasize the perceived immutability of these negative qualities.

The shared English and Russian expressions "When pigs fly" and "Когда рак на горе свистнет" (When cancer on the mountain whistles) demonstrate the utilization of the pig's image to express the impossibility of an event.

This study delves into the multifaceted symbolism of the pig within phraseological units (established expressions with

figurative meaning) across German and Russian languages. It builds upon the research of Burenkova (2008) who highlights the presence of both positive and negative connotations associated with the pig image.

Burenkova (2008) emphasizes the historical significance of pig breeding in Germany, positioning the pig as a symbol of good fortune and prosperity. This positive sentiment is reflected in informal German expressions like "er hat Schwein (ugs.)" (he's very lucky) and "das nenne ich Schwein (ugs.)" (That's luck!).

However, the analysis also reveals a significant number of German phraseological units with the "pig" component that carry negative connotations. These expressions, often informal or vulgar, depict a person as unfortunate ("armes Schwein" - poor wretch), excessively sweaty ("schwitzen wie ein Schwein" - sweat like a pig), or even bleeding profusely ("bluten wie ein Schwein" - bleed like a pig).

Burenkova's (2008) comparative analysis between German and Russian phraseology reveals a fascinating convergence. Both languages utilize the pig image to represent individuals who are physically or morally unclean. Expressions like "wie das Schwein aus dem Stall fortlaufen (ugs.)" (to leave like a pig leaving a mess) and the Russian "Свинья везде грязь найдет" (A pig will find dirt everywhere) exemplify this shared symbolism.

Furthermore, the pig image extends beyond physical cleanliness to encompass moral and social transgressions. German expressions like "wo haben wir zusammen Schweine gehütet?" (what did we graze pigs together?) and Russian "Посадишь свинью за стол, она и ноги на стол" (Put a pig at the table, she puts her feet on the table)" depict individuals who are dishonest, lack manners, and violate societal norms.

The analysis also highlights a unique aspect of German phraseology. Germans utilize the image of a pig's swift escape from danger in the expression "im Schweingalopp" (at a pig's gallop) to signify a state of great haste (Burenkova, 2008).

Canine Companions: A Cross-Cultural Analysis of Symbolism

Dog Proverbs Across Cultures

This analysis explores the contrasting symbolic representations of the dog across English, German, and Turkish cultures. While the dog is often associated with loyalty and positive traits in English, German and Turkish cultures utilize the canine image to depict more negative qualities and situations.

English proverbs and sayings predominantly portray the dog in a positive light, emphasizing its loyalty and the value of hard work. Proverbs like "A good dog deserves a good bone" and "A dog that trots about finds a bone" highlight the rewards of perseverance (similar to the Russian "По заслугам и честь" - On merit and honor). Additionally, expressions like "An old dog barks not in vain" and "An old raven does not croak for nothing" (similar to the Russian "Старый ворон даром не каркает") suggest that the pronouncements of experienced individuals should be heeded. The proverb "A living dog is better than a dead lion" aligns with the Russian "Лучше синица в руках, чем журавль в небе" (A bird in the hand is better than a crane in the sky), emphasizing the value of what is attainable over the unattainable. Finally, "Every dog is a lion at home" resonates with the Russian "Дома и стены помогают" (Houses and walls help), suggesting a sense of increased confidence and security within one's familiar surroundings.

German phraseology presents a more complex image of the dog. While Germans are known for their love of dogs, the animal's symbolic representation in proverbs and sayings often leans towards the negative. Expressions like "kein bunter Hund schaut dich an (ugs.)" (nobody needs you) and "[ganz] auf dem Hund sein (ugs.)" (to be extremely poor) depict social marginalization and hardship. Additionally, the dog is associated with laziness ("den Hund hinken lassen") and even

aggression ("vor die Hunde werfen"). However, the German language also acknowledges the dog's industrious nature through expressions like "wie ein Hund gehetzt sein (ugs.)" (to be extremely busy). Interestingly, the observation of canine behavior leads to the proverb "leben wie Hund und Katze (ugs.)" (to live like a cat and dog), reflecting the difficulty of peaceful coexistence between individuals with significant differences. The idiom "Da liegt der Hund begraben!" (That's where the dog is buried!) signifies the discovery of a crucial issue, mirroring the Russian "так вот где собака зарыта!" (so that's where the dog is buried!).

In stark contrast to the other cultures examined, Turkish culture utilizes the dog image primarily as a derogatory term. The lexeme "dog" is employed as an insult to demean individuals perceived as sycophants or those exhibiting inappropriate behavior. Even stronger negativity is conveyed through expressions like "a lousy dog" and "a scoundrel," highlighting the severity of the insult.

This analysis delves into the diverse symbolic representations of the dog in proverbs from Turkish, Russian, and English cultures. While some cultures acknowledge the dog's positive qualities, others emphasize its negative traits.

Turkish proverbs present a predominantly negative view of the dog. Expressions like "Köpeğin duası kabul olsaydı gökten kemik yağardı" (the dog's prayers were heard, then bones would fall from the sky) highlight the perceived futility of the dog's actions, similar to the Russian "Если бы да кабы..." (If yes if...). Additionally, proverbs like "Köpeğin iyisi leş başında, insanın iyisi iş başında" (A good dog near carrion, a good man near work) suggest that a dog's value lies solely in its ability to guard rather than its companionship. Even the dog's barking is seen as inconsequential in "Köpek havlamakla hava bulanmaz" (The weather will not deteriorate from the dog's barking), mirroring the Russian "Собака лает – ветер носит" (The dog barks – the wind carries). However, the proverb "It iti çsırmaz" (Dog does not bite dog) acknowledges a sense of loyalty and camaraderie among dogs, similar to the Russian "Собака собаку знает (или: не ест)" (Dog knows dog (or: does not eat)).

Russian proverbs offer a more nuanced perspective on the dog. While some proverbs share the negative connotations found in Turkish proverbs, like "Собака лает – ветер носит" (The dog barks – the wind carries), others acknowledge the dog's loyalty and unspoken understanding ("Собака собаку знает"). Proverbs like "От сумы и тюрьмы не зарекайся" (Don't swear from the bag and prison) resonate with the Turkish "deme" (Don't say...) proverbs, emphasizing the potential for unexpected misfortune.

The Cat's Complexities in English and Russian Proverbs

English proverbs primarily depict the cat in relation to its hunting skills ("A cat in gloves catches no mice"). This focus on practicality aligns with the Russian "Без труда не вытащишь и рыбку из пруда" (You can't easily pull a fish out of the pond). However, the cat's image also carries associations with mischief and secrecy in English proverbs like "When the cat's away, the mice will play" and "Cats hide their claws," similar to the Russian "Гладка шерстка, да острые коготки" (Smooth fur, and sharp claws).

Despite the popularity of cats in England, some English proverbs portray them with a hint of superstition, like "A cat has nine lives." This element is absent in Russian proverbs, which focus on the cat's mischievous and observant nature ("Кошка спит, а мышей видит" - A cat sleeps, but sees mice).

This exploration demonstrates how proverbs utilize animal imagery to convey cultural values and beliefs. Turkish proverbs highlight the utilitarian view of dogs, while Russian proverbs acknowledge both the dog's limitations and its potential loyalty. English proverbs depict the cat as a practical hunter but also associate it with secrecy and superstition. By

examining these proverbs, we gain a deeper understanding of the ways different cultures perceive and interact with animals.

The Misunderstood Majesty: The Camel in Turkish Proverbs

This analysis explores the intriguing portrayal of the camel in Turkish proverbs, contrasting it with the animal's typical figurative meaning in the Turkish language.

While the Turkish dictionary paints the camel as "tall; bulky, clumsy," and "ungainly," its symbolic representation in proverbs reveals a more nuanced perspective. Proverbs like "Deveyi yandan uçuran bir tutam ottur" (A bunch of grass can plunge a camel into the abyss) utilize the camel's image to highlight the potential for even minor issues to escalate into significant problems. This aligns with the Russian "Мала причина, да грех велик" (The reason is small, but the sin is great). The proverb "Deve büyüktür, amma başını bir eşek çeker" (A big camel, yes, an ass leads him) employs the camel's size to represent power, while the donkey symbolizes weakness. However, the proverb emphasizes that even the mighty can be surprisingly easily controlled. This resonates with the Russian "И верблюда на оброти водят" (And they take the camel to the ceremony), suggesting that even the seemingly powerful can be manipulated.

"Deve ölürse derisi eşeğe yük kalır" (If a camel dies, its skin will be a burden to the donkey) explores the impermanence of value. A once valuable object, like a camel's hide, can become a burden in different circumstances. This concept is mirrored in the Russian "Заставь дурака Богу молиться, он и лоб расшибёт" (Make a fool pray to God, he will bruise his forehead), where something positive can turn negative in the wrong hands.

The proverb "Deve var bir akçeye deve var bin akçeye" (There is a camel for one coin, there is a camel for a thousand coins) emphasizes the importance of looking beyond superficial similarities. Just because two things appear similar doesn't guarantee they hold equal value. This aligns with the Russian proverb "Не все то золото, что блестит" (Not all that glitters is gold).

"Deve Kabe'ye gitmekle hacı olmaz" (Having gone to the Qibla, the camel will not become a haji) highlights the camel's limitations. Simply being present in a holy place doesn't guarantee spiritual transformation. This aligns with the Russian "Лягушке волком не быть, сколько воды не пить" (A frog cannot be a wolf, how much water not to drink), emphasizing the importance of inherent qualities over external factors.

Despite these portrayals of limitations and naivety, some proverbs acknowledge the camel's utility. The very presence of the camel in numerous proverbs suggests its importance in Turkish life.

Conclusion

This analysis demonstrates how proverbs act as repositories of cultural values, assigning symbolic meanings to various animals. The horse signifies power and status, the cow embodies sustenance and diligence, while the sheep represents a complex figure associated with both meekness and vulnerability. By exploring these symbolic representations, we gain a deeper understanding of the underlying beliefs and social structures within different cultures. German and Russian phraseology demonstrates the multifaceted symbolism of the pig. While the animal is associated with good luck and prosperity in German, both languages predominantly utilize the pig image to represent individuals who are unclean, immoral, or lacking in social graces. By examining these phraseological units, we gain deeper insights into the cultural values and perceptions embedded within language. Exploration also reveals the multifaceted symbolism associated with the dog across various cultures. While English proverbs celebrate the dog's loyalty and industriousness, German expressions depict the dog as a symbol of both hardship and diligence. Turkish culture presents the most extreme contrast,

utilizing the dog image almost exclusively as a derogatory term. Moreover, Turkish proverbs showcase the camel's perceived size, strength, and potential for both value and burden. By examining these contrasting representations, we gain insights into the cultural significance of the camel in Turkish society and the broader phenomenon of how animal imagery reflects cultural values and worldviews.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Referenes

Burenkova, S. V. (2008). Zoomorphic images of German and Russian phraseology. *Bulletin of the Chelyabinsk State University*, (30), 29–40. <https://cyberleninka.ru/article/n/zoomorfnye-obrazy-nemetskoy-i-russkoy-frazeologii>

Omer, B. (2015). Images of pets in Russian phraseology (against the background of the Turkish language). *Bulletin of the Bryansk State University*, (3), 212–215. <https://cyberleninka.ru/article/n/obrazy-domashnih-zhivotnyh-v-russkoy-frazeologii-na-fone-turetskogo-yazyka>

Omer, B. (2016). *Zoomorphic images in Russian proverbs and sayings: Linguocultural and lexicographic aspects* [Abstract of the dissertation of the Candidate of Philology, Smolensk State University Publishing House]. http://irbis.gnpbu.ru/Aref_2016/Бичер.pdf

Sibgayeva, F., & Mugtasimova, G. (2023). Linguistic verbalization of related emotions in phraseological units of the Tatar language. *Philology and Culture*, (4), 79–86. <https://filkult.elpub.ru/jour/article/view/440>